

Idrett som arena for integrering

En problematisering av organisert idrett i Norge
med spesielt hensyn til integrering av etniske
minoriteter i fotball

Miriam Olsbø

Masteroppgave i sosialantropologi ved
Sosialantropologisk institutt

UNIVERSITETET I BERGEN

Våren 2014

Sammendrag

Idretten blir idag tilegnet en rekke positive egenskaper, først og fremst gjennom dens egenart som produsent av aktivitet, men også gjennom dens samfunnsbyggende funksjoner. Deltakelse i idrett gir en økt helsegevinst, og skaper glede og engasjement. I tillegg kan deltagelse i idrett bidra til å utjevne forskjeller i samfunnet. Den er åpen for alle, uavhengig av kjønn, alder, etnisitet, seksuell legning osv. Deltakelse i idrett kan også bidra til å øke kunnskapen om norsk frivillighetskultur og demokrati. På bakgrunn av disse argumentene, og det faktum at idretten stiller relativt lite krav til språklig kompetanse (regler er stort sett internasjonale), blir idrettsarenaen framhevet som en godt egnet arena for integrering av etniske minoriteter.

Jeg har over en periode på nesten 2 år gjort feltarbeid på ulike arenaer innenfor idrettsorganisasjonen. Det opprinnelige feltarbeidet tilknyttet utdanningsplanen ble gjort som i en gjennomsnittlig sportsklubb i Bergen, hvor jeg var hjelpetrener for et fotball-lag med 11 år gamle gutter og et fotball-lag med 16 år gamle jenter. Fokuset mitt har derfor hovedsaklig vært på fotballarenaen som integreringsarena, samtidig som det er mange trekk ved denne som vil være overførbare til andre idrettsarenaer. I tillegg til å ha vært fotballtrener, har jeg også i løpet av skriveprosessen jobbet en kort periode på en skole for barn og unge med minoritetsbakgrunn, og vært klubbveileder og kursholder for Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komite (NIF). De to sistnevnte var aldri planlagt som en del av feltarbeidet, men da fagfeltet for arbeidet var så nærliggende tematikken i oppgaven, valgte jeg å inkludere en del av mine erfaringer også fra arbeidsplassen.

Mitt ønske med denne avhandlingen har vært å finne ut hvorvidt det faktisk er slik at idrettsarenaen egner seg godt som integreringsarena for etniske minoriteter. Undersøkelser viser nemlig at til tross for at idrett er åpen for alle, så er enkelte grupper i samfunnet – for eksempel barn, unge og voksne med minoritetsbakgrunn – sterkt underrepresentert i den organiserte idretten. Tidligere forskning på temaet har hatt fokus på at «problemet» ligger hos «dem», og er knyttet til kulturforskjeller. Dette har jeg valgt å problematisere i oppgaven, og mine studier viser at enkelte av utfordringene med integrering i organisert idrett som man tidligere har knyttet til kulturforskjeller i langt større grad er av generell art, og kan knyttes til samfunnsutvikling fremfor kultur. Ett eksempel er underrepresentasjon blant minoritetsjenter. Det er viktig, når man skal forsøke å finne årsaker til minoritetsjentes lave deltagelse, at man tar i betraktning at de også er ungdommer og jenter. I tillegg må man se deres deltagelse i lys av den generelle underrepresentasjonen blant jenter i organisert idrett, spesielt i fotball. Det er der den egentlige utfordringen ligger. Et annet eksempel er kostnadene ved å drive organisert idrett. Prisen det koster for å delta øker for hvert år, og utviklingen tilsier at gaveøkonomien som har kjennetegnet organisert idrett er i ferd med å bli erstattet av markedsøkonomi. Kombinert med mer teknisk, spesialisert og kostbart utstyr står idrett i fare for å gå fra å være en arena hvor økonomiske og sosiale forskjeller utjevnes til å bli en arena hvor slike forskjeller fremheves. Et tredje eksempel er manglende foreldreengasjement. De aller fleste idrettslag idag sliter med å få med foreldre rundt lagene, til å stille på foreldremøter, til å ta på seg oppgaver i idrettslaget, til å være med å bidra. Undersøkelser viser at foreldre med minoritetsbakgrunn er godt representert på andre frivillige arenaer, noe som kan tyde på at deres måte å forståelsesramme ikke er den samme som blant etniske norske når det kommer til deltagelse i organisert idrett.

Disse utfordringene kan virke negative i integreringssammenheng, men mitt inntrykk etter endt feltarbeid er at dette i større grad handler om generelle utviklinger enn utfordringer knyttet til kultur.

I løpet av feltarbeidet observerte jeg også andre sider ved organisert idrett som kan være med på å gjøre organisert idrett mindre tilnærmelig. Idrett blir presentert som åpen og inkluderende, og NIF fremhever at idrettsarenaen skal være en trygg arena. Disse begrepene henger tett sammen; å føle seg som en del av noe, å føle seg trygg i en gruppe er det inkludert handler om. Utfordringer kan oppstå dersom idrettens definisjon av trygghet ikke samsvarer med et potensielt nytt medlems definisjon. Som for eksempel en mors bekymring for å sende datteren sin med fremmede voksne på fotballturnering. Idretten vil si det er helt trygt, men for en mor som aldri har møtt eller hilst på treneren til datteren, er det ikke sikkert at det føles slik.

På en måte kan man si at idretten, for denne moren, i praksis fraviker fra det den er sagt å være i teorien; trygg. Dette kan man også erfare i andre sammenhenger; hvorvidt idretten er alkoholfri, hvorvidt man skal kunne delta ut ifra egne forutsetninger og behov, hvorvidt «det handler om respekt, ikke sant?» som Fair Play slagordet sier. Dette gapet mellom teori og praksis gjør noe med idrettens troverdighet – holder den egentlig hva den lover? Det er naturligvis ikke slik over alt, hele tiden, men dette gapet mellom teori og praksis er eksisterende flere steder i organisert idrett, og dersom arenaen skal fremstå som godt egnet for integrering generelt, må dette gapet gjøres noe med.

Forord

Først og fremst vil jeg takke alle informantene mine, da spesielt guttelaget og jentelaget mitt, og det voksne apparatet rundt. Dere ble så mye mer enn informanter for meg, og jeg setter stort pris på måten dere tok i mot meg på både som forsker, trener og person. Vil takke dere spesielt for støtten og blomsterhilsenen jeg mottok da jeg i løpet av feltarbeidet mistet et nært familiemedlem.

Jeg vil også takke mine tidligere kollegaer og venner i Norges Fotballforbund for konstruktive intervjuer og tilgang på skriftlig materialet. Takk også til alle andre aktører både på klubb, - krets, -og forbundsnivå. Jobben dere gjør er uvurderlig.

Til min veileder, Anne Karen Bjelland, takk for tålmodigheten og gode samtaler, for din fleksibilitet og din kunnskap.

Etter å ha deltatt i organisert idrett på ulike plan i over 20 år er denne masteravhandlingen et resultat av et brennende og varig engasjement for idrett og dens potensiale til å være en av de viktigste aktørene i barn, unge og voksnes liv. Jeg startet masterutdannelsen i 2011, og har dermed brukt ett år mer enn beregnet. Jeg brukte 6 måneder ekstra på feltarbeidet, og 6 måneder ekstra på skriveprosessen. Det har vært en utfordrende, krevende og stressende tid, men jeg har lært ufattelig mye, møtt flotte mennesker, og hatt det utrolig moro på veien.

Takk til alle venner og familie som har bidratt med støtte og oppmuntrende ord. Det er deres fortjeneste at jeg har klart å holde fokus, og har hatt styrke og vilje til å fullføre. Dere er uerstattelig.

Til slutt vil jeg takke min elskede mamma som dessverre ikke fikk mulighet til å se meg fullføre. Din veiledning, tålmodighet, omsorg og endeløs kjærlighet har gjort meg til det mennesket jeg er idag. Denne er til deg, mamma!

Miriam Olsbø

Oslo, juni 2014

Vedlegg

Vedlegg : kopi av samtykkeerklæring

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	1
Forord	3
Vedlegg	4
Innholdsfortegnelse	5
Kapittel 1. Introduksjon	7
Bakgrunn og utgangspunkt	7
Integrering	7
Idrettens rolle i samfunnet	8
Lav deltakelse blant etniske minoriteter	12
Idretten tar ansvar for integrering	13
Oppgavens siktemål og oppbygging	15
Forklaringer og begreper	16
Tidligere forskning	17
Kapittel 2. Feltarbeidet	18
Hvor har jeg vært?	19
Hva har jeg gjort?	20
Metodiske tilnærminger	22
Hvem har jeg møtt?	23
Jentelaget	23
Guttelaget	24
Foreldregruppen	24
Å gjøre feltarbeid «hjemme»	25
Forskningsetiske hensyn	26
Kapittel 3. «Det ligger i innvandrernes kultur...»	27
En problematisering av begreper	28
Kultur	28
Kollektiv identitet	29
Multikulturalisme	31
Innvandrere	34
Integrering	35
Kulturforskjeller eller samfunnsutvikling?	37
Hvorfor er jenter underrepresentert i den organiserte idretten?	38
Noen teorier om frafall i ungdomsidretten	44

Idrettsdeltakelse til markedspris	46
Foreldredeltakelse avgjørende for organisert idrett?	55
Kapittel 4. Åpen og inkluderende idrett	61
Det handler vel så mye om trygghet	62
Ansvarlige voksne	62
Kjønnssegregert aktivitet	63
Alkoholfri idrett	65
Hvilke slags inntrykk gir den organiserte idretten?	66
Tause forventninger	67
Manglende samsvar mellom det idretten sier den skal være, og det den er	69
Kapittel 5 . Avslutning og tanker om veien videre	70
Oppsummering	70
Litteraturliste	73
Kilder fra internett	76
Vedlegg	78

Kapittel 1. Introduksjon

Guttene står i ring og holder rundt skulderen på sidemannen. Jeg må krumme ryggen for å nå ned til Geir sin skulder. Det samme må hovedtreneren, Herman. Guttene på motstanderlaget står på sidelinjen og lytter konsentrert til det treneren deres sier. En av dem sitter. Han må ha hjelp av moren til å få på plass leggskindene. Alle står med ryggen mot oss. Vi står midt på vår banehalvdel. «Hvem spiller vi for?!» Roper Herman. «Hverandre!» svarer guttene i kor. Herman gjentar: «hvem spiller vi for?!» «Hverandre!» En tredje gang roper Herman: «Kom igjen, hvem spiller vi for?!» «Miriam!» roper guttene den gangen, og alle smiler og ser på meg. Jeg har de siste månedene lært meg dette heiaropet. Hver gang laget skal spille kamp, har det vært en slags rutine å samles i en tett ring og prate litt. Da har vi også avsluttet med dette heiaropet, hvor trenere spør hvem vi spiller for og guttene svarer «hverandre». Dette gjentar de kanskje 3-4 ganger, og guttene ser ut til å like det. Det var tydelig at dette var en planlagt overraskelse, sirkelen går i oppløsning, og guttene begynner å le og ser på meg for respons. Jeg ser sikkert både overrasket og forvirret ut, for Herman kommer bort og legger en arm rundt skulderen min. «Godt å ha deg tilbake, Miriam, vi har tenkt mye på deg».

Bakgrunn og utgangspunkt

Integrering

Integrering er et aktivt verb som stammer fra det latinske «å gjøre hel», en betydning som langt på vei er beholdt. Betegnelsen har likevel ikke fått et entydig ideologisk innhold (Døving 2009), og problemet med den løpende diskusjonen om integrasjon, er at det sjelden defineres hva slags integrasjon man snakker om. For eksempel sies det gjerne i politisk og journalistisk sammenheng at «det er viktig at innvandrerne blir integrert», uten noe videre presisering.

I følge Cora Alexa Døving (2009) er integrering vår tids mantra. Det er et mål for politikere, en sak for journalister og et tema for samfunnsvitere og debattanter. Selve begrepet "integrering" hører hjemme i studier av det flerkulturelle samfunnet, og Norge har siden slutten av 60-tallet utviklet seg til å bli stadig mer flerkulturelt. Innvandringen til Norge – av ikke-vestlige innvandrere – deles ofte inn i tre faser, hvor første fase omhandler arbeidsinnvandringen, da innvandrere kom til landet for å fylle ledige jobber. Denne perioden hadde sin "storhetstid" mellom 1967 og 1973. I årene etter 1975 var innvandringen til Norge i stor grad preget av familiegjenforening. Dette blir sett på som andre fase. Det var da innført lovfestet innvandringsstopp, som innebar at arbeidsimmigranter fra områder utenfor EØS-området normalt ikke hadde mulighet til å bosette seg i landet (Eriksen 2006). Fra 1980-tallet og utover har det primært vært flyktninger og asylsøkere som preger innvandrbildet, og denne perioden blir sett på som den tredje og siste innvandringsfasen (Carling 1999).

Med den økende tilstedeværelsen av "de andre", ble integrering et tema i norsk politikk, og blant offentligheten generelt. Begrepet brukes om å føye deler til en helhet eller enhet. "Når noe er utenfor, skal det passes inn [...]" (Døving 2009). I denne sammenheng vil enheten være det norske samfunnet, og bitene som skal føyes til vil være mennesker med bakgrunn fra ulike samfunn. Hvordan dette skal gjennomføres i praksis har det vært, og er det nok fortsatt, ulike meninger om, men det råder i stor grad politisk enighet om at innvandrere skal integreres i en nasjon som gjenspeiler at det er et flerkulturelt samfunn.

Innvandrerbefolkningen utgjør omtrent 12 prosent av den totale befolkningen i Norge. I 2011 var det omlag 500 000 personer som innvandret til Norge, og det cirka 100 000 barn er født her, men har

foreldrene som begge har innvandret til landet. Når det gjelder spørsmål om hvordan det går med integreringen av disse minoritetsgruppene, så er det i hovedsak to ganske motstridende svar. Foreliggende kunnskapsgrunnlag, tilgjengelig statestikk og andre fakta tilsier at det stort sett går bra med integreringen i Norge, mens undersøkelser blant befolkningen, mediedekning og offentlig debatt viser at en stor del av befolkningen ikke oppfatter det på samme måte (NOU 2011 nr. 14).

Sammenlignet med andre OECD-land, så er innvandrere relativt godt integrert i arbeidsmarkedet, og en relativt høy andel av norskfødte barn med innvandrerforeldre tar høyere utdanning. Samtidig viser offentlig dokumentasjon at det er tydelige utfordringer på flere områder i Norge når man ser i forhold til andre sammenlignbare land. Spesielt gjelder dette lav sysselsetting, vedvarende lav inntekt og fattigdom blant deler av innvandrerbefolkningen (NOU 2011 nr. 14) .

Disse problemene må løses, og trenden brytes. Om ikke det skjer kan en framskriving av forskjellene på dagens nivå, kombinert med en fortsatt høy innvandring, føre til en tilsvarende økning av antall innvandrere som ikke er i arbeid, er yrkespassive eller som er trygdemottakere. Det er en betydelig risiko for samfunnet at mange med innvandrerbakgrunn ikke integreres, og derfor får varig dårligere levekår. Dette gir, i følge regjeringen, «grunnlag for mistillit og avvisning av felles verdier, og skaper grunnlag for radikaliserings og økt konflikt.» (NOU 2011 nr. 14: 13). Den norske integreringspolitikken kommer derfor tilsyne på flere arenaer i samfunnet; på skolen, i arbeidslivet, i organisasjonslivet, og i idretten. Det er den sistnevnte arenaen jeg ønsker å ta for meg når jeg i min oppgave skal se nærmere på integrering av ikke-vestlige innvandrere i praksis.

Idrettens rolle i samfunnet

En undersøkelse om utviklingen av fysisk aktivitet blant den norske befolkningen viser at tre av fire norske barn er inntatt i den organiserte idretten en gang i løpet av livet, og at over halvparten av den voksne norske befolkning trener regelmessig (Breivik og Vaagbø 1998). Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komite (NIF) er uten sammenlikning Norges største organisasjon med i overkant av 2 millioner medlemmer (NIF 2013). I kraft av sitt omfang antas idretten å ha stor samfunnsmessig betydning, og den får betydelig offentlig støtte både finansielt og moralsk. Hvorfor er det slik? Hvordan kan vi forstå idrettens rolle i samfunnet?

Et vanlig perspektiv i den samfunnsvitenskapelige idrettsforskningen er å betrakte idretten som en funksjon av samfunnet. Allan Guttmann (1978) beskriver utviklingen av moderne idrett med vekt på Karl Marx og Max Webers teorier. Karl Marx knytter moderne idrett eksplisitt til industrialisering og kapitalisme, og ser på moderne idrett som et uttrykk for rikdom og overklasse på den ene siden, og undertykkelse og arbeiderklasse på den annen side. Weber finner dette problematisk. Selv om de første nasjonene som tok del i industrialiseringen, også var de første til å utvikle nasjonale organisasjoner for moderne idrett, viser Weber til andre land, som Bulgaria og Cuba, som til tross for manglende industrialisering har oppnådd imponerende sportslige resultater, og hevder at det ikke er industrialisering som er nøkkelen. Det eksisterer helt klart en sammenheng mellom økonomi og moderne idrett, noe man kan se gjennom middel – og overklassens representasjon i både aktiv og passiv deltakelse i den, men Weber viser også til andre forhold; hvor for eksempel unge er mer aktivt deltagende enn de eldre, menn mer enn kvinner, utdannede mer enn ikke-utdannede, protestanter mer enn katolikker osv. Weber mener slike faktorer også er viktig å ta hensyn til når man snakker om utviklingen av moderne idrett.

Et mindre vanlig alternativt perspektiv er å se nærmere på det som skiller ut idretten som sosial praksis – på idrettens egenart. Gjennom deltakelse i trening eller konkurranser utvikles enkeltmennesket både fysisk og mentalt, og idrett er således en kilde til glede, overskudd, fysisk og psykisk mestring. Videre trekkes det frem at idrett er en sentral del av livet til en stor del av Norges befolkning, og den organiserte idretten har lang tradisjon. NIF fylte 150 år i 2011, og enkelte av særforbundene som er medlemmer i NIF er enda eldre. Idretten er landets største frivillige bevegelse, og samlet er NIF landets største frivillige barne- og ungdomsorganisasjon. På den måten handler idretten også om deltakelse i det sosiale fellesskapet. «Samlet gir dette en idrett som bidrar til personlig utvikling for enkeltmennesket, samtidig som den gjennom sin fellesskapsorientering har en samfunnsbyggende funksjon.» (Kulturdepartementet 2011-2012: 66).

Idrettens egenart

Helsegevinst

Nordmenn trener som aldri før. Tre fjerdedeler av befolkningen oppgir å trene eller drive fysisk aktivitet i mosjonshensyn en eller flere ganger i uka. Et annet sentralt utviklingstrekk er at idrett og fysisk aktivitet i form av trening og mosjon drives i større grad av alle aldersgrupper i befolkningen. For voksenbefolkningen foregår denne treningen i første rekke som egenorganisert fysisk aktivitet. Treningssentre har også styrket sin posisjon som arena for voksnes trening. De senere årene har man også sett at stadig flere og yngre ungdom benytter seg av tilbudene til kommersielle treningssentre. Idrettslagene har ikke like stor oppslutning blant voksne, men andelen av befolkningen over 15 år som oppgir idrettslag som sin primære treningsarena har vært stabil de siste 25 årene. Når det gjelder barn og ungdom foregår imidlertid fortsatt mye av treningen innenfor rammene av den organiserte idretten. Rundt 85 prosent er, eller har vært, medlem i et idrettslag. Med mer enn to millioner medlemskap er NIF en viktig premissleverandør for barn og unges fritid (Kulturdepartementet 2011-12).

Samtidig har den generelle utviklingen når det gjelder fysisk aktivitet gått i negativ retning. De som trener, trener mer enn før, men den daglige aktiviteten, hverdagsaktiviteten, er vesentlig redusert de siste 20 årene. Dette har først og fremst sammenheng med en endring i livsstil og vaner. Stillesittende jobber, økt bruk av personbiler, samt medie – og kommunikasjonsbruk har gitt oss helt andre forutsetninger for fysisk aktivitet enn våre forfedre hadde. Som et resultat av dette, har andelen av befolkningen som beveger seg for lite økt. Delvis som et direkte resultat av dette ser vi en framvekst av livsstilssykdommer og helseplager (Kulturdepartementet 2011-12).

Metodisk er det vanskelig å gjøre en direkte sammenlikning av fysisk aktivitet og fysisk form i befolkningen før og nå, da det finnes lite sammenlignbare mål. Én indikasjon på betydelig reduksjon i omfang av fysisk aktivitet er at befolkningens gjennomsnittlige kroppsvekt har økt betydelig de siste tiårene, samtidig som kaloriinntaket er redusert. Siden 1960-årene har gjennomsnittsvekten blant 40-årige menn gått opp med 9,1 kg, mens kvinner har en noe lavere vektøkning (Helse – og omsrogsdepartementet 2002-03). Helsemyndighetenes anbefalte minimumsnivå når det gjelder fysisk aktivitet i forhold til helsegevinst er 30 minutter daglig aktivitet med moderat belastning. Dette gjelder for voksne og friske eldre. En kartlegging av fysisk aktivitetsnivå hos voksenbefolkningen fra 2009 viser at bare 20 prosent av voksenbefolkningen følger disse anbefalingene. Den samme tendensen når det gjelder hverdagsaktivitet kan gjenfinnes hos barn og ungdom. Ferske resultater fra en nasjonal kartlegging blant 6-, 9- og 15-årige jenter og gutter med bruk av aktivitetsmålere for å

registrere fysisk aktivitetsnivå, viser at en større andel av dagen brukes til stillesitting i 2011 sammenlignet med i 2005/2006. En lavere andel oppfyller faglige anbefalinger om i gjennomsnitt minst 60 minutters daglig moderat fysisk aktivitet (Kulturdepartementet 2011-12). Idrett, trening og mosjon er derfor et vesentlig bidrag for å nå nasjonale helsepolitiske mål, og den organiserte idretten er i så måte en svært viktig arena for fysisk aktivitet. Dette gjelder i særlig stor grad for barn og ungdom.

Glede og engasjement

I tillegg har idrett en bred publikumsappell. Få områder i samfunnet er omfattet av så stort engasjement, entusiasme og begeistring som idrett. En betydelig andel av landets befolkning finner glede i å oppleve idrett ved direkte tilstedeværelse på idrettsarrangementer eller gjennom ulike medier. I følge Kulturdepartementet (2011-12) er det store engasjementet, begeistringen og samholdet idretten utløser, en kilde til glede og en rikere tilværelse. Idrett som underholdning, men også som identitets- og meningsskaper for publikum, befester dens posisjon som et viktig kulturfenomen, og idrett har vært en del av kulturpolitikken siden 1970-tallet. I dette ligger en dreining vekk fra å vektlegge idrettens instrumentelle sider, forsvarsevne og folkehelse, og over mot idrettens sosiale og meningsbærende funksjon. Samtidig fulgte et økt fokus på idrettens egenverdi, gjerne beskrevet ved begreper som glede, mestring og samhold, som selvstendig begrunnelse for statlig støtte. Vektleggingen av verdier som samhold og fellesskap, representerer en glidende overgang fra egenverdi over mot idrettens samfunnsmessige betydning. Dette representerer imidlertid en annen type nytteverdi enn hensyn knyttet til folkehelse og forsvarsevne. Et aspekt ved kulturbegrepet er at det er et uttrykk for verdier, referanser og symboler som binder mennesker sammen. Når idrett er en del av kulturbegrepet er det på grunn av dens evne til å skape begeistring og tilhørighet. «Idretten på alle ferdighetsnivåer bidrar med gode felles opplevelser for aktive, frivillige og tilskuere.» (Kulturdepartementet 2011-12: 66).

At idrett er definert som en del av kulturpolitikken har også sammenheng med den organisasjonsform som idretten tradisjonelt har. Idrettslagene er frivillige organisasjoner som ikke har fortjeneste som formål. Lagenes aktiviteter tar utgangspunkt i felles interesser og mål i lokal - og nærmiljøet. Idrettslagene er sosiale møteplasser i fritiden, der deltakelse har en verdi ut over organisasjonens primæraktiviteter. I følge Kulturdepartementet (2011-12) gir deltakelse i lokale lag og foreninger innpass i lokale fellesskap, noe som er verdifullt både for den enkelte og for samfunnet. Idrettslagenes virksomhet er i første rekke rettet mot barn og ungdom. Ved siden av den egenverdien idrett har for den enkelte, er det av avgjørende betydning for staten at idretten er en av samfunnets absolutt viktigste bidragsytere til gode og trygge rammer for oppvekst og ungdomstid.

Idrettens «samfunnsbyggende» funksjoner

Utjevner forskjeller

Det er også et viktig mål for idrettspolitikken å bidra til å utjevne sosiale forskjeller i deltakelsesmønstrene ved å legge til rette for at så mange som mulig kan delta i idrett og fysisk aktivitet. Åse Strandbu (2002) viser til Matti Goksøyr (1996) som hevder at dette har vært et uttrykt ønske siden etterkrigstiden, og at i de første tiårene etter krigen var idrett veien å gå for å sikre sosial og geografisk utjevning. En av årsakene til at idretten fikk en så sentral posisjon i den sosialdemokratiske orden var at den var regnet som en arena der arbeiderklassens menn kunne møte borgerskapets menn på like fot. Idretten bidro til å skape respekt for «den legemlige kraft og

det kroppslige arbeidet», da den kroppslige kapitalen stort sett var i arbeiderklassens favør (Strandbu 2002: 125).

Idag synliggjør politikerne at de ønsker et samfunn hvor alle har noenlunde lik tilgang til de samme godene, som for eksempel muligheten til å drive med ulike fritidsaktiviteter, ved blant annet å vektlegge økonomisk tilrettelegging for innvandrere i frivillige organisasjoner. Dette er ifølge Døving (2009) kjennetegnet ved et inkluderende samfunn; et samfunn som skaper en viss grad av samhørighet blant en mangfoldig befolkning. Som en del av "Handlingsplan for Integrering og Inkludering av Innvanderbefolkningen" gikk regjeringen i 2007 inn for å styrke tilskuddsordningen til innvandrersorganisasjoner og annen frivillig virksomhet med hele 2 millioner kroner (Arbeids- og sosialdepartementet 2008-09).

Det offentlige understreker at idretten som frivillig organisasjon er en av samfunnets viktigste inkluderingsarenaer. I Stortingsmelding nr 26 (2011-12) argumenteres det med at idrettsaktiviteten representerer gjenkjennelige og felles verdier på tvers av kulturer og landegrenser, og at idrettsdeltakelse ikke nødvendigvis stiller høye krav til språklig forståelse. Også Hilde Lidén (2005) understreker betydningen av at barn med minoritetsbakgrunn gjennom idretten får mulighet til å delta aktivt i vennenettverk og fritidsaktiviteter på tvers av sosial og etnisk bakgrunn. Lidén hevder at barna på denne måten lærer seg et variert repertoar av sosiale og kulturelle koder.

Måen idrettsaktivitet når barn og ungdom på, kombinert med at frivillig deltakelse innenfor idrett ikke nødvendigvis stiller krav til særskilt kompetanse, bør være et godt utgangspunkt for å inkludere også deres foreldre i (Kulturdepartementet 2011-12). Idrettens betydning som sosial møteplass, arena for meningsdannelse og som opplæring i en frivillighetskultur kan ikke erstattes av andre, som for eksempel de kommersielle treningssentrene. Derfor er det viktig med en ekstra stimulans for å utvikle ungdomsidretten (Kulturdepartementet 2011-12: 86).

Bidrar til kunnskap om norsk frivillighetskultur

En annen grunn til at det offentlige mener at idretten representerer en god integreringsarena, er det faktum at den organiserte idretten er bygget på frivillighet. Mens idrett i andre land i stor grad representerer et brudd med familien, som Eduardo Archetti (1994) viser til i sin forskning fra Sør Amerika, er barn og unges idrettsliv i Norge avhengig av foreldrenes deltakelse. Absolutt størstedelen av den innsats som utløses for å produsere barne- og ungdomsidrett i Norge, er frivillig og ulønnet arbeid utført av foreldrene. Spissformulert: "Uten foreldreinnsats, stopper idretten." (Carlson og Haaland 2006).

Frivillig virksomhet har et ikke-fortjenestebasert formål, det man i antropologien vil kalle «gaveøkonomi». Virksomheten baseres på gaver, kontingenter, innsamlede midler, eller frivillig innsats og tidsbruk. I idrettslagene handler frivillighet om å ta en deltakerrolle. I en slik rolle er enhver bidragsyter med på å skape et tilbud for fellesskapet. En slik rolle gir både rettigheter og forpliktelser, og skiller seg dermed fra en kunderolle der det handler om kjøp av tjenester i et marked (Kulturdepartementet 2011-12)

Med over 90 000 frivillige organisasjoner er Norge også i verdenstoppen når det gjelder organisasjonsliv og frivillig arbeid. Halvparten av befolkningen gjør frivillig arbeid, og andelen av befolkningen som gjør frivillig arbeid har vært relativt stabil de siste tjue årene. I 1997 var andelen

som gjorde frivillig arbeid 51 prosent, mens andelen var 48 prosent i 2009 (Kulturdepartementet 2011-12).

I følge NOU 1998 nr. 18 «Det er bruk for alle» har de frivillige sammenslutningene vært sentrale pådrivere i utviklingen av det norske velferdssamfunnet, og frivillige organisasjoner er en viktig del av vårt demokratiske samfunn. De er viktig arenaer for læring og utvikling av kompetanse. Det samme blir gjentatt i NOU 2011 nr. 14 «Bedre integrering», som fremhever hvordan deltakelse i frivillige organisasjoner faktisk er en *forutsetning* for å lære hvordan politisk og organisatorisk arbeid foregår, og at mangel på deltakelse kan øke risikoen for mangel på kunnskap om, og forståelse av, sentrale demokratiske prosesser.

Oppsummert kan man si at idrett er viktig i seg selv, som fellesskapsarena og på grunn av dens potensiale til å bidra til å løse utfordringer på andre samfunnsområder. Frivillig innsats er også en forutsetning for norsk idrett.

Lav deltakelse blant etniske minoriteter

Regjeringen trekker også frem hvordan frivillige organisasjoner er viktige arenaer fordi de bidrar til å gi mennesker tilhørighet til samfunnet, og bidrar til den enkeltes utfoldelse, realisering og trivsel. Samtidig er de også med på å redusere isolasjon og passivitet. En utredning fra 2011 sier blant annet:

Frivillige organisasjonar er òg sentrale aktørar i arbeidet med inkludering og deltaking. [...] Frivillige organisasjonar er vidare ein viktig ressurs i arbeidet retta mot nykomne innvandrarak og kan opne dører i lokalsamfunn (NOU 2011 nr. 14: 277).

Når det gjelder både deltakelse i frivillige organisasjoner og vaner i forhold til fysisk aktivitet, skiller deler av befolkningen seg fra gjennomsnittet. Forskning viser at innvandrerbefolkningen er underrepresenterte i de tradisjonelle norske frivillighetssegmentene. Et mer flerkulturelt samfunn påvirker derfor prioriteringene mellom ulike grupper i samfunnsstrukturen, og har betydning for idrettspolitikken (Kulturdepartementet 2011-2012).

Kulturdepartementet idag har et tett samarbeid med NIF om ulike tilskuddsordninger, blant annet til inkludering i idrettslag. Det overordnede målet med tilskuddsordningen er å bidra til aktivitetsutvikling og sosial integrasjon i idrettslag, gjennom å motvirke økonomiske og kulturelle barrierer som kan være til hinder for å delta i organisert idrettsaktivitet. Tilskuddet skal benyttes til tiltak rettet mot barn (6-12 år) og ungdom (13-19 år) med innvandrerbakgrunn – med særlig vekt på jenter, og barn og ungdom fra familier med lav betalingsevne. Tilskudd kan gis til tiltak i regi av idrettslag i utsatte bydeler i Oslo, samt randkommuner utenfor Oslo der en relativt stor andel av befolkningen har innvandrerbakgrunn). Videre kan tilskudd gis til utsatte bydeler i Bergen, Trondheim, Stavanger, Drammen, Tromsø, Kristiansand, Fredrikstad, Sarpsborg og Haugesund. Tilskuddet kan anvendes til tiltak som motvirker eller reduserer økonomiske barrierer for å delta i aktiviteter i regi av idrettslag, og tiltak som er rettet mot å øke innvandreres og særlig innvandrerjenters deltakelse i idrettslag. Tiltak for å øke innvandrerforeldres deltakelse og engasjement i idrettslag er også tilskuddsberettiget.

I 2012 var tilskuddet på 8,5 millioner kroner, og summen har økt med 1 million kroner per år siden da. I 2014 er det satt av hele 10,5 millioner kroner til inkludering i idrettslag. Pengene administreres

av NIF, men idrettslagene må søke til sine respektive idrettsråd eller idretts om midlene. Hvordan disse pengene er blitt brukt er forskjellig fra kommune til kommune, og fra idrettslag til idrettslag (Kulturdepartementet 2013).

En konsekvens av lavere deltakelse i frivillig virksomhet blant minoriteter er at de i mindre grad enn andre får tilgang til ressurser i form av kunnskap, fellesskap og nettverk. Dette fordi de representerer viktige sosiale arenaer, hvor man kan danne nettverk som kan ha positiv innvirkning på annen deltakelse i samfunnet (NOU 2011 nr. 14).

Idretten tar ansvar for integrering

I 1996 besluttet Norges Handikapidrettsforbund at alle særforbund selv skulle ta ansvar for sine lag for funksjonshemmede, som på den tiden var den mest synlige gruppen med behov for spesiell tilrettelegging. Norges fotballforbund (NFF), som, med sine 360 000 aktive utøvere og 130 000 trenere og tillitsvalgte (NFF 2013), er landets største særidrettsforbund, og en av landets største frivillige organisasjoner, tok ikke bare på seg oppgaven, men besluttet også å utvide integreringsarbeidet til å gjelde andre grupper i samfunnet som ikke automatisk ble inkludert i aktiviteten. I dag jobber NFF med å tilrettelegge aktivitet for både etniske minoriteter, innsatte i fengsel, HIV – og AIDS syke og homofile, i tillegg til psykisk utviklingshemmede (NFF 2008-11). Siden da har NFF vært det særidrettsforbundet som har markert seg tydeligst i media når det gjelder arbeid med integrering.

Men hva var bakgrunnen for at fotballorganisasjonen engasjerte seg så voldsomt i integreringsspørsmålet? I «Inkludering i praksis», en klubb-guide til raskere og mer vellykket inkludering i fotball, fremheves det at fotballens popularitet gir mange muligheter, men også et stort ansvar for å gjøre en innsats når det gjelder inkludering. Med en samfunnsutvikling som tilsier at tallet på barn og unge med minoritetsbakgrunn kommer til å øke, hevder NFF at dette verktøyet vil være aktuelt for alle klubber i Norge.

Jeg tok derfor kontakt med en av de i Norges fotballforbund som har jobbet mest med fagfeltet integrering. Vi sitter på et etablissement på østkanten. Klokken er passert fire på ettermiddagen, men det er strålende sol ute. Det er ikke mange i lokalet. En og annen mann som ser ut som om han har sittet der før. Det er blitt en slags rutine over det. Bordet ved vinduet, sigarettpakken, en halvliter og VG. De to første skummende halvliterne står mellom oss på respateksbordet. Jeg vet det kommer til å bli flere. Det blir alltid det med denne mannen. Jeg har kjent han i nesten ti år. Mannen som sitter foran meg er stor. Det er det første ordet jeg kommer på å beskrive han med. I alt av ordets betydning. Han har ikke mer enn kanskje 3 mm med hår på hodet, omtrent like mye på den kraftige kjeven. Han har ringer i begge ørene, én i det ene øret, og tre i det andre. Og tatoveringer. Enkle, med få detaljer. Ujevne streker. Jeg er usikker på om det er på grunn av at huden hans har blitt eldre siden han først fikk tatoveringene, eller om de var laget sånn i utgangspunktet. Min første tanke er at det ser ut som noe han har laget selv.

Det er vanskelig å forestille seg at vi skal prate om inkludering og idrett. Anders Krystad¹ sin inngang til idretten handler om den rollen idretten kan spille i utviklingen av samfunnet. Dens potensiale til å være en opplæringsarena for gode holdninger. Anders selv er antirasist og hater urettferdighet, og har således et veldig greit ståsted i forhold til det ideologiske rundt Fotball for alle. Denne

¹ Anders Krystad har gitt tillatelse til at hans navn blir offentliggjort i denne oppgaven.

tankengangen har Krystad med seg hjemmefra, og han har hatt en voldsom rettferdighetssans helt fra han var liten gutt.

For 27 år siden lanserte regjeringen kampanjen «Ja til et fargerikt fellesskap» som et motsvar til innvandreriendtlige organisasjoners budskap «Norge for nordmenn». Det var en tid med harde ord og steile fronter, og rasisme i ord og handling var et stort problem, – inkludert i fotballen. Vålerenga idrettsforening hadde sine utfordringer, og tok grep gjennom «Vålerenga mot rasisme» som startet Fargerik Fotball i 1996 som en turnering der glede og samhold var motsvaret til rasisme. I 2001 tok NFF over arrangementene og spredde Fargerik Fotball over hele Norge, og den årlige turneringen har vokst i omfang hver eneste år. I følge Krystad trenger man en sånn type turnering som treffer fokuset så tydelig. Turneringen som i starten var en respons på et rasismeproblem, ble etterhvert et verktøy i arbeidet med integrering. I Arrangementshåndboken beskrives turneringen som en tilstelning som viser at man kan ha det gøy sammen på banen uansett hvordan vi ser ut, hvor foreldrene våre er født eller hva vi tror på. Turneringen er et samarbeid mellom skolen og idrettsklubben som primært, men ikke utelukkende, retter seg mot 5.-7. klasse. En rekke turneringer har en åpen klasse for lærere, foreldre, søsken, styret i klubben, supportere, sponsorer og andre. Noen har arrangert for skolefritidsordningene i bygda/bydelen og andre har laget turnering for beboere på asylmottak. Anders Krystad mener at Fargerik Fotball er den dagen i året hvor man markerer noe spesielt i forhold til det området, på samme måte som med kvinnedagen.

Suksessen Fargerik Fotball har vært en viktig pådriver for å fremme budskapet om respekt i «Fair play»-programmet. «Fair play»-programmet ble første gang introdusert i 2005, og handler om å arbeide *mot* det negative og *for* det positive utfra grunntanken at alle er like mye verdt. Konsekvensen av det verdisynet er enkelt: Det handler om respekt. NFF definerer respekt som hvordan vi er mot andre, på og utenfor banen. Hvor du eller bestefar er født, hvilken gud du ber til, hvem du blir kjæreste med – er uviktig i forhold til den respekt du skal bli møtt med. «Fair play»-programmet består idag av flere forskjellige tiltak, som for eksempel «Fair Play»-hilsen, mellom lagene på banen før en kamp, holdningskontrakter som hver enkelt spiller skriver under på, foreldrevettregler og «Fair Play»-tips til treneren, som sier noe om hvordan man som forelder og trener skal oppføre seg på sidelinjen. Arbeidet med «Fair Play» kompletteres ved at «Handshake for Peace» tar budskapet videre ut i verden, og symboliserer med håndtrykket etter kampen at vi respekterer hverandre uansett hvem vi er eller hvordan kampen gikk. Dessverre er jobben mot rasisme langt fra ferdig, og NFF har derfor bestemt seg for å forsterke Fair play-arbeidet på fire områder:

- NFFs Kvalitetsklubber² forplikter seg til en konkret, kontinuerlig og omfattende jobbing med Fair play på alle nivåer i klubben.
- Fair play-møtet innføres før kampen der lagledere og dommere møtes og enes om å skape en god ramme for alle deltakere preget av respekt.
- Fair play-skolen lanseres høsten 2014, og er et praktisk verktøy for elever og spillere for å diskutere verdier og selv omsette verdiene til konkrete retningslinjer for laget eller klassen.

² Et kvalitetsklubbsystem er en måte å klassifisere standarden på klubbene, basert på et sett med felles kriterier innenfor områdene aktivitet, kompetanse, organisasjon og verdiarbeid/samfunnsrolle (<https://www.fotball.no/Kretser/sunnmore/Kvalitetsklubb/Nyheter/Konseptbeskrivelse/Innledningbakgrunn/>).

- Handshake for Peace i Brasil-VM vil vise at respekt gjennomsyrrer også verdenseliten og vil skape rollemodeller for alle fotballspillere – uansett alder (NFF 2014).

Krystad fremholder at det verste som kan skje er når noen nekter deg å være med i en gruppe som du føler du har lyst til å være med i, og man tilhører grupper hele tiden; du har noen jobbvenner, noen skolevenner, noen naboer, noen familiemedlemmer og så videre. Stort sett så får du lov til å velge disse selv, men når du blir fortalt at du ikke får lov til å være med, så oppleves det som helt forferdelig. Det som er så fint med lagidrett er at det er noe man automatisk gjør sammen. Et fotballag er som et samfunn i miniatyr, og det gjør noe med folk. Det å være i et miljø, at man føler seg velkommen, at man er en del av det, er med på å styrke identiteten, selvsikkerheten og selvbevisstheten. Dette potensialet er en del av grunnen til at Norges Fotballforbund har tatt på seg ansvaret med å jobbe for integrering, og mot ekskludering.

Oppgavens siktemål og oppbygging

Mitt valg av tema har sitt utspring i mitt tidligere praktiske arbeid med integrering innenfor idretten. Etter å ha jobbet som både frivillig og ansatt i flere organisasjonsledd under NIF ser jeg at arenaen har et stort potensiale til å kunne fungere integrerende. Grunnen til at jeg valgte idrett generelt og fotball spesielt, er at den organiserte idretten, representert av Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komite, er Norges største frivillige organisasjon, og fordi fotball, med sine opp mot 500 000 medlemmer, er den største særidretten. I tillegg har jeg drevet med fotball selv i mange år, både som aktiv utøver, men også som frivillig og ansatt i fotballorganisasjonen. Jeg kjenner organisasjonen og miljøet godt. På bakgrunn av dette gikk jeg nok inn i feltarbeidet delvis farget av fotballens egenoppfatning hva angår integrering.

Tidligere oppslag i media har vist at mange fort knytter mislykket integrering til kulturelle årsaker. Problemet ligger hos «de andre». I denne oppgaven ønsker jeg å se nærmere på blant annet dette. Gjennom diskusjon og analyse, vil jeg forsøke å svare på følgende:

Er idrett en egnet arena for integrering av barn, unge og voksne med minoritetsbakgrunn?

I denne masteroppgaven ønsker jeg å gi en fremstilling av

- idrettens rolle i samfunnet, sett fra et politisk ståsted; hvorfor bør man drive idrett? Hvilke egenskaper trekkes frem som fordelaktige?
- hvordan idretten oppfatter seg selv som samfunnsaktør, da spesielt fotballorganisasjonen.
- dagens situasjon i forhold til etniske minoriteter og deres deltakelse i idrett, både som aktiv utøver og frivillig
- ut ifra de funn jeg har gjort i mitt feltarbeid analysere hvorvidt årsakene til dagens situasjon kan knyttes til kulturforskjeller
- på bakgrunn av disse årsakene diskutere hvorvidt idrett egner seg om arena for integrering av etniske minoriteter
- avslutningsvis bidra med noen generelle tanker om veien videre

Oppgaven er bygget opp med to innledende og beskrivende kapitler. Det første har til nå tatt for seg idrettens rolle i samfunnet, samt fotballens oppfatning av seg selv som samfunnsaktør. Videre vil jeg gjøre rede for en del begreper som vil være relevant for videre lesning, samt presentere et par tidligere forskningsarbeid gjort på området. Det påfølgende kapittelet er viet feltarbeidet, og jeg

beskriver der hva jeg har gjort, hvor jeg har vært og hvem jeg har møtt. Jeg redegjør også for de metodiske tilnærmingene jeg har benyttet meg av, og reflekterer over det å gjøre feltarbeid «hjemme». Kapittel tre er tildels et beskrivende kapittel, men jeg vil også her diskutere hvorvidt årsakene til minoriteters lave deltakelse i idretten kan forklares som kulturelt betinget. I kapittel fire vil jeg, på bakgrunn av diskusjonen gjort i kapittel tre, analysere hvorvidt idrettsarenaen er en egnet arena for integrering av innvandrere, før jeg til slutt vil lansere noen tanker for veien videre.

En refleksjon jeg har gjort meg i løpet av skriveprosessen, er at jeg har følt jeg har hatt svært lite empirisk materialet, uten at jeg helt har forstått hvorfor. Som jeg skrev i forordet, og som jeg skal utdype i neste kapittel, har jeg brukt mer tid på feltarbeidet enn det som er vanlig. Hvordan har det seg da at empirien er blitt så lite synlig i oppgaven? Jeg leste en gang at det er et mål i antropologien å la empirien være styrende, og jeg skjønner bedre nå hva det faktisk betyr. Jeg har latt *problemstillingen* og *spørsmålene*, være styrende, og har under feltarbeidet på en måte «letet» etter empirisk materiale til å underbygge dem.

Da jeg valgte tema for feltarbeidet hadde jeg en oppfatning av idretten som integreringsarena, i løpet av feltarbeidet har denne oppfatningen endret seg. Likevel har begge vært tett knyttet opp til problemstillingens konklusjon. Dette er en svært vanskelig måte å arbeide på, og resultatet bærer preg av det. I stedet for å stille spørsmålene slik jeg har gjort, og være så fokusert på å finne svar på dem, kunne jeg med fordel hatt fokus på hva som faktisk skjer av samhandling på idrettsarenaen og analysert ut ifra det.

Forklaringer og begreper

Rent kronologisk var feltarbeidet mitt lagt opp slik at første del ble gjort i Norges Fotballforbund i Oslo, hvor jeg gjorde en del formelle og uformelle intervjuer. Hoveddelen ble så gjennomført i en gjennomsnittlig fotballklubb i Bergen over en periode på nesten 12 måneder. Klubben sogner til en bydel hvor rekrutteringsgrunnlaget i økende grad består av etniske minoriteter. Området er også populært for etnisk norske barnefamilier. Her fikk jeg følge to lag ganske tett; ett jentelag i alderen 14-16 år, og ett guttelag i 11 års alderen. Av delvis naturlige og delvis praktiske årsaker, som jeg vil forklare nærmere i oppgaven, ble fokuset mitt mer og mer rettet over mot guttelaget underveis i feltarbeidet. Da skriveprosessen var påbegynt fikk jeg også jobb gjennom den lokale fotballkretsen, hvorpå jeg tilbragte 3-4 måneder på en barne – og ungdomsskole eksklusivt for barn og unge med minoritetsbakgrunn. I tillegg gjorde jeg en del oppdrag som klubbveileder og kursholder for Norges idrettsforbund. De to sistnevnte var som i utgangspunktet ikke planlagt feltarbeid, men da arbeidsoppgavene var nært knyttet til tematikken jeg har valgt, var det naturlig for meg å ta det med som en del av feltarbeidsmaterialet.

Feltarbeidet mitt er altså hovedsaklig gjort på fotballarenaen, men siden jeg har jobbet som klubbveileder og kursholder innenfor den generelle idretten gjennom store deler av skriveprosessen, har jeg valgt å inkludere den erfaringen og kunnskapen jeg har tilegnet meg i det totale feltarbeidet. Empirien vil være hentet fra flere idrettsarenaer, men fotballarenaen vil bli vektlagt.

Begrepsmessig har jeg valgt å bruke «idrett» fremfor «fotball» fordi mange faktorer som blir dratt frem i denne avhandlingen er felles for og/eller overførbare til flere idrettsgrener. I de tilfellene hvor noe vil være eksklusivt for fotball, vil dette bli presisert.

De senere årene har Statistisk sentralbyrå (SSB) gjort endringer i definisjonen av innvandrere, og man snakker ikke lenger om «innvandrerbefolkning» eller om «første – og annengenerasjons innvandrere». Begrepene «vestlige» og «ikke-vestlige» er blitt erstattet av verdensdelene innvandrerne kommer fra. Standard for gruppering av personer etter innvandringsbakgrunn er som følger:

A Født i Norge med to norskfødte foreldre

B Innvandrere

C Norskfødte med innvandrerforeldre

E Utenlandsfødte med én norskfødt forelder

F Norskfødt med én utenlandsfødt forelder

G Utenlandsfødt med to norskfødte foreldre

Den tidligere betegnelsen "innvandrerbefolkningen" (kategori B og C) avløses av "innvandrere" og «norskfødte med innvandrerforeldre» som standard. Gruppen som ikke tilhører kategoriene B og C (summen av kategori A, E, F og G) betegnes "den øvrige befolkningen" (Statistisk sentralbyrå 2013).).

Om den gruppen som skal integreres har jeg valgt i denne oppgaven å bruke betegnelsen «etniske minoriteter» og «innvandrere», og refererer da til kategoriene B og C. Til tross for at SSB har valgt å gå bort i fra begrepet «ikke-vestlig», har jeg valgt å bruke det i denne oppgaven. Jeg refererer da til landområder som Asia med Tyrkia, Afrika, Sør- og Mellom-Amerika, Oseania utenom Australia og New Zealand, samt de europeiske landene Albania, Bosnia-Hercegovina, Hviterussland, Kosovo, Kroatia, Makedonia, Moldova, Montenegro, Russland, Serbia og Ukraina.

Andre begreper som jeg synes det er greit å nevne innledningsvis er de fotballtematiske, noe jeg som har spilt fotball i mange år fort kan ta for gitt at alle kjenner til. «Aldersbestemt fotball» for eksempel betyr at lagene er satt sammen av barn og unge som er født samme året. På guttelaget jeg fulgte under mitt feltarbeid er for eksempel alle født i 2001, mens jentelaget jeg fulgte besto av jenter født hovedsakelig i 1996. Dette er vanlig prosedyre opp til fylte 16 år, både på herre- og kvinnesiden. I løpet av oppgaven nevner jeg også ulike fotballvarianter som det kan være greit å vite noe om: 5'er, 7'er og 11'er fotball er enkelt og greit en beskrivelse knyttet til hvor mange spillere man kan ha på banen samtidig. Altså 5, 7 eller 11 spillere.

Tidligere forskning

Det forskes stadig på innvandrere sin deltakelse i samfunnet, både når det gjelder kulturliv, arbeidsliv og det frivillige. De fleste forskningsarbeid er hentet fra arbeidslivet. De forskningsarbeid som omhandler integrering som er hentet fra idretten handler stort sett om psykisk eller fysisk utviklingshemmede.

Jeg var imidlertid i stand til å finne tre kvalitative forskningsarbeid som har tatt for seg integrering av innvandrere i idretten. Det første er Åse Strandbu (2002) sin publikasjon «Idrettens betydning som flerkulturell integrasjonsarena» i Ørnulf Seippel (2002) sin bok «Idrettens bevegelser». Strandbu har valgt å se på og drøfte ulike sider ved integrasjon. Hun konstaterer at det eksisterer en ujevnheter i den strukturelle integrasjonen i idretten, at minoritetsgrupper ikke deltar i like stor grad som

majoritetsbefolkningen innenfor samme idrettsaktivitet, og ser på mulige årsaker til dette. Videre ser hun på strukturell integrasjon *gjennom* idretten, hvordan idrettsdeltakelse kan være en innfallsport til andre arenaer, som skole og arbeidslivet. Her viser hun til en studie av ungdomsmiljøer på et tettsted på Vestlandet, hvor hederlig innsats på stedets 1. divisjonslag i fotball medfører høy anseelse som kommer til nytte ved jobbsøking og lignende. Kulturell integrasjon er en tredje variant som trekkes frem. Her handler det om å dele verdier og normer, eller vise forståelse for andres verdier og normer. Kulturell integrasjon *i* idretten vil si å slutte opp om normer og verdier som gjør seg gjeldende i idretten; at folk med minoritetsbakgrunn tilegner seg verdier i idrettslag og grupper der majoritetsbefolkningen dominerer, og at majoritetsbefolkningen tilegner seg verdier fra minoritetsbefolkningens idrettsaktiviteter. Som eksempel viser Strandbu til hvordan kampsport med orientalsk opprinnelse gjorde sitt inntog i Danmark på 70-tallet. Hun refererer til Hans Bonde (1991) som mener at en, av flere grupper som dras mot denne formen for kroppsutfoldelse, gjør det fordi de ønsker å tilegne seg alternative kroppsoppfatninger og bevegelsesmønstre. Kulturell integrasjon *gjennom* idretten handler om at overføring av normer og verdier fra idretten får en betydning for den generelle samfunnsmessige kulturelle integrasjonen. Den siste formen for integrasjon som Strandbu diskuterer er sosial integrasjon, som skal forstås som etablering av sosiale kontakter og vennskap. *I* idretten vil dette si å ha eller få nære venner og kontakter tilknyttet idrettsaktivitetene, mens *gjennom* idretten vil være å få nære venner og kontakter gjennom idretten som en også er sammen med i andre sammenhenger.

Strandbu selv kaller artikkelen en problematisering av idrettens integrasjonspotensiale, da en rekke forhold som utfordrer den uforbeholdne optimismen blir trukket frem. Også Kristin Walseth (2004) har gjort lignende i sin artikkel «Flerkulturell problematikk – en problematisering av idretten som arena for integrasjon av etniske minoriteter». På samme måte som Strandbu tar også Walseths artikkel utgangspunkt i tall som viser at ungdom med minoritetsbakgrunn deltar i mindre grad enn etnisk norske ungdom i den organiserte idretten, og hun trekker frem og diskuterer eksempler på mulige barrierer for deltakelse.

Det tredje forskningsarbeidet som jeg har funnet er en sosialantropologisk masteravhandling fra Universitetet i Oslo, «Fotballbanen som 'sosialt hengested'». Dette er en studie av jenter, fotball og integrering, skrevet av Anita Kjersem (2007). Kjersem har et tydelig fokus på det sosiale integrasjonsaspektet, i tillegg til at hun har en klar kjønnsvinkling på sin oppgave. I min oppgave har jeg valgt å ikke se spesifikt på kjønsspørsmålet i integreringssammenheng, med unntak av et mindre avsnitt i analysen av mulige barrierer for deltakelse.

Kapittel 2. Feltarbeidet

Klokken nærmer seg fire mandag ettermiddag. Geir står og trikser for seg selv ved det gamle klubbhuset. Adbullah sitter øverst på tribunen og tar på seg fotballskoene. Jeg kommer gående over banen fra ballboden, dyttende på handlevognen «vår» fylt med baller, kjepler, vester, og en og annen gjenglemt fotballsko. Det er overskyet, men det regner ikke. «Hallaien Miriam» sier Geir uten å se opp. «Laien Geir» sier jeg. «Har du hatt en fin helg?» «Jepp!» svarer Geir, fortsatt uten å se opp. Han konsentrerer seg om triksingen. «Hei Abdullah!» roper jeg opp på tribunen. «Hei» sier Abdullah stille og smiler. Etterhver kommer Henrik dinglende ned trappen, med Ali på slep. Ali tar et tygg av noe som ligner på Banana Skids, en fruktkaramell fra 90-tallet. «Hva har jeg sagt om snop på trening, Ali?» Jeg ser på han med et spørrende blikk. «Vi er ikke begynt enda» flirer han. Henrik går rett i

vognen og henter seg en ball. Ali setter seg ned ved siden av Markus, og tar fotballskoene ut av sekken. Fortsatt med fruktkaramellen hengene ut av munnen. Guttene ler. Fra andre enden av banen kommer David med vannflasken i hånden. «Hei David». «Hei» svarer han. Den store kunstgressbanen er tom. Jeg stiller meg litt ut på banen uten å si noe, og venter på oppmerksomhet. Oppe på veien går studenter forbi i grupper. De ser ned på oss og smiler. Guttene er mest opptatt av hverandre og ballen. Abdullah sitter fortsatt øverst på tribunen. Han er ferdig med å ta på seg skoene, og sitter nå og prater med Hassan og Philip. Ali plystrer etter en jente oppe på veien. Hun er i hvert fall ti år eldre enn Ali selv. De andre guttene ler høyt. Ali blir rød i kinnene. Jeg må smile. Klokken er nå ti over fire. Så ser Mustafa meg. «Kom igjen da gutter, Miram venter!» roper han mens han småjogger mot meg. Nils s spurter bort til meg, og begynner å telle høyt: «Eeen, toooo, treee». De andre guttene hiver seg på tellingen. Før guttene er kommet frem til seks er det meningen at alle skal være samlet, ellers blir det «strafferunder». Dette er noe guttene har lært av hovedtreneren. Det virker også, for før guttene når tallet seks, er alle samlet i ring rundt meg. «Dere vet hva dere skal gjøre», sier jeg. «Legg fra dere ballen, og still dere ved siden av hverandre på linjen» jeg peker på sidelinjen nedenfor tribunen. Guttene skyter ballene opp på tribunen. Mustafa tar nok et skudd når ballen kommer i retur. «Mustafa...» sier jeg. «Koman». Han tusler ned mot linjen. Jeg blåser i fløyten og guttene begynner å jogge mot meg. Allerede etter et par meter er linjen fragmentert, og guttene er spredt stort sett over hele banen. «Kom igjen gutter, prøv å holde jevnt tempo og alle på linje». Philip, Hassan og Abdullah løper sammen og prater. De snakker samme språk. Nils og Henrik løper sammen. Etter to-tre runder blåser jeg i fløyten. «Ned på linjen igjen» roper jeg. «Når jeg sier «ja», vil jeg se en tempoøkning, okei?» «Sier du når vi skal stoppe?» roper Geir. «Jeg kan si «Ro ned», svarer jeg. «Er det greit?» Et par av guttene nikker. Jeg blåser i fløyten, og guttene begynner nok en gang å jogge mot meg. «Hold linjen» roper jeg. De er flinkere nå. «JA!» roper jeg. Guttene spurter. Etter 8-10 meter roper jeg «ro ned», og guttene roer ned. Linjen er på nytt gått i oppløsning. Klokken er nå blitt fem på halvfem.

Hvor har jeg vært?

Mens antropologisk feltarbeid ble sett på som noe eksotisk og spennende; man dro til et annet kontinent for å studere det «primitive» og «opprinnelige» ved fjerne og fremmede kulturer, la sosiologer, anført av Robert Park og William Thomas, grunnlaget for feltarbeid i egen kultur (Nielsen og Brottveit 1996). Sosiologene som gjorde feltarbeid i «eget samfunn» oppsøkte i mindre grad enn sine antropologiske kollegaer, det eksotiske, det «radikalt forskjellige», men studerte subkulturer og profesjoner, nabolag og institusjoner, heller enn hele «kulturer». Med Chicago-skolen ble det, mellom første og andre verdenskrig, lagt til rette for antropologer å studere mer lokalt, mer urbant. Antropologien hadde mye å lære av møtet med Chicago-skolen: det bidro til å utvide teoretiske horisonter, gjorde antropologiske fremgangsmåter eksplisitte, og – kanskje viktigst – det satte feltarbeiderens politiske, moralske og personlige dilemmaer på dagsorden (Nielsen og Brottveit 1996). Jeg valgte selv å gjøre feltarbeid i eget samfunn, lokalt, i det som i teorien er min egen kultur, enten det være seg den norske kulturen eller fotballkulturen.

Idrettslaget hvor jeg valgte å gjøre mitt feltarbeid holder til i en blomstrende bydel i Bergen. De siste årene er det blitt gjort store arealmessige utbedringer, det er blitt bygget flere boligblokker, bydelen har fått flere grøntarealer, i tillegg til flere cafeer og fritidstilbud. Dette har ført til en vekst i antall beboere i området, og antallet er stadig økende. Klubben har i dag 500 medlemmer, fordelt på tre aktiviteter: fotball, innebandy og badminton. Medlemstallet har gått litt ned de siste årene. Lederen i klubben tror at grunnen til dette er at det ikke lenger er like populært for barnefamilier å bo i området, og at det ikke legges nok tilrette for at denne gruppen skal ønske å bo der. Den største

aktiviteten i klubben er helt klart fotball, og de til sammen 15 lag, flesteparten går under klubbens barne – og ungdomsavdeling. Klubben ønsker å bidra til at barn i nærmiljøet og områdene omkring skal få en trygg og god oppvekst. Derfor prioriterer klubben å skape et breddemiljø fremfor et elitemiljø.

Fotballarenaen tilhørende idrettslaget ble åpnet som idrettsplass i 1898. Frem til da var tomten brukt som lekeplass for barn og unge i nærmiljøet. Bakgrunnen for opprettelsen av en idrettsplass var tredelt. For det første skulle den gi plass til lek - og buekorpsaktiviteter, da disse ble fordrevet fra byens gater. For det andre var anlegget tenkt å betjene byens skøyteløpere, som tidligere hadde benyttet Lungårdsvannene og Svartediket, men nå var blitt bedt om å finne andre steder å være. For det tredje opplevde man en gryende idrettsaktivitet på denne tiden – spesielt blant den etablerte turnbevegelsen – og man så behovet for en ordentlig oppvisningsarena (Eriksen 1999). Siden den gang har idrettsplassen trolig hatt over ti millioner besøk, og i tyve år hadde anlegget byens eneste fotballbane. Med sin sentrale beliggenhet ble den også mye mer enn en fotballbane.

Utbyggingsperioden på slutten av 1890-tallet ga grunnlag for beboelsesmessige kvaliteter; parker, badeanlegg, lekeplass, museum, skole. I løpet av noen tiår endret området seg fra å være utkant til å bli en sentral del av bydelen. I dag er det også bygget en idrettshall like bak fotballbanen, som huser både kontorlokaler, en cafe og flere private leiligheter. Her leier flere idrettslag og organisasjoner både kontorplass og halltid. Selve fotballarenaen ligger i en grop, og består av en stor fotballbane på 100x64 meter, samt en mindre fotballbane som går på tvers av den store på ene kortsiden. Begge banene er i dag dekket av kunstgress. Før kunstgresset ble lagt, var banene dekket av grus. Arenaen er omringet av bilvei på ene kortsiden og ene langsiden. På andre langsiden er det en rekke bygårder, mens på andre kortside forbi den mindre fotballbanen finner man inngangen til et større grøntareale. Den store fotballbanen har tribune plass på begge langsiden. På siden ut mot veien er det også tak, slik at anlegget delvis er skjermet for trafikkstøy. På ene kortsiden av den mindre fotballbanen ligger et grått murhus med to etasjer, som rommer to garderober, ballbod og en garasje i første etasje, og et oppholdsrom med kjøkken og toalett i andre etasje. Dette brukes som klubbhus. Klubben har et eldre klubbhus også – et hvitt trehus – som ligger i enden av ene langsiden ut mot veien. Dette har ikke vært i bruk på mange år, men er av verneverdige årsaker ikke blitt fjernet. Anlegget er kommunalt, men klubben jeg gjorde feltarbeid hos har driftansvaret. Banene er åpen hver dag hele uken, og den organiserte fotballaktiviteten starter kl 1615 på ettermiddagen. Flere idrettslag både trener og spiller sine hjemmekamper her.

I tillegg til å operere som fotballtrener i et idrettslag, fikk jeg som nevnt også mulighet på et senere tidspunkt til å jobbe på en barne og ungdomsskole for barn og unge med minoritetsbakgrunn. Skolen ligger i sentrum av byen, og ble oppført i perioden 1918-1925. Selve bygget er tegnet av byarkitekt Kaspar Hassel, og stilmessig; et stort brungult murhus med brunrød taksten, som omkranser en asfaltert skoleplass uten det store innholdet av aktivitetsapparater, kan det karakteriseres som nordisk nybarokk. Bygningen ble tatt i bruk som folkeskole fra 1921 til 1960, og som ungdomsskole fra 1960 til 1985. Siden da har den hatt sin nåværende funksjon som innføringsskole for fremmedspråklige.

Hva har jeg gjort?

Min tilgang til feltet ble opprettet gjennom ulike kontakter fra min tidligere bakgrunn som fotballspiller og ansatt i NFF. Jeg tok kontakt med daglig leder i idrettslaget, som var positiv til ønsket om å gjøre feltarbeid hos dem. Jeg fikk aksept for å følge både guttelaget 2001 og jentelaget 1996

under rollen som «hjelpetrener». I utgangspunktet skulle jeg følge begge lag likt, men et stykke inn i feltarbeidet ble det nødvendig for meg å prioritere guttelaget. Dette var først og fremst fordi oppmøtet på jentelagets treninger og kamper var veldig varierende. Enkelte ganger var det ikke noen spillere som møtte opp, noe som ga veldig dårlig grunnlag for min forskning. I tillegg var behovet for en ekstra trener større på guttelaget, da hovedtreneren der var aleine om jobben. På slutten av feltarbeidet oppsto også det en hendelse på guttelaget som resulterte i at hovedtreneren trakk seg tilbake, og jeg ble spurt om å overta for en periode. På dette tidspunktet var jentelaget mer eller mindre oppløst.

Feltarbeidet startet i begynnelsen av januar, hvor jeg valgte å tilbringe en måned i hovedstaden for å treffe og prate med ansatte i Norges Fotballforbund om deres arbeid med integrering. Jeg gjorde et par formelle intervjuer, og et par uformelle. Jeg pratet blant annet med internasjonal sekretær, og tidligere ansvarlig for forbundets inkluderingsarbeid, Anders Krystad. Han har jobbet med tematikken i over tjue år, og er en utrolig kunnskapsrik og idealistisk mann. I tillegg gjorde jeg et intervju med han som i dag er fagansvarlig på feltet inkludering, og har vært det de siste fem årene. Gjennom Norges fotballforbund og Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komite fikk jeg også tilgang på en del skriftlig materiale, og jeg fikk mulighet til å bearbeide dette på et kontor på Ullevål Stadion, hvor begge forbund holder til.

Jeg var også på en kort visitt i Drammen for å gjøre et intervju med et idrettslag der. Drammen er den kommunen i Norge med nestflest innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre (SSB 2014). Klubben har i flere sammenhenger blitt trukket frem som et eksempel på hvor ille det kan gå for idrettslag hvor foreldredeltakelsen nærmest er lik null.

Etter en måned i hovedstaden i midten av februar, startet jeg andre del av feltarbeidet, med deltagende observasjon i fotballklubben. Hovedsakelig deltok jeg på treninger, turneringer, sosiale arrangementer og foreldre – og spillermøter. Jeg kjenner klubben ganske godt fra før, og derfor også noen av trenerne og lederne. Likevel følte jeg på mange måter at jeg måtte bli kjent med idrettslaget på nytt; ny tid, nye folk, nye trender. For å få et mer helhetlig bilde av hva klubben driver med og engasjerer seg i, sa jeg ja til å sitte i det nyoppstartede integreringsutvalget. Dette utvalget ble startet som en respons på at rekrutteringsgrunnlaget til klubben, i sammenheng med stenging og oppussing av den lokale barneskolen, vil bli flyttet. Barna og deres foreldre vil ikke være i umiddelbar nærhet til fotballarenaen lenger, og derfor så klubben seg nødt til å iverksette tiltak for å fortsette å samle lokalbefolkningen rundt fotballareaen og idrettslaget. Utvalget var satt sammen av lokale representanter med kompetanse på arbeid med minoriteter, samt et par representanter fra idrettslaget. Da det å sitte i utvalget etterhvert begynte å ta mye tid, valgte jeg etter et par måneder å trekke meg. Jeg deltok ellers på årsmøtet, med stemmerett som fullverdig medlem.

På skolen hvor jeg jobbet en kortere periode gikk arbeidet i all hovedsak ut på å prate med elevene om mulige aktivitetstilbud etter skoletid. Målet med dette var å få barna inn i den organiserte idretten, så oppgaven min var helt konkret å finne ut hva slags aktivitet de ville drive med, lokalisere et idrettslag i nærheten av der de bodde, og formidle informasjon om tilbudet til dem. Jeg var med de i gymtimen hver onsdag. Da skolen ikke har gymsalen, måtte de gå til en idrettshall i nærheten. Da jeg bodde i nærheten av skolen, gikk jeg ofte med klassen derifra til idrettshallen. Mellomtrinnet besto av fire klasser, hvor to og to klasser hadde gym samtidig, sammen med to eller tre lærere. Jeg

hadde ingen aktiv rolle i timen, men satt kun og observerte, og pratet med elevene etter timen var ferdig.

Når jeg da fikk tilbakemelding fra elevene, eller lærerne, om aktivitet de ønsket å drive med, måtte jeg kontakte de lokale leddene innenfor idrettsorganisasjonen, og søke på internett for å finne et egnet tilbud. Et egnet tilbud vil da være et idrettslag som først og fremst tilbyr den aktuelle aktiviteten, i samme aldersgruppe som eleven er i, og som også har tilknytning til nærområdet hvor eleven bor slik at reiseveien til trening ikke blir for lang. Dette arbeidet gjorde jeg i omtrent fire måneder.

Som klubbveileder for NIF har oppgaven min stort sett vært å bistå klubber over hele landet i større eller mindre klubbutviklingsprosesser, og hjelpe klubbene med å sette seg mål og utarbeide konkrete planer for hvordan de skal nå dem. Som kursholder har jeg hovedsaklig holdt lederkurs for ungdom som skal motivere ungdom i alderen 15-19 år til å ta litt større ansvar i idrettslaget.

Metodiske tilnærminger

Som nevnt tidligere har sosialantropologi på få år gått fra å være et studium av fjerne stammer og eksotiske ritualer til å bli et studium også mye brukt i samfunn og institusjoner som er mer lokale. Faget har alltid vært populært, men er de siste årene blitt omtalt som et «in-fag». Denne utviklingen er det nok flere grunner til, men det som mer enn noe annet har bidratt til å gi faget sin identitet, er den virksomheten vi kaller feltarbeid, og den metode og datainnsamling som antropologiske feltarbeidere oftest benytter seg av: «deltakende observasjon» (Nielsen og Brøttveit 1996). Gjennom deltagende observasjon bruker antropologen på ulike måter seg selv som forskningsinstrument. Metoden har som mål å etablere et forhold som tillater antropologen å komme helt innpå folk, og få dem til å føle seg så pass komfortabel med deg og ditt nærvær at det blir mulig å observere og innhente informasjon om deres daglige liv (Bernard 1994). Samtidig er det viktig for en antropolog å opprettholde en viss avstand og objektivitet. Dette er nok en av de største utfordringene ved deltagende observasjon, fordi vi alle vil ha et sett med erfaringer, meninger og verdier som bagasje. Som Russel H. Bernard (1994) sier: “We can’t rid ourselves of our experiences, and I don’t know why anyone who thinks it would be a good idea even to try”. Dette er kanskje spesielt utfordrende for antropologer som gjør feltarbeid «hjemme». Mine erfaringer med dette vil jeg komme tilbake til på slutten av dette kapittelet, men i følge Bernard (1994) er det også mulig å være bevisst på våre erfaringer, meninger og verdier, og på den måten finne ut om man ser det man vil se, eller det som virkelig er der. En annen utfordring ved objektivitet er å skulle forsøke å forholde seg nøytral, noe Claire Sterk (2000) beskriver som særdeles vanskelig under sitt feltarbeid blant prostituerte i New York. Sterk opplevde at hun ble god venn med flere av kvinnene, og etter å ha deltatt på begravelser for syv av kvinnene som hadde dødd av AIDS på kun to måneder, uttalte hun at det var umulig å ikke bli påvirket av det arbeid man gjør i «felten», og forholde seg nøytral og ikke involvere seg.

Et sosialantropologisk feltarbeid på masternivå varer i utgangspunkt i ett semester, det vil si cirka seks måneder, men på grunn av et semesters permisjon fikk jeg mulighet til å utvide feltarbeidet mitt med ytterligere seks måneder. Til tross for at de første seks månedene ble forstyrret av familiære årsaker opplever jeg det helt klart som en fordel å ha brukt så lang tid på feltarbeid som jeg gjorde. Det tar tid å etablere relasjoner til informantene dine, slik at de føler de kan stole på deg, og man må gjerne bruke ekstra lang tid på dette når man skal samhandle med barn og unge.

Den gjennomgående metoden brukt under feltarbeidsperioden er deltakende observasjon. Jeg har ellers gjennomført både formelle og uformelle intervjuer. I tillegg har jeg brukt en god del skriftlig materialet, alt fra bøker, undersøkelser, avisartikler, til rapporter. Disse henvises det til i oppgaven.

Hvem har jeg møtt?

Jentelaget

Mitt første møte med jentene var en lørdag formiddag i midten av februar. Jentene hadde da hatt en styrketreningsøkt på et treningssenter ganske langt fra fotballarenaen, noe de hadde hatt regelmessig gjennom vinteren, og skulle nå ha en felles lunsj i klubbhuset før en ytterligere fotballøkt på den minste banen på anlegget. Jeg er førstemann til å møte opp. Det regner, og fotballarenaen er tom. Det er tross alt en lørdag i februar. Jeg står utenfor klubbhuset. Ingen dukker opp. Jeg velger å sende melding til en av trenerne. De er på vei. Trenerne ankommer begge i bil. To menn, en i 30 årene, og en i 40 årene. Sistnevnte er også far til en av jentene på laget, samt daglig leder i klubben. Vi håndhilser. De tenner seg hver sin sigarett.

Tre jenter kommer i bilen sammen med trenerne, og kun én til dukker opp når vi er kommet opp i klubbhuset hvor vi skal spise. Lunsjen består av skiver og pålegg. Praten er uformell og spøkefull. De to mennene har trent jentene i flere år, og kjenner dem tydeligvis godt. Jeg forholder meg stille i begynnelsen. Samtaleemnet under lunsjen dreier seg stort sett om hvorfor ikke flere av jentene på laget er dukket opp. «Hun var på overnatting i Sandviken» sier Laura. Jeg tenker at Sandviken ikke er så langt unna, og at det burde være mulig å komme seg derfra på kanskje tjue minutter, men jeg sier ingenting. Mens vi spiser snakker vi også litt om meg og hvorfor jeg er der. Jentene er nysgjerrige, og spør om oppgaven. Jeg forsøker å forklare de så godt jeg kan hva sosialantropologi er, men innser at jeg kommer til kort. Jeg forsøker å endre samtaleemne ved å spørre hvilke skole de går på. Det viser seg at de går på samme ungdomsskole som jeg gikk på. «Har dere Erik som lærer?» spør jeg. «Han som skifter fra østlandsk til bergensk i én og samme setning?» Jentene ler, og nikker ivrig med munnen full av skive.

Jentelaget består i utgangspunktet av seksten stykker. De fleste jentene, med unntak av et par, bor i nærheten av fotballarenaen, og kan i så måte gå til trening. Nå i oppkjøringen til sesongen, trener de fire ganger i uken; mandag, onsdag, torsdag og lørdag. Onsdagstreningen er frivillig, mens mandagstreningen skal prioriteres. Både mandag og onsdag trener jentene ute på den store kunstgressbanen. Torsdagstreningen er innendørs i hallen, og lørdag har laget valgt å kjøre alternativ trening, som for eksempel styrketrening. Til sammen har laget et trenerteam på fem trenere (inkludert meg). Foruten de to hovedtrenerne, har de en person som er ansvarlig for styrketreningen, og en annen som er ansvarlig for løpetreningen. På bakgrunn av bra treningsoppmøte før jul er jentene denne sesongen påmeldt med et 11'er lag. I følge en av trenerne har derimot oppmøtet etter jul variert veldig, med alt fra elleve til fem oppmøtte jenter, og han er usikker på om de kommer til å være nok spillere til å stille lag ut over sesongen.

Majoriteten av jentene på dette laget er etnisk norske. To av jentene er adoptert, henholdsvis fra Kina og India. Diana er fra Tyrkia, Anya er fra Rwanda, mens Carmen, Anna og Beatrice er fra Chile. Ingen av dem er født i Norge. De fleste av jentene spiller fotball som hobby, og de begrunner det med at de synes det er gøy, venninnene deres gjør det og de holder seg i form. To av jentene, Anniken og Benedicte, ønsker muligens å satse på fotball, og har fått mulighet til å spille med damelaget. Anniken har gjort det fast ganske lenge.

Gruppen er stort sett ganske sammensveiset, selv om noen av jentene er mer lederskikkelser enn andre. Tina og Diana for eksempel. De er også ganske nære venninner. Da vi var på turnering var ikke Diana med, og da utmerket også Silje seg som en tydelig lederskikkelse. Hun er ett år eldre enn de andre jentene. Jentene går ikke alle på samme skole, noen går på privat skole andre på offentlig.

Guttelaget

Trenere kommer meg i møte over banen, og rekker frem hånden. Jeg tar den, og vi hilser. Geir og Nils kommer småløpende bak treneren. «Hei!» sier jeg. «Jeg vet hvem du er», sier Nils. Nils er sønnen til treneren. Treneren snur seg mot tribunen, og begynner å telle høyt: «en, to, tre, fire, fem». I løpet av tellingen er guttene samlet rundt treneren og meg. «Dette er Miriam», sier treneren. «Du kan nå få presentere deg selv», han ler litt. «Ja», sier jeg og ser rundt på de nysgjerrige ansiktene. «Jeg heter Miriam» sier jeg. «Hei Miriam», sier Ali, han ser ned i bakken og smiler sjenert. De andre guttene ler litt usikkert, og blikkene deres veksler mellom meg og Ali. Jeg forteller guttene hvor gammel jeg er og at jeg er oppvokst i området. «Hvor da??» spør Henrik og ser på meg. «Rett på andre siden der». Jeg peker opp mot tribunen. «Men jeg gikk på skole her», sier jeg, og nikker mot det store gamle skolebygget overfor banen. «Og så har jeg spilt fotball i mange år akkurat her, i denne klubben» Jeg vet ikke om det er noe jeg innbiller meg, men guttene ser imponert ut. «Nå skal jeg være med å hjelpe til med treningene litt fremover.. hvis det er greit?» Jeg ser lurt rundt på guttene. Treneren ler. Guttene flirer litt, og ser ned. Jeg smiler. «Skal vi begynne?» sier jeg og ser på treneren.

Guttene er til sammen tretten stykker, av ulike nasjonaliteter. Åtte av guttene er ikke etnisk norske. Ikke alle snakker norsk, men de fleste gjør seg forstått. Hvorvidt de forstår hva andre sier, er jeg usikker på. Da jeg nevnte min far fra Palestina, var det et par av guttene som så på hverandre og smilte, som om det var noe gjenkjennende i det jeg sa. Yousif, Ali og Mahmoud er fra Palestina de også. Yousif kom til Norge da han var 2 år, sammen med sine foreldre og seks søsken. Han har bodd på samme sted, like i nærheten av fotballbanen, helt siden de kom.

Guttelaget trener to ganger i uken, én gang ute og én gang inne. Treneren kjører vanligvis løping med ball som oppvarming, før noen enkle og noen mindre enkle taktiske øvelser, og avslutter treningsøkten med å spille to lag mot hverandre. Til nå har guttene spilt 5'er fotball, men skal denne sesongen gå over til 7'er fotball, noe de gleder seg veldig til. 7'er fotball innebærer to spillere ekstra på banen, litt større mål, og litt større bane.

Foreldregruppen

På guttelaget er pappaen til Nils trener, og mammaen til Geir er lagleder. For uten de to har jeg møtt både mammaen og pappaen til David, samt faren til Geir, og moren til Nils. Jeg har også møtt Even sin mamma, og Henrik sin mamma, Markus sin mamma, og pappaen til Abdullah og pappaen til Dourum. Dette utgjør omtrent halve laget. Det vil si at det er enkelte av spillernes foreldre jeg i løpet av ett år som hjelpetrener og dels hovedtrener, aldri har møtt.

På jentelaget er det faren til Lise som er hovedtrener, mens faren til Elisabeth er lagleder. I tillegg er faren til Tina styrketrener, og moren til Elisabeth løpetrener. Utenom dem har jeg egentlig kun møtt moren til Kine, i tillegg til at jeg så vidt så deler av familien til Carmen, Anna og Beatrice på tribunen en gang.

Foreldregruppen har ikke vært like mye tilstede rundt laget slik jeg var vant til fra da jeg selv spilte fotball som ung. En diskusjon rundt dette vil jeg komme tilbake til senere i avhandlingen.

Å gjøre feltarbeid «hjemme»

Den norske antropologen Cato Wadel (1991) skriver en del om det å gjøre feltarbeid i egen kultur, og jeg kjenner meg veldig igjen i mye av det som han beskriver som utfordrende med dette. Han henviser blant annet til Anthony Giddens teori om «mutual knowledge», som bidrar til at man som feltarbeider i egen kultur forstår hva man observerer. På den annen side, gjør denne felleskunnskapen at man som feltarbeider kanskje ikke stiller de spørsmålene man i en fremmed kultur ville stilt, fordi at i vår egen kultur er det så selvsagt (Wadel 1991). Da jeg satte meg ned med feltnotatene mine, innså jeg ganske fort at jeg hadde gjort nettopp dette. I mine notater har jeg beskrevet samhandlingen, men fordi jeg ikke har stilt så mange spørsmål, men bare antatt ut ifra vår «mutual knowledge», har jeg til tider følt at feltnotatene mine ble litt mangelfulle.

En annen utfordring Wadel (1991) peker på er hvordan man som feltarbeider under deltakende observasjon kan virke inn på sine informanter. Dette følte ikke jeg var noe problem, og det er kanskje fordi flertallet av mine informanter var barn og ungdommer. For de var jeg «trener». Det var aldri noen spørsmål rettet til oppgaven min eller faget mitt. Dette kan også være fordi jeg gikk inn i en rolle jeg har innehatt før, en rolle jeg kjenner, i et miljø jeg har vært en del av i lengre tid. Dette er ikke uvanlig, og i mange tilfeller oppfordres antropologer til å gjøre nettopp det når en gjør feltarbeid i egen kultur, fordi det gir deg en naturlig inngang, man har allerede materiale, og man kan fortsette å bruke en rolle man har hatt i daglivet (Wadel 1991). På den annen side, fordi rollen min som trener ble så dominerende for informantene, og fordi den var så kjent for meg, så kom observatørrollen litt i bakgrunnen. For informantene mine er ikke dette nødvendigvis negativt, men for meg faglig ble det en utfordring. Som trener har man et ansvar, en forpliktelse til å lære bort og lede. Denne oppgaven må man ta på alvor, både som voksenperson og som rollemodell. Å gjøre det falt meg mer naturlig, på grunn av min bakgrunn som fotballtrener og frivillig i idrettsmiljøet, enn å ivareta mine oppgaver som observatør, da det er noe jeg aldri har gjort før. Dette ble en enda større utfordring da jeg gikk fra å være hjelpetrener, til å bli hovedtrener.

En fordel for meg, og kanskje for andre som gjør feltarbeid i egen kultur, er at jeg har hatt mulighet til å kontakte informantene mine i etterkant for å stille de spørsmål som jeg ikke stilte under feltarbeidet. Da er man inne på en del av de praktiske utfordringene med feltarbeid i fremmede kulturer, som man gjerne unngår ved feltarbeid i egne kulturer. For det første kom jeg ganske raskt i gang med feltarbeidet, da faktorer som reise, visum, opphold og transport og lignende ikke var aktuelt. Jeg var kun én måned utenbys, fortsatt i egen kultur, og det innebar kun togbillett tur/retur, kost og losji hos en tidligere kollega, og månedskort på offentlig transport, som jeg var vant til hjemmefra. Jeg kjente området, jeg kjente de fleste informantene, og jeg kjente aktiviteten. Det å kommunisere med informantene, som ofte er den største utfordringen når man gjør feltarbeid i en fremmed kultur, var for meg ikke noe problem – med unntak av et par tilfeller – da all samhandling foregikk på norsk.

En annen fordel, som Wadel også vektlegger, er at jeg gjennom feltarbeidet har hatt et stort rollereportoar. I hvertfall om jeg inkluderer det praktiske arbeidet jeg har gjort under skriveprosessen. Jeg har vært trener for to fotballag, og selv om trenerrollene kan oppfattes som like har den i mitt tilfelle vært helt forskjellig. Guttelaget hadde som nevnt én hovedtrener i tillegg til meg. Jentelaget hadde to hovedtrenere, en løpetrener og en styrketrener, i tillegg til meg. Min rolle der ble mye mer anonym enn på guttelaget. I tillegg satt jeg en periode som medlem av et utvalg i idrettslaget, hvor jeg samhandlet utelukkende med voksne om mer politiske spørsmål. Gjennom mitt

praktiske arbeid, har jeg fått figurere i rollen som kursholder på ungdomslederkurs, og som veileder for ulike idrettslag både på Vestlandet og på Østlandet. Dette har gitt meg innpass til ulike typer deltakende observasjon.

Det er mye som skal observeres under feltarbeid, og selv som veldige gode observatører har man ikke mulighet til å få med seg alt. Observasjon av lagspill som fotball, håndball og ishockey er gode eksempler på dette, selv om det på mange måter er samhandling på «åpen bane» (Wadel 1991).

Under feltarbeidet valgte jeg tidlig å inkludere meg selv som informant. I de ulike rollene jeg inntok i løpet av perioden fikk jeg selv føle på kroppen hva det innebærer å være i disse forskjellige rollene. Wadel oppfordrer også antropologer som gjør feltarbeid i sin egen kultur til å være sosiolog på seg selv. Dette innebærer blant annet at man må være oppmerksom på at ens egne kulturelle kategorier dirigerer det en observerer (Wadel 1991). Min umiddelbare oppfatning var at for mine informanter var jeg kun trener, men mest sannsynlig var jeg også voksenperson, kvinne, kanskje student eller forsker, og for noen også utlending, da vi ikke hadde samme etnisk bakgrunn. På samme måte var ikke informantene mine kun spillere, de var også barn, gutter, skoleelever, og i noen tilfeller innvandrere.

Valg av tema og siktemål er også preget av egne kulturelle kategorier, og reflekterer til en viss grad de underliggende preferanser forbundet med kjønn, nasjonalitet og personlig smak. Grunnen til at jeg skriver om integrering og idrett handler ikke bare om bevisste valg av faglig fokusering, men også om hvem jeg er. En person med bestemte kulturelle, aldersmessige og kjønnsmessige forutsetninger. Jeg har en far som kom til Norge på slutten av 60-tallet som arbeidsinnvandrere. Frem til jeg begynte på barneskolen var omgangskretsen min preget av folk fra ulike kulturer, representert gjennom språk, hudfarge, mat og tradisjoner. Da min far flyttet tilbake til Midtøsten da jeg var kun 7 år, fikk jeg ikke muligheten til å bli ordentlig kjent med «den siden» ved meg selv. Jeg er oppvokst i Norge, som norsk, men bakgrunnen min er med på å styre mine valg, kanskje spesielt i forhold til utdanning og yrkesretning. Hvem man er setter preg på problemstilling, feltmetode og teoretiske tilnærmingsmåter (Nielsen og Brottveit 1996). På den ene siden har bakgrunnen min vært positiv fordi jeg føler jeg har fått en annen aksept blant informantene med minoritetsbakgrunn, kanskje spesielt de arabiskspråklige. På den annen side har jeg hatt lett for å ta på meg «innvandrerrhatten» når majoritetsbefolkningen har snakket om innvandrernes ansvar i integreringsprosessen, og jeg har inkludert meg selv blant «dem». For mine etnisk norske informanter kan det ha blitt opplevd som både overraskende og kanskje til tider litt negativt at jeg som er norsk, og ser norsk ut, har stilt ganske kritiske spørsmål om majoritetsbefolkningens ansvar.

Forskningsetiske hensyn

Begrepet «forskningsetikk» viser til et mangfoldig sett av verdier, normer og institusjonelle ordninger som bidrar til å konstituere og regulere vitenskapelig virksomhet.

Forskningsetikken er i siste instans en kodifisering av praktisert vitenskapsmoral. Den har altså sin basis i vitenskapelig allmennmoral, på tilsvarende måte som allmenn etikk har sin basis i samfunnets allmennmoral. (De nasjonale forskningsetiske komiteene u.d.).

Slik beskrives forskningsetikk på de nasjonale forskningsetiske komiteenes nettside. I praksis handler forskningens etiske forpliktelser om generelle normer i forskningsprosessen. Spesielt er hensyn til utforskede personer og institusjoner, herunder også ansvar for forskningens bruk og spredning, vektlagt. Jeg har under mitt forskningsarbeid forholdt meg til de krav som stilles av Forskningsetisk

komité for Samfunnsvitenskap, juss og humaniora med hensyn til personer, grupper og institusjoner (De nasjonale forskningsetiske komiteene u.d.). Forskningsprosjektet er også godkjent hos Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD).

Mine informanter har variert både i alder, kjønn, etnisitet og religiøs overbevisning, noe jeg har vært veldig bevisst på. Jeg har ikke oppfordret til spesielt sensitive spørsmål, men innser at hva jeg ser på som sensitive spørsmål og sensitive tema, ikke nødvendigvis vil være det samme som hos mine informanter. Da det ikke er relevant for oppgaven min å navngi disse, har jeg valgt å anonymisere både idrettslag, bydel og navn på mine informanter. Anonymisering er en prosess som gjør personopplysninger ikke-identifiserbare. Ofte er det da ikke tilstrekkelig å fjerne de direkte identifiserende elementene (navn og fødselsnummer), man må også fjerne opplysninger som gjør datasettet indirekte identifiserbart, slike som yrke, bosted, skole, klasse, etnisitet, fødeland mv.

I de tilfeller hvor forskningsarbeidet mitt har omhandlet barn under 15 år, er foreldrene orientert, og er i tillegg blitt bedt om å signere en samtykkeerklæring. Utfordringen har vært å komme i kontakt med alle foreldrene, noe jeg ikke lyktes med. Det er derfor enkelte foreldre hvis barn jeg ikke har fått samtykke til å publisere noe formell eller uformell samtale med. Dette er i de tilfellene heller ikke blitt gjort.

Den informasjonen som er innhentet til forskningen vil ikke bli oppbevart lenger enn det som er nødvendig for formålet. Inntil da forholder jeg meg til Loven om behandling av personopplysninger, §13 om informasjonssikkerhet (Justis – og beredskapsdepartementet 2000).

Jeg har også skaffet til veie de attester som kreves av NIF overfor alle som skal utføre oppgaver som i vesentlig grad innebærer et tillits- eller ansvarsforhold overfor mindreårige.³

Til slutt er det viktig for meg å presisere at dette forskningsprosjektet ikke er en kritikk rettet mot idrettslaget eller informantene jeg har vært i kontakt med. Dette er et analyse av idrettsarenaen som en egnet arena for integrering av innvandrere.

Kapittel 3. «Det ligger i innvandrernes kultur...»

Som jeg nevnte i det innledende kapittelet blir det å delta i idrett tillagt en rekke gode ringvirkninger som sosial tilhørighet, trening, demokratisk medbestemmelse og integrasjon (Strandbu 2006). Dette er noen av årsakene til at det overordnede målet i norsk idrettspolitik, både fra det offentlige og fra NIFs side, er «Idrett for alle». Dette er et mål som er akseptert av store deler av befolkningen og er blitt en del av det idrettssynet barn og unge lærer i vårt samfunn. Likevel viser undersøkelser at enkelte grupper ikke er like delaktig som andre. Det er forskjellige årsaker til at enkelte grupper i samfunnet deltar i mindre grad, og det er ulikt fra person til person. Det jeg ønsker å vise og argumentere for i det kommende kapittelet er at disse årsakene ikke nødvendigvis er kulturelt betinget; for det første fordi flere av begrepene knyttet til diskusjonen om integrering av innvandrere er problematisk, og for det andre fordi jeg opplever at årsakene til den lave deltakelsen blant etniske minoriteter i større grad handler om generelle forutsetninger og generell samfunnsutvikling enn det faktum at de er minoriteter. Jeg har valgt å ta for meg tre utfordringer innenfor den organiserte idretten som gjerne blir knyttet til etniske minoriteters kultur. Den første utfordringen er

³ <http://www.idrett.no/tema/politiattest/Sider/bakgrunn.aspx>

underrepresentasjonen blant etniske minoritetsjenter, den andre er økonomiske omkostninger ved å delta i organisert idrett, og den tredje er mangelen på foreldredeltakelse blant etniske minoriteter.

En problematisering av begreper

Begrepsbruk er viktig å være observant på, da de i mange tilfeller er mer komplekse enn det som antydes, og vil overfor enkelte kunne oppleves som misvisende og ekskluderende. For en gutt på 11 år som er født og oppvokst i Norge, men er mørk i huden og har foreldre som begge er født i Eritrea kan det for eksempel virke ekskluderende å bli kalt «innvandrer», at noen andre setter en merkelapp på deg som ekskluderer deg fra det felleskapet som du selv føler deg som en del av. Jeg har valgt å ta for meg et par begreper som ofte brukes i diskusjoner om integrering av innvandrere og hvordan kultur opererer som hinder for at integrering skal finne sted. Mitt ønske er å vise at gjennom å alysere disse begrepene så vil troverdigheten i påstanden nevnt i overskriften svekkes.

Kultur

Som Kristin Walseth (2004) påpeker, har tidligere forskning på idrett som middel til integrasjon i stor grad fokusert på *innvandrernes kultur* som barriere for deltagelse. Utfordringene med dette er mange. For det første antyder en slik tankegang at kultur er noe samlet, fast og felles for en gruppe mennesker. Som om det for eksempel eksisterer en særegen norsk kultur som alle i Norge deler, og likledes en særegen pakistansk kultur som alle i Pakistan deler. Dette kalles en *essensialistisk* kulturforståelse, og det innebærer et syn på kultur som en helhet, noe man *har*, snarere enn som noe man *gjør*. Både kultur –og samfunnsfag har imidlertid tilbakevist en slik kulturforståelse som uforenelig med den observerbare virkeligheten. Aspekter innenfor en tradisjon (som for eksempel kjønnsroller, betydning av religion eller arveregler) kan forandre seg helt uavhengig av andre aspekter ved den samme tradisjonen (Døving 2009). Min far er muslim. Han kom til Norge fra Libanon på slutten av 60-tallet, og bodde og jobbet i landet i over tyve år før han flyttet til tilbake. Han har alltid praktisert sin religion, blant annet med bønn fem ganger om dagen, vist måtehold i forhold til alkohol, og frastått fra å spise svin, også da han bodde i Norge. Min far sin praktisering av kjønnsroller har derimot endret seg. Da pappa bodde i Norge opplevde jeg kjønnsrollene hjemme som likestilt: både mamma og pappa laget middag, både mamma og pappa vasket huset. Da jeg besøkte pappa i Libanon, hvor han nå bor med sin arabiske og muslimske kone, opplevde jeg kjønnsrollene som mye mer definert, hvor pappas kone var den ansvarlige for matlaging og husvask.

Synet på kultur som noe foranderlig, noe som produseres i møtene mellom mennesker, og i samspill med omgivelsene kalles en *prosessuell* kulturforståelse. Selv om Norge hadde vært tomt for etniske minoriteter, ville det likevel vært mulig å beskrive Norge som kulturelt komplekst (Eriksen 2010, 2011). Det har flere ganger vært vist til identifikasjoner på kulturell variasjon innenfor enhver nasjon, inkludert Norge, uten at dette har medført noen nødvendig variasjon med hensyn til graden eller styrken av nasjonal identitet. Thomas Hylland Eriksen (2010, 2011) peker på Jan Petter Blom (1969) som for eksempel viste til at det fantes stor kulturell variasjon mellom fjellbønder og lavlandsbønder i det sentrale Sør-Norge, uten at den fikk konsekvenser for kollektiv identitet eller inkludering og ekskludering. I følge Eriksen (2010, 2011) er årsaken til dette at kultur nettopp er noe kontinuerlig. Han hevder at dersom det finnes en felles kulturell identitet i Norge idag, så kan den ikke beskrives som en liste over kulturtrekk eller substansielle verdier, men snarere som betingelser for

kommunikasjon, altså gjensidig forståelse. Også Marianne Gullestad (2002) forstår kultur som en fortolkningsramme, det man tenker, argumenterer og handler ut ifra.⁴

Slike nyanser er det imidlertid få av hos dem som mener at kultur er noe gitt, noe man har. De forholder seg til en naturalisert idé om hva kultur er: Noe som alltid har vært, og derfor må vernes om. For å skulle ha noen mulighet til å integreres må man *assimileres* (Eriksen 2011). Assimilering innebærer at individer eller grupper blir tatt opp i storsamfunnet på storsamfunnets premisser, og forutsetter at de som assimileres må endre sine grunnleggende kulturelle verdier.⁵ I norsk politisk sammenheng vil det si at «de», altså innvandrerne, må fornekte sin egen kultur, og adoptere «vår».

Med Gullestads forståelse av kultur vil dette være problematisk. I det norske samfunnet, som i et hvilket som helst annet samfunn, eksisterer det et uendelig antall måter å avgrense «vi» på; vi unge, vi kvinner, vi i klasse 4b, vi på fotballaget, vi homofile. Man beveger seg fra ett «vi» til et annet hele tiden. Innlemmelsen og utestengningen som produseres av ordet «vi» er situasjonsavhengig. Dette gjøres mulig nettopp ved å akseptere at kultur, de symbolske meningsuniversene, flyter og blander seg; man blir påvirket av sine omgivelser og impulsene man mottar, og mange av dem flyter faktisk ganske fritt, uavhengig av statsgrenser (Eriksen 2010, 2011).

Kollektiv identitet

Kollektiv identitet er derimot noe avgrenset, enten er man med eller så er man ikke med. Det er derfor det alltid eksisterer kriterier for tilhørighet i et fellesskap, og av samme grunn at man diskuterer hvor disse grensene skal settes (Eriksen 2010). I et idrettslag er kriteriene for å kalle seg en del av «vi'et» at man er *medlem*. Medlemskap får man ved å betale medlemskontingent. Innad i idrettslaget eksisterer det igjen flere undergrupper av «vi» som avgrenses av alder og kjønn.

I vinterferien hadde idrettslaget hvor jeg gjorde feltarbeid lagt opp til organiserte aktiviteter for barn og unge i klubben og nærmiljøet hver dag hele uken. Det ble arrangert både innendørs – og utendørsaktiviteter. Trenerne og andre tillitsvalgte, i all hovedsak foreldre, var med som aktivitetsledere. Selv var jeg med et par av dagene, blant annet da de hadde skidag og da de var og badet. I løpet av disse dagene observerte jeg hvordan barna og ungdommene beveget seg mellom «vi'ene». De grensene som ellers er tydelig markert av både kjønn og alder, ble brutt ned i denne nye settingen. Selv om de tilhører ulike «vi» innenfor klubben, ble den kollektive identiteten, det «vi'et» som idrettslaget representerer i sin helhet, og som de alle deler, gjeldende på tross av ulike kulturer knyttet til kjønn, alder, etnisitet eller lagstilhørighet.

Dette er en særegen egenskap ved idrettslag og frivillige organisasjoner, og trekkes frem som en av årsakene til hvorfor de er viktige aktører i en integreringsprosess. Det å være medlem i et idrettslag gir en fellesskapsfølelse, man føler tilhørighet til noe eller til noen. I et idrettslag forsterkes denne følelsen av at man bærer like drakter, har lagrop og et felles klubbnavn. Det gjør noe med oss som mennesker når du får ta del i en gruppe, får ansvar for å representere noe annet enn deg selv. Noen av guttespillerne kunne for eksempel finne på å løpe langs sidelinjen på banen etter en scoring, og kysse logoen på drakten om igjen og om igjen. Selv jeg, som voksen, opplevde under feltarbeidet, en enorm følelse av stolthet da jeg først fikk trener-jakken min med klubblogo og navnet mitt på.

⁴ I tillegg gir Gullestad to andre andre varianter: kultur som samfunnssektor, forstått som den offisielle kunst – og kulturpolitikken og kultur som livsform, bykultur, bondekultur eller som handlingsmønstre (Gullestad 2002).

⁵ <http://snl.no/assimilering>

I fotball eksisterer det også en taus enighet om at ingen av spillerne er større enn laget, og ingen av lagene er større en klubben. Hvorvidt en guttespiller på 11 år forstår dette er vanskelig å si. På den ene siden kan man oppfatte kyssing av logoen og lagropene som et tegn på at de gjør det, på den annen side opplevde jeg som trener opp til flere ganger at enkelte av guttene reagerte med voldsom skuffelse og sinne da de ble tatt av banen under kamp og byttet med en av de andre spillerne. Som om de oppfattet seg selv som viktigere og bedre enn de andre spillerne på laget. Enkelte av spillerne valgte også gjentatte ganger under både trening og kamp å forsøke å komme seg forbi motspillerne på egenhånd fremfor å passe ballen til en av sine lagkamerater, - også i situasjoner hvor det helt klart ville vært fordelaktig for *laget* å passe ballen. Når slike situasjoner oppsto var min umiddelbare reaksjon å «kjeft» på spilleren, og presisere overfor spilleren at fotball er et lagspill. Dette innebærer at man av og til må gjøre ting som er best for laget, selv om det går på bekostning av det man selv vil – som som oftest vil være å dribble seg gjennom alle motspillerne og score mål.

I Norge blir idrettsutøvere som fremhever seg selv og egne ferdigheter ofte kritisert, uavhengig av om de driver med individuell idrett eller lagidrett. Petter Northug er et perfekt eksempel. Han har tidligere kommet med uttalelser som «De har ikke sjans!» «Det er så lett! «Barneskirenn!» om motstandere han har møtt og konkurranser han har gått (VG 2007). På diskusjonsforumene hos landets nettaviser kunne man lese at flere reagerte på Northugs uttalelser, og han ble oppfattet som selvgod og overlegen. At Northug i fjor valgte å trekke seg ut av landslaget, og, som han uttalte, «kjøre sitt eget opplegg» gjorde ikke saken noe bedre (NTB 2013).

Janteloven om at «du skal ikke tro at du er noe, du skal ikke tro du er bedre enn oss» står sterkt i dette landet. Det at idrettsutøvere fremhever seg selv og sine ferdigheter kan kanskje oppleves som unorsk, og er noe man knyttet til kulturer i andre land. I fotballsammenheng er for eksempel en individualistisk spillestil, og tekniske talenter som ser på seg selv som stjerner, noe mange forbinder med spillere i fra sør-europeiske land som Spania og Italia, eller spillere fra Sør-Amerika. Allen Guttman (1978) skriver derimot at selv om det utvilsomt er forskjeller mellom for eksempel svensk, italiensk og brasiliansk spillestil i fotball, så er disse forskjellene for subtile for oss til å kunne konstruere en tolkning av nasjonal karakter. Når tidligere statsminister, Gro Harlem Brundtland uttaler i sin nyttårstale i 1992 at det er typisk norsk å være god, og blant annet viser til norske idrettsprestasjoner i utlandet, er det således ikke bare overraskende, men også et paradoks (Wikipedia 2012).

Innenfor en essensialistisk tolkningsramme oppfattes gjerne kultur som ensbetydende med identitet, eksempelvis om man er fra India så har man indisk identitet. Dette kan føre til ekskludering av individer som gjerne *følger* seg som en del av et gitt fellesskap. OL på Lillehammer i 1994 er en konstituerende hendelse som i følge Thomas Hylland Eriksen (2010) omhandler kollektiv identitet på den måten. Fra begynnelse til slutt var arrangementet mettet av en særegen type norsk symbolikk, som presenterte Norge, ikke som et moderne, komplekst industriland, men som et tradisjonelt samfunn uberørt av moderniteten. Denne iscenesettelsen av Norge i forbindelse med Lillehammer-OL korresponderte lite med slik som de fleste nordmenn på den tiden levde, og hadde i praksis liten betydning, men at denne symbolproduksjonen, med sin fokus på røtter og fortid heller enn fremtid, renhet fremfor blanding, fungerte ekskluderende overfor innvandrere (og en del etnisk norske), er ganske opplagt. Det norske samfunnet, slik det ble fremstilt, var basert på ett folk (pluss det samiske, som også var synlig under hele arrangementet) som eksisterte i kraft av en felles fortid. Det var ikke plass til hverken pakistanske drosjesåførere, mobiltelefoner eller engang oljeplattformer i den

offisielle retorikken omkring OL. Faktum var at den kommersialiserte nasjonalismen som kom til uttrykk under vinterlekene etterlignet en identitet og væremåte som ingen av deltagerne hadde førstehånds kjennskap til. OL er et godt eksempel på hvordan kollektiv identitet kan brukes både politisk og kommersielt. Et annet eksempel, er hvordan beskyttelse av norsk kultur og norske verdier er blitt et argument i dagens innvandringsmotstand, og enkelte partier vil hevde at ikke-vestlig innvandring til Norge, representert av de «patriarkalske og muslimske kulturene» utgjør en trussel overfor norsk kultur. Norsk kultur ble for eksempel beskrevet slik av Frp-politikere i 2010:

[...] summen av det vi feirer på 17. mai: Felles land, historie, tradisjoner, språk, høytider, religionsbakgrunn, verdigrunnlag, kulturarv, lovverk, valuta, skikk og bruk, flagg, oppvekst, forsvar, nasjonalsang, kongehus, landslag og tusen andre små og store ting som utgjør et kulturfellesskap (Andersen og Gjedde, 2010).

Med en slik forståelse av begrepet, kan man forstå hvorfor 17. mai - komiteen i Ålesund tilbake i 2013 sa nei til at elever ved Aspøy skole skulle få gå med hjemmelagede papirflagg med det norske flagget på den ene siden og flagget til elevenes opprinnelsesland på den andre siden. Fra et lignende politisk ståsted ble det uttalt at det å bære andre flagg enn det norske ville være ødeleggende, og at de derfor ønsket å «forby» andre flagg enn de norske i 17. mai-toget (Aftenposten 2013).

Minoritetenes krav om anerkjennelse har idag blitt en viktigere politisk sak enn det har vært tidligere. En tendens er krav om anerkjennelse i kraft av en antatt essensiell særidentitet og beskyttelse av den samme identiteten, helst gjennom et lovverk eller forpliktende internasjonale avtaler. Eriksen (2010) refererer til en situasjon i New Zeland, beskrevet av Simon Harrison (2000) for sammenligning, hvor etterkommerne av hvite settlere (pakeha) har begynt å påberope seg den samme mytiske relasjonen til jorden som maoriene, og fremmer lignende politiske krav, angivelig forankret i sedvanerett og åndelige verdier. Maoriene på sin side har forsøkt å hindre pakeha i å bruke deres seremonier, ritualer og symboler, og påberoper seg dem som immateriell eiendom.

Eriksen hev seg inn i 17 mai-diskusjonen i 2013, og uttalte at 17 mai handler om nasjonal integrasjon og å ha tilhørighet til Norge. Det var noen Oslo-skoler, med elever fra mange nasjonaliteter, som brukte ulike flagg fordi de mente det var et flott uttrykk for at Norge er blitt et mini-FN. Personlig mente Eriksen at dette bunnet i en misforstått *multikulturalisme* (Aftenposten 2013).

Multikulturalisme

Multikulturalisme tar altså sikte på å bevare individers kulturelle bakgrunn. Det er ikke en entydig integreringsteori, men mer en politisk strategi for bevaring av ulike kulturelle særtrekk (Døving 2009). Rent praktisk er multikulturalisme knyttet opp til spørsmål om rettigheter til bevaring av kulturell egenart, som for eksempel støtte til morsmålsundervisning, bevilget fri på spesielle helligdager eller fritak fra likestillingslover i trossamfunnet (en rettighet som også majoritetsbefolkningen har). Arbeiderpartiets slagord fra 1980-årene «ja til et fargerikt fellesskap» markerte en gryende ide om multikulturalisme, en politikk der staten aktivt skulle bidra til et flerkulturelt samfunn (Døving 2009).

Idealet i et moderne multikulturelt samfunn er et samfunn hvor minoritetsgrupper deltar med like rettigheter og plikter uten å måtte oppgi sine nasjonale, kulturelle eller religiøse særtrekk. Dette fordi man mener at kulturell tilhørighet er viktig: Å vokse opp i et samfunn der eget språk, historie og tradisjoner og livsyn er både tydelig tilstede og allment akseptert, antas å være vesentlig for at en

person skal utvikle en reell tilhørighet i et storsamfunn. Et slikt kulturelt grunnlag er åpentbart lettere å utvikler for medlemmer av en majoritetsbefolkning enn for medlemmer av minoritetsmiljøer. Politikken må derfor sikre minoritetskulturens eksistens.

Døving (2009) referer til filosofen Will Kymlicka (1999) som med utgangspunkt i Canada har beskrevet hvordan dette gjøres i praksis:

- Kvoteordninger for å øke representasjon av minoriteter i utdanningsinstitusjoner eller på arbeidsmarkedet
- Pensumsrevidering med mål om å reflektere mangfoldet i skolefagene
- Muligheter for fri på høytidsdager innen ulike religioner, fleksibilitet i kleskoder (hijab og lignende)
- Opplæring i kulturell forståelse i offentlige institusjoner som politi, helse, skole, samt offentlig informasjonsmateriell tilgjengelig på ulike språk
- Bevisst kontroll av stereotype fremstillinger av etniske grupper i mediene
- Økonomisk statlig støtte til kulturarrangement i minoritetsmiljøer
- Utdanningstiltak rettet mot minoriteter
- Tospråklig utdanningstilbud for barn av imigranter

Vinteren 2013 ble jeg kontaktet av den lokale idrettskretsen. En prosjektgruppe i fylket, sammensatt av både idrettslag, kommuner og organisasjoner, ønsket å gjennomføre et lederkurs for ungdom i alderen 15 til 19 år. Som engasjert i den lokale idrettskretsen over lengre tid, er jeg utdannet kursholder i flere kurs, blant annet lederkurs for ungdom. Vanligvis blir kurset holdt generelt for idrettsungdom, men denne gangen var målgruppen eksklusivt minoritetsungdom. Alle partnerne i samarbeidsgruppen fikk i ansvar å finne deltakere til kurset. Min umiddelbare reaksjon var hva som skulle være kriteriet for å få delta på kurset. Var det hudfarge? Var det etnisk opphav? Var det hvorvidt ungdommen pratet et annet morsmål enn norsk?

I prosjektbeskrivelsen står det at prosjektgruppen ønsker å arbeide for å «få flere flerkulturelle barn og unge mer aktive hver dag, spesielt de som er lite fysisk aktive/eller fysisk inaktive». Hvem som er flerkulturell, eller hva slags kriterier som gjelder står det lite om. I utgangspunktet er dette et positivt initiativ, men utfordringen med å gjennomføre segregerte tiltak, å iverksette tiltak eksklusivt for én gruppe, er at man da automatisk ekskluderer noen andre. Har man da oppnådd inkludering? På den ene siden sier man som idrettsorganisasjon «idrett for alle», på den annen side sier man også «men ikke for deg akkurat her og nå».

Det skulle også vise seg at det å arrangere lederkurs eksklusivt for ungdom med minoritetsbakgrunn var vanskelig. Ikke bare virker det ekskluderende på de som ikke får delta, men det kan også virke stigmatiserende for målgruppen. Forskjellen mellom en gutt fra Somalia og kameraten hans fra Norge kan være synlig nok i form av hudfarge, om man ikke skal skille guttene fra hverandre i aktivitet også. Både min kollega og jeg ga tilbakemelding om at vi syns dette var problematisk, og fikk til slutt utvidet rekrutteringsgrunnlaget til å skulle gjelde alle ungdommer, men fra klubber med høy

andel medlemmer med minoritetsbakgrunn. I stedet for å plukke ut enkeltungdom på bakgrunn av hudfarge eller etnisitet, åpnet man opp for at de ungdommene som ønsket å delta fikk mulighet, men da fortsatt ungdommer kun fra spesielt utvalgte klubber.

Kymlicka (1999) mener at det er i land hvor man iverksetter denne typen tiltak, man vil skape de beste mulighetene for et godt integrert flekulturelt samfunn. Den type rettigheter som Kymlicka mener etniske minoriteter bør gis av en stat, betegner han som polyethnic rights, rettigheter knyttet til bevaring av kulturell identitet. Disse rettighetene fører ikke til en type mangfold som er truende mot nasjonalstatens enhet fordi de kun berører enkeltsfærer av samfunnet, og ikke er nasjonale i sin karakter. Multikulturalisme, i Kymlickas øyne, bygger også på et krav til innvandrerne om blant annet å lære seg majoritetens språk, historie og samfunnsnormer. Dette begrunner han med at alle innbyggere i en stat har plikt til å opprettholde sentrale samfunnsinstitusjoner. Samtidig har majoritetskulturen også en legitim rett til selvbevaring (Døving 2009).

Kritikere av multikulturalismen har hevdet derimot at man ved å anerkjenne ulikhet står i fare for å skape varige strukturer av minoritetsdannelse, som igjen vil føre til at kulturelle grenser forsterkes. Det potensielle flerkulturelle samfunnet vil da blir mer likt et stammesamfunn (Døving 2009).

Også fra et feministisk ståsted rettes det kraftig kritikk mot rettighetspolitikken, da spesielt knyttet til spørsmål om kvinners likestilling. Kritikerne hevder at de som argumenterer for gruppebaserte rettigheter er blinde for at det kun er mannens kulturforståelse som gis anerkjennelse og beskyttelse, og at det er naivt å ta for gitt at minoritetsgruppens kultur er den samme for mann og kvinne. Det som menes er rettighetspolitikken egentlig kun underbygger den stemmen som har makt til å representere gruppen, og at rettigheter som i praksis vil føre til en styrket gruppeidentitet, også kan bidra til opprettholdelsen eller usynliggjøring av kvinneundertrykkende praksis, som for eksempel tvangsekteskap, nekting av utdanning eller yrkeskarriere, polygami og kjønnslemlestelse. Men ikke all feministisk relatert debatt konkluderer med at multikulturalisme og feminisme er uforenelige. Mange mener at den type feminisme som er beskrevet over er preget av stereotype fremstillinger av minoritetskulturer. Feminister med bakgrunn fra ikke-vestlige land peker på en etnosentrisk forståelse av likeverd mellom kjønnene, og etterlyser en mer nyansert forståelse av hva undertrykking er, da ulikhet i kjønnsroller ikke nødvendigvis trenger å innebære undertrykking (Døving 2009).

Dersom man skal snakke om undertrykking av kvinner behøver man ikke se så langt som til ikke-vestlige innvandrere. Kvinners posisjon i fotballmiljøet er et godt eksempel på manglende likestilling i vårt eget samfunn. Da kvinnelaget til Kolbotn kvalifiserte seg til Champions league, en ganske prestisjetung europeisk fotballturnering, for et par år siden fikk jentene rundt 500 kroner i bonus, mens på herresiden er bonusene i hundre tusen kroners klassen, om ikke mer. Allerede tilbake i 1998-99 ble det uttalt at det ikke var noen av spillerne i Rosenborg som innkasserte *mindre* enn 500 000 kroner for innsatsen i Champions League (VG 1999).

Både talsmenn for og kritikere av multikulturalismens rettighetspolitikk preges ofte av å ha en essensialistisk kulturforståelse. Dersom man aksepterer en prosessuell kulturforståelse, vil nemlig mye av kritikken mot særrettigheter falle bort. Døving (2009) argumenterer med at dersom man godtar at minoritetsgrupper ikke lever innen lukkede kulturelle og moralske sfærer, så kan heller ikke kollektive rettigheter gitt til videreføring av et aspekt ved en gruppes kultur antas å påvirke en hel gruppes livsverden.

Innvandrere

En annen utfordring som oppstår når man snakker om «innvandrernes kultur», er at man ofte snakker om alle innvandrere under ett. Da antyder man også at mennesker fra flere forskjellige land har tilegnet seg samme kultur, noe som vil være problematisk dersom man forstår kultur som noe essensialistisk. Likevel er det ikke noe nytt at det knyttes ulike karakteristikk til grupper som kan betegnes ved relativt diffuse kategorier. Marianne Mikkelsen (2011) viser for eksempel til Hanne Skartveit sin uttalelse i VG tilbake i 2002:

Mange innvandrere i Norge har sine røtter i kulturer som er sterkt undertrykkende [...] Verstinger i denne sammenheng er kanskje innvandrere med bakgrunn fra Pakistan og andre Sør-Asiatiske [sic] land, samt innvandrere med bakgrunn fra Midtøsten. (Skartveit i VG 21/08-02)

Det er store og komplekse grupper det refereres til her, og det svekker troverdigheten. I tillegg er uttalelsen særdeles anklagende, og inviterer ikke til en inkluderende dialog. Mikkelsen (2011) refererer til Pierre Bourdieu (2005) sin teori om at utøvelsen av definisjonsmakt blant annet foregår gjennom denne typen kategorisering og karakterisering. Han påpeker at begrepet «kategori» kommer av det greske verbet *kategorrein* som betyr å «anklage» eller «beskyldte offentlig», og dermed er sentralt i utøvelsen av den symbolske makten. Når kategorisering brukes samlet på denne måten kan de opptre som sterkt ekskluderende virkemidler.

Begrepsbruk er derfor veldig viktig i diskusjonen om integrering, og det er viktig at man presiserer hvem og hva man snakker om for å unngå misforståelser. En annen grovkategorisering som gjøres er når man snakker om *vestlig* og *østlig* kultur, som også er begrep som brukes om et større geografisk område. Per definisjon består vestlig kultur, eller Vesten, av de såkalte liberale demokratiene (demokratiske stater med markedsøkonomi) i Vest-Europa, Nord-Amerika, Israel, men også Australia og New Zealand. Et voksende antall stater i Øst-Europa har også fått markedsøkonomi og/eller blitt medlem av EU, og kan derfor bli medregnet i begrepet Vesten. Begrepet brukes i bred betydning for å referere til:

[...]en arv av sosiale normer, etiske verdier, tradisjonelle skikker, religiøse overbevisninger, politiske systemer og særskilte gjenstander og teknologier. [...] Konseptet om en vestlig kultur er generelt knyttet til den antikke definisjonen av Vesten. I denne definisjonen er den vestlige kulturen et sett av litterære, vitenskapelige, politiske, kunstneriske og filosofiske prinsipper som adskiller det fra andre sivilisasjoner.

På bakgrunn av tidligere diskusjon blir kategorisering av typen «vestlig» kultur problematisk både i en essensialistisk og en prosessuell forståelse av begrepet kultur rett og slett fordi kategoriene blir for vide.

Dersom man skal se på hvor de største innvandrergruppene til Norge kommer fra viser tall fra Statistisk sentralbyrå at tilveksten av innvandrere til Norge har vært størst blant innvandrere med bakgrunn fra Vesten. Blant de 633 100 innvandrerne som var bosatt i Norge per 1. januar 2014 stod polakker for 13 prosent. Den nest største gruppen innvandrere er svensker, med 36 400 bosatte, mens den tredje største gruppen innvandrere i Norge er innvandrere fra Litauen (Statistisk sentralbyrå 2014). Hvem henviser man til når man da snakker om «innvandrernes kultur», når de største innvandrergruppene kommer fra kulturelle områder som vi i Norge inkluderer oss selv i? Og

kan man bruke kultur som årsak til manglende integrering, når man snakker om kulturer som man i andre tilfeller ser likhetstrekk hos?

Et annet aspekt som gjør betegnelsen «innvandrernes kultur» problematisk er at man i begrepet «innvandrere» også regner norskfødte med innvandrerforeldre, og norskfødte med innvandrerforeldre utgjorde 18 prosent av alle barn født i Norge i 2013. I denne gruppen er det flest som hadde foreldre fra Pakistan, i alt 15 600. Det var 9 800 norskfødte med somaliske foreldre, og 8 200 som hadde foreldre fra Irak. Av disse var hele 72 prosent yngre enn 16 år (Statistisk sentralbyrå 2014). Hva slags kultur har disse barna? De er født og oppvokst i Norge, men har foreldre født i et annet land.

I «Ubehaget i majoriteten: Kan man være norsk og flerkulturell samtidig» viser Brynhild Simonsen (2011) viser til sin egen studie «Det globale og det normale» fra 2009 gjort blant ungdommer i Oslo, hvordan de bruker teknologi som visker ut avstand, og forbruker kulturelle uttrykk fra mange deler av verden. Dette har jeg også opplevd når jeg har holdt lederkurs for ungdom i alderen 15 til 19 år, hvordan de ser ut til å trekke på både et nasjonalt orientert forståelsesgrunnlag og på et globalt forståelsesgrunnlag. Måten de omtaler seg selv som en del av gruppen «utlendinger» i det ene øyeblikket, og snakker om seg selv som norske i det andre. En annen ting er hvordan ungdommer med etnisk norsk bakgrunn også omtaler seg selv som «utlendinger» i enkelte sammenhenger for å markere en sosial tilhørighet til sine minoritetsetniske kamerater. Språkbruken blant en guttegjeng jeg hadde med på kurs våren 2014 illustrerte dette veldig tydelig, hvor ordet «wolla» som betyr «jeg lover Allah» ble brukt flere ganger mellom guttene, som både var av etnisk norsk og ikke-etnisk norsk bakgrunn. Ordet ble ofte etterfulgt av «bror», som da grovt oversatt betyr «jeg lover deg, bror». Ordet «bror» oppfattet jeg som en referanse til en familiær nærhet, som på tvers av etnisitet fortsatt var tydelig tilstede.

Under vinterferieuken da idrettslaget jeg var trener for arrangerte felles aktiviteter for alle medlemmene så jeg også eksempler på hvordan uttrykk krysser kulturelle grenser. Da vi skulle på fjellet og stå på ski hadde flere av barna og ungdommene med minoritetsbakgrunn for eksempel med seg nistepakke, de sto alle på ski, de hadde med seg kakao og kvikklunsj. De er brukere av det som Thomas Hylland Eriksen kaller nasjonale metaforer. Andre eksempler er at de alle går på norsk skole og de går i 17. mai-tog på nasjonaldagen (Eriksen 2011).

Integrering

Idrettsarenaen oppfattes som en arena hvor mennesker kan møte hverandre på lik linje, utvikle gjensidig respekt og toleranse som igjen kan motvirke rasisme, konflikter og diskriminerende praksiser. Dette fordi forskjeller i etnisitet og religion trolig spiller mindre rolle i idretten enn på mange andre arenaer. Forskjellene blir underordnet selve idrettsaktiviteten og det kameratskapet som spinnes rundt aktivitetene, noe jeg også opplevde under mitt feltarbeid, spesielt blant mine 11 år gamle gutter; det var aktiviteten som var i fokus. På bakgrunn av dette blir idrettsarenaen sett på som godt egnet til integrering.

Basert på det faktum at minoritetsgrupper og majoritetsbefolkningen deltar i de samme idrettsaktivitetene kunne man konkludere med at idrettsarenaen også er godt egnet til integrering, men deltakelse i idretten dreier seg om flere former for integrasjon. I første omgang kan man snakke om integrasjon i idretten, slik nevnt over. I neste omgang dreier det seg om en integrering gjennom idretten. Hvor idretten kan være en innfallsport til andre arenaer, for eksempel at idrettsdeltakelsen

medfører bedre integrering i skolesammenheng eller at en kan høyne sine sjanser på arbeidsmarkedet (Strandbu 2002).

Eriksen (2010) viser til Anthony Giddens (1979) som foreslår at man også må skille mellom *systemisk* og *sosial* integrasjon. Førstnevnte viser til et makronivå, de sosiale institusjonene og deres stabilitet og evne til vedlikehold uavhengig av aktørene som inngår i dem. Sosial integrasjon handler om personenes relasjonelle tilhørighet og nettverk. Det ene følges ikke nødvendigvis av det andre. Det er fullt mulig å være godt sosialt integrert i et samfunn og dårlig integrert på systemnivå. Tilsvarende er det mulig for en person og leve i et samfunn som er godt integrert på systemnivå, uten selv å være godt sosialt integrert. Selv om trikken går når den skal, og byråkratiet ikke er korrupt men heller effektivt, er det ingen garanti for at man har et sosialt nettverk eller kjenner tilhørighetsfølelse til noe eller noen (Eriksen 2010). Det er imidlertid ikke noe tilfeldig forhold mellom sosial og systemisk integrasjon:

Dersom beboerne i et lokalmiljø ikke er integrert på bakgrunn av sted, men bare gjennom personlige nettverk, mangler lokaliserte fellesarenaer som forener ulike nettverk, blir lokalsamfunnet fragmentert. Resultatet er tap av tillit lokalt, som kan forplante seg oppover i systemet, men det resultat at institusjonene på systemnivå svekkes. (Eriksen 2010).

Her kan man trekke paralleller til idrettslaget som jeg gjorde feltarbeid i, representert av befolkningen i lokalsamfunnet, men med stort kulturelt mangfold. Enkelte beboere er oppvokst i området, enkelte er tilflyttet. Noen har personlige nettverk i området, andre har ingen. Fellesarenaen eksisterer i form av idrettsarenaen, men av ulike årsaker er ikke alle representerte der. På et foreldremøte vi hadde med guttelaget ble det tatt opp at vi trengte flere foreldre til å kjøre laget til og fra kamp. En av de etnisk norske foreldrene kommentert at grunnen til at de ikke hadde gjort det i det siste var at de hadde inntrykk av at de var de eneste som gjorde det. Opplevelsen av solidaritet i foreldregruppen, laget som helhet, blir svekket når ikke alle bidrar på lik linje. Innenfor idrett, hvor man må yte for å nyte, er det ikke uvanlig at man reagerer dersom man føler at man er den eneste som bidrar, mens andre kun sitter som mottaker av godene. «Hvorfor skal jeg bidra når ingen andre gjør det?» Man er ikke interessert i ens egen innsats skal komme mennesker man føler en har lite til felles med tilgode.

For det andre er det nødvendig å skille mellom *formelle* og *uformelle* relasjoner når man snakker om sosial integrasjon, og her er de uformelle nettverkene svært viktige. Eriksen (2010) viser til Mark Grandovetter (1973) som i «The strength of weak ties» beskriver hvordan formelle og uformelle relasjoner handler om forholdet mellom svake og sterke bånd. De sterke forbindelsene, til nære venner og bekjente, fremviser høy grad av overlapping og redundans, med andre ord er det sannsynlig at dine nære venner også kjenner hverandre. De svake forbindelsene, omfatter i større grad personer som ikke kjenner hverandre seg i mellom. En person med mange svake bånd, har større tilgang til bredspektret informasjon, og derav også et større sosialt potensial, enn en person med få sterke bånd. Som medlem i et idrettslag kan man potensielt utvikle mange sosiale relasjoner, noen sterke og nære, men de fleste svake, til mennesker man ikke kjenner så godt, og kun treffer i settingen rundt idrettslaget. Her er det rimelig å anta at det er forskjell blant voksne og barn, da barn gjerne har flere felles arenaer for samhandling i tillegg til idrettslaget, som skole og fritidsklubb i nærmiljøet. Voksne har gjerne arbeidsplassen et annet sted enn der de bor, i tillegg til at man som voksen har opparbeidet seg sosiale relasjoner på andre arenaer gjennom livet. Idrettsarenaen

representerer med andre en større sosialiseringsarena for barn enn for voksne, ihvertfall når man snakker om uformelle og nære relasjoner. Idretten som sosial arena for voksne skal jeg komme tilbake til senere i oppgaven.

Et tredje aspekt ved diskusjonen er å skille sosial integrasjon fra kulturell integrasjon. Selv om kulturell mening og sosial samhandling flyter sammen i praksis, er det nødvendig å skille dem analytisk (Eriksen 2011b). Clifford Geerts (1973), som Eriksen (2010) trekker frem, skiller mellom kulturen, som er integrert på en «logisk meningsfylt måte», og samfunnet, som er integrert på en «kausalt-funksjonell måte». Man forstår verden noenlunde på samme måte, og hverandre i større eller mindre grad, uten samhandling, og visse typer samhandling (for eksempel handel eller krig) kan finne sted uten at man forstår verden på samme måte. Eriksen (2010) mener at et slikt perspektiv trekker grensen mellom det sosiale og kulturelle for absolutt, men samtidig at det kan være meningsfylt å skille mellom de to, og tegner dette bildet for å synliggjøre det:

To personer bor i samme oppgang i et borettslag i Oslo øst. Den ene er en somalisk kvinne med fire barn. Mannen bor ikke lenger hjemme. Hun forstår knapt norsk, og bruker barna som tolk i møter med øvrighetspersoner, selv om dette frarådes. Når selvangivelsen kommer i posten, kaster hun den i søpla, ettersom hun tror den er en reklamebrosjyre. Hun er tildekket og får spydigheter slengt etter seg på gata. Hun har aldri hatt lønnsarbeid og er funksjonell analfabet. [...] Naboen, en trapp opp, er en enslig nordmann på 32 år. Han har ingen problemer med å gjøre seg forstått på sosialkontoret, levere tippekupongen og finne frem i supermarkedet. Han har full kontroll på fjernkontrollen og vet til enhver tid hva som går på kino og når man skal le av fjernsynskomikerne. Ingen skuler på han når han går ut av leiligheten; han er fenotypisk umarkert (altså blek i huden). [...] Det bør forresten tilføyes at kvinnen har en lang liste av personer hun kan ringe til dersom hun har et problem, sender tusen kroner i måneden til søsteren i Somalia og vet at hennes barn har lysere fremtidsutsikter i Oslo enn de ville ha hatt i Somalia. Mannen kjenner derimot ingen. Han er på hils med et par dusin mennesker i bydelen, men han har ingen å ringe til. Det er med andre ord fullt mulig å være kulturelt integrert, uten å være sosialt integrert, slik mannen denne beskrivelsen er, eller omvendt, slik kvinnen fra Somalia her er.

Hvem av dem er best integrert? Kan de være godt integrert begge to, men på ulike nivå? Det jeg har forsøkt å vise i dette avsnittet er at det finnes utallige former for integrasjon, og selv om man er godt integrert på ett område, er det ikke slik at man da er automatisk godt integrert på et annet.

Utfordringen som nevnt innledningsvis, er at man i diskusjoner om temaet sjelden presiserer hva slags form for integrasjon man snakker om. En mann fra Afghanistan som føler seg godt integrert i lokalmiljøet, kan derfor oppleve det som ekskluderende når det i media snakkes generelt om at innvandrere ikke er godt nok integrert. Derfor er det viktig at når ordet «integrering» brukes at man klargjør hvem som skal integreres til hva, og av hvem (Eriksen 2010).

Kulturforskjeller eller samfunnsutvikling?

Et annet aspekt som jeg mener gjør det problematisk å skulle knytte lav deltakelse blant etniske minoriteter i organisert idrett til kulturforskjeller, gjør seg gjeldende dersom man ser på det i en større kontekst. Som nevnt innledningsvis har jeg valgt å trekke frem tre utfordringer som i diskusjonen om integrering av innvandrere i idrett ofte har vært knyttet til kulturforskjeller. Jeg

ønsker å argumentere for at disse utfordringene er av mer generell karakter, og i langt større grad handler om idretten som del av en samfunnsutvikling.

Den første utfordringen handler om jenters underrepresentasjon i organisert idrett. Regjeringens initiativ til tiltak som skal komme etniske minoriteter tilgode, og bidra til å senke barrierene for deltakelse i idretten kommer som en direkte respons på helt klare tall som viser at barn og unge med minoritetsbakgrunn, da spesielt jenter, deltar i mindre grad i den organiserte idretten enn etnisk norske barn og unge (Kulturdepartementet 2011-12).

Selv om ulike minoritetsgrupper har ulike deltakelsesmønstre innenfor idrett og fysisk aktivitet, kan det likevel skilles ut det noen hovedtendenser når det gjelder minoriteter og idrettsdeltakelse (Kulturdepartementet, 2011-12). NOVA's Ung i Norge undersøkelse (2007) viser at minoritetsgutter bare er marginalt mindre aktive innen idrett enn majoritetsgutter. Samtidig er minoritetsjenter klart underrepresenterte. Mens 42 prosent av de spurte minoritetsguttene oppga å være med i organisert idrett var det tilsvarende tallet for minoritetsjentene kun 16 prosent. Undersøkelsen viser at det ikke er store forskjeller mellom majoritets- og minoritetsungdom når det gjelder motiver for å drive idrett. Minoritetsungdom vurderer positive og negative sider ved organisasjonsdeltakelse likt som majoritetsungdom. Den eneste tydelige forskjellen når det gjelder motivasjon er at minoritetsungdom oftere oppgir at de har sluttet med idrett for å bruke mer tid på skolearbeid. For gutter med minoritetsbakgrunn veies den noe lavere graden av deltakelse opp av guttenes deltakelse i uorganisert og egenorganisert fysisk aktivitet utenfor idrettslagene.

Dette gjenspeiles i praksis også. Klubben jeg var trener i, en gjennomsnittlig stor klubb, lokalisert i et område hvor det er bosatt mange etniske minoriteter, hadde kun ett jentelag – jentene jeg trente – før det gikk i oppløsning. På det jentelaget var det heller ikke mange jenter med minoritetsbakgrunn. I de aldersbestemte gruppene har klubben valgt å kjøre blandede gutte- og jentelag, og til sammen på de lagene har klubben fem jenter fordelt på tre årstrinn.

Dette er et poeng jeg syns det er viktig å få frem. Skal man se på lav deltakelse blant minoritetsjenter, så må man også se på det totale bildet, altså deltakelsen blant jenter generelt. Norsk idrett har i all hovedsak vært en suksesshistorie når det gjelder aktivitet og antall medlemmer, men det er én side ved denne ved denne suksessen som stadig trekkes frem som et problem: at medlemsmassen er lite stabil. Det er mange medlemmer som kun er aktive en kortere periode for så å slutte. Med andre ord sliter norsk idrett med et frafallsproblem, spesielt blant jenter. Når det er færre jenter enn gutter med i idretten utgangspunktet, vil de jentene som er med i idretten allerede representerer et mindre utvalg (Seippel 2005).

Hvorfor er jenter underrepresentert i den organiserte idretten?

Jentene sitter samlet i de sorte skinnssofaene på klubbhuset. De står i en slags hesteko. Erlend og Ove står i enden av den ene sofaen, mens jeg og Elisabeths mamma, som er løpetrenerer sitter ved langbordet som er satt opp i front. Det er innkalt til spiller – og foreldremøte før sesongen. Bakgrunnen for møtet er at hovedtreneren, Erlend, er redd for at det dårlige oppmøtet på trening etter jul skal påvirke det faktum at de skal spille 11'er fotball denne sesongen.

Ingen andre foreldre er kommet på møte. «Jeg er ikke interessert i å gå og bekymre meg for om det dukker opp nok jenter til hver kamp, jeg gjorde det hele fjorsesongen, og jeg gidder ikke det en gang til.» Han ser på jentene. Vibeke ser ned. Tina og Elisabeth sitter og fikler med Tina sin mobiltelefon.

Erlend ser på Ove og himler med øynene. «Vi vurderer å melde oss på med et 7'er lag i stedet», sier Ove og ser på jentene. Elisabeth ser brått opp fra telefonen. «Da slutter jeg!» utbryter hun. De andre jentene begynner å diskutere forslaget i munnen på hverandre, og det virker som om forslaget ikke er veldig populært. «Men da må dere begynne å prioritere å komme på trening!» svarer Erlend oppgitt. «Vi er 16 stykker om vi teller med alle, men på trening har vi vært alt fra 4 til 14 de siste ukene. Her er vi 11. Det er jo noe som ikke stemmer her.» Erlend ser spørrende på jentene. Ingen sier noe. Jeg bryter stillheten: «er dere egentlig klar over hvor heldige dere er?» Jentene ser fortsatt ned. «Jentelag idag sliter med å finne trenere, og dere har hva? Fem?» Jeg ser på dem. «Dere har variert trening, med styrkeøkter og løpeøkter, og sosiale arrangementer som lørdagslunsj og alt... Alle forhold ligger til rette for dere, men om dere ikke har noen interesse av å spille fotball må dere si det. Det er lov å ikke ha lyst mer. «Jeg venter på en form for respons» Ove bryter inn: Det er bedre det, så vi vet hva vi har å forholde oss til når sesongen nå begynner. Men ikke si at dere kommer på trening når dere vet at dere ikke kommer til å gjøre det.» «Kan ikke alle bare komme på trening da?» Sier Vibeke fort. «Det ødelegger for oss som er der når dere sier dere skal komme, så gjør dere ikke det, da blir treningen ødelagt», legger Lovise til. «Jeg vet at jeg ikke har vært flink til å komme på trening, og jeg vet ikke hvorfor. Noen ganger har jeg lyst å spille fotball, andre ganger ikke», Tina ser ikke opp fra mobiltelefonen mens hun prater. Ingen andre sier noe.

Responsen fra jentene på trenernes bekymring er generelt vag. Av de 11 jentene som er på møtet er det kun 3-4 av dem jeg har sett stort sett på hver trening. Det lover ikke godt når man trenger 11 jenter for å stille lag til kamp. Etter en å ha blitt forklart opp til flere ganger at jentene på sett og vis er skyld i dette selv når de har valgt å prioriterer bort fotball, går jentene til slutt – motvillig om så – med på å spille 7'er fotball i stedet for 11'er fotball den kommende sesongen.

Jentene er 14 til 17 år. At oppmøtet på trening har vært så varierende har ikke overrasket meg. Selv om spillergruppen var mer stabil da jeg selv spilte fotball for 15 åring, var det i den alderen de som valgte å slutte sluttet. Da jeg spurte treneren til jentelaget hvilke unnskyldninger han vanligvis fikk da jentene ikke dukket opp på trening, kunne det være alt fra at Elisabeth hadde spist en stor sjokolade og var blitt dårlig, til at Tina så på tv, til at Vibeke spiste middag og hadde kvalitetstid med familien. Dette oppfatter jeg som trener som cost-benefit årsaker, hvor jentene rett og slett ikke ønsker å bruke tid og ressurser på fotballaktiviteten. Når Tina i tillegg uttaler at hun av og til har lyst å spille fotball og av og til ikke har det, så gir det en ganske klar indikasjon på at ambisjonsnivået hos enkelte av jentene ikke samsvarer med treningsmengden det er lagt opp til. Har man i det hele tatt avklart hva slags ambisjoner laget har? Et lag som trener 4-5 ganger i uken oppfatter jeg, som tidligere fotballspiller, som et lag med store ambisjoner. Man trener jo gjerne for å bli bedre, og jo mer man trener, jo bedre kan man potensielt bli. Derav ordtakene «øvelse gjør mester.» Når jentene ikke stiller på mer enn kanskje én trening i uken, kan man tolke det som et signal på at de kanskje ikke har slike ambisjoner, og ikke ønsker å trene så mye. Kunne man istedet for å la laget gå i oppløsning forsøkt å juster ned treningsmengden?

Utfordringen i fotball, og kanskje også i andre idrettsgrener, er at treningsmengde ofte øker med alderen. Det er uvisst om dette er fordi det eksisterer en slags stille forventning om at dersom man fortsatt spiller fotball når man er 15-16 år så er det fordi man ønsker å satse, og ønsker man å satse må man være god, og skal man bli god må man trene mye. Hva da med de som ikke ønsker å satse? De som bare ønsker å spille fotball 1-2 ganger i uken? Dette er en utfordring jeg skal komme tilbake

til senere i oppgaven, men slike spørsmål er svært sentrale når man snakker om frafall i ungdomsidretten.

Det at barn starter med organisert idrett stadig tidligere nå enn før, kan i seg selv ha innvirkning på hvor attraktivt det oppleves å fortsette med idrett også i ungdomsårene. Da har de gjerne allerede drevet med idrett i 6 – 7 år. På den annen side viser en undersøkelse fra 2005 gjennomført ved Institutt for Samfunnsforskning at årsaksforklaring hos de fleste er tilknyttet eksterne forhold: «Flyttet» (29 prosent), «Ble skadet» (10 prosent), «Måtte bruke mer tid på familie» (7 prosent), «Måtte bruke mer tid på utdanning» (7 prosent). Kun 6 prosent av de spurte uttalte at de hadde fått andre interesser (Seippel 2005).

Nå er det rimelig å anta at organisasjonsdeltakelse generelt – det å være bundet opp til faste tider og oppgaver – kan oppleves som et hinder for unges mestring av viktige utviklingsoppgaver som skole, venner og sosial nettverksbygging. Vi har også en helt annen mediebrukssituasjon enn vi hadde for ti år siden. Universitetet i Bergens Hevas-undersøkelse fra 2009 viste at ungdommers PC-bruk på fritida har eksplodert i løpet av fire år. Bruken av sosiale medier har ført til helt nye sosiale møteplasser. Gutter i 10. klasse topper den norske listen med 30 timer i uka, og norske gutter topper listen over PC-bruk i Europa. I tillegg kommer bruk av PC på skolen og TV-titting (Samdal et al. 2009).

Videre viste undersøkelsen at noen av årsakene til frafall også er knyttet til idrettslaget og hva de kan tilby: 8 prosent av de spurte svarte at «Laget hadde ikke noe godt tilbud til meg», mens 6 prosent svarte at «Det ikke var gøy lenger». Hva som er gøy og hva som defineres som «et godt tilbud» vil være avhengig av hva slags visjoner hver enkelt knytter til sin egen deltakelse i idretten. Når det er sagt, er «det å ha det gøy» ofte satt i kontrast til et økt fokus på konkurranse som ofte følger en tydeligere spesialisering. I et satsningsmiljø vil idretten ta mer tid, prestasjoner og resultater vil ha et tydelig fokus, og sammen vil dette kunne bidra til frafall blant de som ikke ønsker en økt satsing eller ikke mestrer et bestemt ferdighetsnivå (Seippel 2005).

Seippel (2005) belyser to forhold i sin forskningsrapport knyttet til dette. Det første forholdet er hvilket konkurransenivå man var på i sin idrett før man bestemte seg for å slutte. Man kan her tenke seg to prosesser: (1) at høyt konkurransenivå gjør at man blir utbrent, og (2) at det å være på et høyt konkurransenivå gjør at man er sosialisert inn i idretten og dermed tar del i de godene - trivsel og sosiale nettverk - som idretten utgjør her. Det andre forholdet er om man deltar i lagidrett eller individuell idrett, og man kan her tenke seg at man er mer integrert i et fellesskap gjennom en lagidrett og dermed i større grad også blir værende i dette sosiale fellesskapet enn i individuelle idretter. Motsatt av hva man kanskje skulle tro, viser det seg at frafallet er langt større blant dem som er med i en lagidrett enn i de individuelle idrettene. Om man deretter ser på type idrett og konkurransenivå i sammenheng, ser man at det er kombinasjonen av lagidrett og høyt konkurransenivå som særlig har et høyt frafall.

Dette så jeg også eksempel på blant jentene jeg trente. De utøverne som ønsket å satse, og som holdt et høyt ferdighetsnivå begynte tidlig å spille med seniorlaget, som i form av et høyere alderstrinn også representerer et høyere nivå ferdighetssmessig. Det er nedsatt i «Idrettspolitisk dokument» at alle utøvere skal gis utfordringer som samsvarer med ferdighetsnivå. Dette er for å sikre utvikling av den enkelte, men også for å beholde utøverne lengre i idretten. Utfordringen med dette er at alle utøverne har forskjellig utgangspunkt ferdighetssmessig og alle har forskjellige ønsker og ambisjoner i forhold til sin egen deltakelse, og det å skulle gi et differensiert tilbud og god

oppfølging av den enkelte krever store ressurser, ressurser som de fleste idrettslag ikke har. Som regel er en trener aleine med for eksempel da 13-15 spillere på et fotballag, og da er det vanskelig er det vanskelig å skulle skreddersy et treningsopplegg ut ifra hver enkelt utvøvers forutsetninger. I tillegg krever fotball, eller lagidrett generelt, at man trener inn en del taktiske formasjoner enten i form av isolerte øvelser eller gjennom spill. Ulikt ferdighet, - og ambisjonsnivå i spillergruppen kan i slike tilfeller bli veldig synlig, og problematisk. Å la utøvere få trene med eldre har blitt en alternativ løsning på dette problemet. Det skjedde med laget mitt da jeg spilte fotball som ung, og det skjedde med jentelaget jeg trente under feltarbeidet. Det starter som regel med at de som hevder seg ferdighetsmessig får lov til å hospitere på et eldre lag, og får mulighet til å trene og spille kamper med dem. Faren, som Seippel nevner over, er at de eldre spillerne trener gjerne både lengre, hardere og oftere. For en ung jente kan det etterhvert bli mye å skulle spille for to lag. Det kan da resultere i at hun enten slutter på laget hvor hennes jevnaldrende spiller fordi nivået der blir for lavt. Dette kan igjen gå ut over de andre spillerne der da de kanskje ender opp med å ikke være mange nok til å stille lag. Et annet alternativ er at hun slutter helt i idrettslaget.

Da jentelaget jeg trente så ut til å skulle gå i oppløsning fikk de jentene som ikke allerede hadde sluttet mulighet til å spille med seniorlaget i klubben. Utøvere som ikke hevder seg ferdighetsmessig faller fort fra dersom nivået blir for høyt. Mestringsfølelsen blir borte, og «det er ikke gøy lenger». Dette ble tilfellet med et par av jentene som jeg trente.

Utfordringen i jentelaget, og i lagidrett forøvrig, er jo som nevnt tidligere at man må være et visst antall spillere for å utøve aktiviteten. Dette er man ikke like avhengig av i individuell idrett. Det vil si at når 2-3 jenter i en spillergruppe på 13 av ulike årsaker slutter, så blir de resterende 10 jentene ekstremt sårbar. For det første er de for få til å spille 11'er fotball i en kamp-setting, som er den formen for fotball man er ment å spille i en alder av 15-16 år. Dette påvirker gjerne motivasjonen hos enkelte, fordi de da blir tvunget til å spille på et lavere nivå, og får ikke nødvendigvis de utfordringene de gjerne ønsker. Som nevnt var jentelaget tydelig misfornøyd med å måtte spille 7'er fotball den sesongen jeg var med dem, og flere av dem uttalte at det var fordi det var så «kjedelig». Om da 2-3 til velger å slutte, står idrettslaget igjen med 7-8 spillere. Som gruppe er de da enda mer sårbar. En så liten gruppe blir også sårbar i en trenings-setting. Dersom noen er syke, skadet, eller bare ikke har mulighet til å komme blir antallet utøvere på trening få, noe som igjen går ut over kvaliteten på trening. Både lagspill, og taktiske øvelser blir vanskelig å gjennomføre, og ikke minst lite realistisk når man er få utøvere.

Et par av jentene som sluttet har også gitt dette som svar når jeg har pratet med de i ettertid om hvorfor de valgte å slutte på laget. En av jentene, som opprinnelig er fra Chile, sluttet like før laget gikk i oppløsning. Hun spiller nå fotball i en annen klubb, nærmere der hun bor. Avstanden til treningsfeltet var ikke en av årsakene til at hun valgte å slutte i det andre idrettslaget. Hun var lei av at de maks var fem jenter på hver trening og kamp, og syns det begynte å bli kjedelig. Tidligere den sesongen hadde to chilenske søstre valgt å slutte på laget. De tre jentene har kjent hverandre siden de kom til Norge, og familiene deres er gode venner. Jeg spurte om det at de sluttet hadde noe å si for hennes avgjørelse om å gjøre det samme. Det hadde det ikke hatt.

En av de andre jentene, som opprinnelig er fra Tyrkia, var tydelig på at hun aldri ønsket å slutte på laget, da jeg snakket med henne i ettertid. Hun elsket å spille fotball, og beskrev det som en kombinasjon av høy konsentrasjon, samarbeid og moro. Hun gledet seg utrolig til hver eneste trening

og kamp, og syns at jentene på laget var utrolig positive. Hun også beskriver det som frustrerende at jentene plutselig begynte å ikke dukke opp på treninger, og de bare ble færre og færre. Selv tror hun at grunnen til dette var at de mistet interessen. For hennes egen del var aldri lekser og skole noe problem i forhold til fotballaktiviteten, og det tror hun ikke det var for de andre jentene heller, men de valgte å bruke det som unnskyldning istedet for å si det som det var:

Jeg følte aldri at det viktigste for oss var å vinne kamper, vi var ikke verdens beste lag, men vi hadde det gøy. Jeg sluttet aldri på fotball, men hvordan kan du fortsette på et lag der det ikke lenger er noen spillere?

Sosialt hengsted

Da laget skulle på turnering sommeren 2011 fikk jeg mulighet til å være med. Kun 8 av de daværende 13 jentene var meldt på, og skulle være med. Da oppmøtet både på trening og kamp de siste månedene hadde vært så dårlig, var ikke dette overraskende. I siste kampen under turneringen var en av jentene blitt syk, det vil si at laget hadde kun akkurat nok spillere, altså 7 stykker. I løpet av kampen ble også en av jentene skadet, og laget måtte fullføre kampen med 6 spillere. Dette ga det andre laget en fysisk fordel. Jentene «mine» tapte kampen, og reaksjonen blant jentene var forskjellig. Én av jentene var veldig skuffet og sur over at laget ikke kom lenger i turneringen. Diskusjonen på vei bort fra banene handlet generelt om skyldspørsmålet; hvem som var skyld i at laget tapte. En av jentene prøvde forsiktig å ymte frem på at man både vinner og taper som et lag, men hun ble ganske tydelig overhørt. Hun som var fryktelig skuffet og sur, kunne ikke skjønne hvorfor vi skulle ta lagbilde, som var planen etter kampen. Hun mente at det ikke var noe vits i å ha noen minner fra denne turneringen siden laget ikke hadde kommet noe lenger enn dette. Jeg forsøkte å si at slike turneringer handler om mer enn bare fotball, og at noen kanskje ville ha et minne om turen. Da fikk jeg til svar at jentene hadde jo ikke gjort noen ting på denne turen, da de ikke fikk lov til å gå noe sted av trenerne – da referert til de to mannlige. Dette var for meg en kommentar jeg syns det var vanskelig å respondere på. For det første fordi jeg var der som en del av trenerteamet, men også fordi det var noe jeg selv hadde reflektert over. At det blir satt regler for hvor mange de må være for å gå ut «aleine», hvor de får lov til å bevege seg, og når de må være tilbake, er greit. Trenerne er tross alt ansvarlig for jentene, at ikke noe tilstøter dem, når de på reise uten foreldrene, men at det fra trenernes side ikke var lagt opp til noen felles sosiale aktiviteter for laget syns jeg var litt synd. Dette er nok fordi jeg sammenligner jentelaget med det laget jeg selv spilte på da jeg var yngre, og for oss var slike turer nøye planlagt med felles måltider og flere sosiale aktiviteter.

På den annen side, da jentene ble spurt om de ønsket å gjøre noe felles, spise middag sammen eller lignende, ville de fleste gjøre ting for seg selv. Ihvertfall to – tre av jentene var veldig tydelig på at de ikke ønsket å ta del i fellesskapet. Disse jentene har ledende roller i gruppen, og er generelt veldig høylytt og dominerende. Samhandlingen på turen foregikk som regel kun mellom de to – tre jentene aleine, og de deltok lite i samhandling med resten av gruppen. Deres interesser så ut til å skille seg ganske tydelig fra resten av gruppens. Dette kan også kun være tilsynelatende da jentenes utenomsportslige interesser som gutter, sminke, shopping og klær ble sterkt overkommunisert i løpet av uken vi var på turnering. Interessen for fotballaktiviteten gjorde seg egentlig kun gjeldende på treningsfeltet og på kamp, noe som også gjenspeilet seg i ferdighetsnivået. De jentene som blir gode fotballspillere er de som trener mye, og har høyt fokus på selve aktiviteten, ofte både på og utenfor banen. Det samme gjelder for gutter. Utfordringen for jentene er at fotball er en veldig

maskulin sport, og skal man hevde seg på banen bør man være fysisk sterk eller teknisk god, helst begge deler. Dette kan derfor være vanskelig å kombinere med de aspektene som gjerne kommer frem i sosiale settinger, og som ofte er knyttet til mer feminine ting. For guttene er det annerledes, skillet mellom det som preger den sosiale sfæren og den sportslige sfæren er ikke nødvendigvis så tydelig. Derfor ser man oftere at de som skiller seg ut og hevder seg sosialt, også er dem som er dominerende på fotballbanen. Det er gjerne de «gode» guttene som også blir de «populære».

Måten de to – tre jentene overkommuniserer sine utenomsportslige ferdigheter og interesser, at de er morsomme, selvsikre og attraktive, kan oppfattes som en form for frontstage/backstage konstruksjon, slik Erving Goffman (1959) foreslår. Arenaen er fotballaget, men de ferdighetene som er knyttet til aktiviteten underkommuniseres for å unngå forlegenhet. På samme måte opplevde jeg at de to-tre jentene som ikke har samme kunnskap og interesse for de utenomsportslige og mer feminine tingene, underkommuniserer dette på den sosiale arenaen, og holde seg i bakgrunnen. De overkommuniserer heller ikke de ferdighetene knyttet til aktiviteten, selv om dette er en side ved settingen de ser ut til å beherske bedre enn de andre på laget. Dette kan enten en måte å distansere seg fra det maskuline ved aktiviteten, men det kan også være et uttrykk for usikkerhet knyttet til normen i det norske samfunnet om at man ikke skal fremheve egne ferdigheter og prestasjoner, slik jeg har nevnt tidligere.

Å observere samhandlingen som finner sted utenfor selve fotballaktiviteten gir også et inntrykk av betydningen av sosiale relasjoner når man skal drive med organisert idrett. Også etter at jentelaget gikk i oppløsning så jeg tendenser til at det sosiale aspektet er en viktig årsak. Flere av jentene valgte etter at laget gikk i oppløsning å begynne å spille fotball for andre idrettslag. Fem av jentene gikk for eksempel samlet til en annen klubb. En av jentene sin far var trener i den klubben, så da hun begynte der, fulgte de andre etter. Selv om det å kjenne noen ikke nødvendigvis er avgjørende for hvorvidt man velger å drive organisert idrett, virker det som om det for mange, spesielt blant jenter, er en viktig faktor. En av de andre jentene valgte å begynne på samme lag som en av klassevenninnene. Hun synes det er greit å ha en hun kjenner godt fordi de da kan løpe sammen under oppvarming, og de kan prate om litt mer private ting. Hun påpeker at det å ha noen man kjenner på laget er viktig, men det ikke behøver å være noen man kjenner veldig godt. Hun likte seg godt på laget før det gikk i oppløsning, og hun følte hun var godt kjent med alle på jentene på laget.

Det er rimelig å anta at når man skal ta del i en større gruppe med mange ukjente, vil det å kjenne én eller flere i den store gruppen representere en form for trygghet. Selv en person man ikke kjenner godt, kan skape en følelse av tilhørighet. Ett annet og ofte brukt eksempel på dette kan være når man som nordmann reiser på ferie til et fremmed land og møter en annen nordmann. Selv om dette er et menneske man ikke kjenner, ei heller en person man ville tatt kontakt med dersom man var i Norge, påvirker settingen med et fremmed sted og fremmede mennesker oss til å søke trygghet i det man kjenner, eller ihvertfall føler at man kjenner.

«Jeg ønsker å holde meg i form...»

Det at jentene velger å fortsette å spille fotball andre steder når laget deres går i oppløsning kan man tolke i retning av at helseaspektet også kan være en viktig grunn til at spesielt jenter driver med organisert aktivitet. Av de 13 jentene som utgjorde laget i løpet av feltarbeidet, er over halvparten av dem fortsatt fysisk aktiv idag etter laget gikk i oppløsning.

Også i Ørnulf Seippels undersøkelse «Orker ikke, gidder ikke, passer ikke» ser man at halvparten av de som har sluttet fortsatt er aktive «flere ganger i uken» eller «hver dag», og det er en relativt *liten* andel av de som har sluttet i et idrettslag - litt over 20 prosent - som er lite aktive i hverdagen (en gang i måneden eller mindre). De vanligste treningsarenaene for de som har sluttet i et idrettslag er nærmiljøet (feks jogging og/eller sykling ute), fulgt av treningsstudio, «hjemme» og skole/studiested. Særlig når det gjelder treningsstudio er det en betydelig forskjell mellom menn og kvinner og ulike aldersgrupper. Nesten dobbelt så stor andel av kvinnene som tidligere har vært med i et idrettslag trener på treningsstudio i forhold til menn. Det er også en klart større andel av kvinner som anvender skole-studiested og nærmiljø til fysisk aktivitet.

Dette er jeg selv et eksempel på. Da jeg sluttet å spille fotball i 2007, var det aldri et alternativ å bli slutte å trene. Jeg meldte meg inn på et treningsstudio. Slik var det også for Olivia på jentelaget jeg var med å trene. Hun sluttet før laget gikk ordentlig i oppløsning. Hun var aldri helt giret på fotball. Jeg hadde keepertrening sammen med henne et par ganger. Olivia spilte aldri fotball fordi hun syns fotball var artig. For henne var det en måte å være sosial på, og et ønske om å være fysisk aktiv. Hun fortalte meg den gangen at hun planla å slutte, og at hun ville melde seg inn på et treningsstudio. Noe hun også gjorde. Jeg møtte henne der en gang.

Det positive ved denne statistikken er at det ser ut til at det at man en gang har vært medlem av et idrettslag har en positiv effekt på fysisk aktivitetsnivå; man sosialiseres til fysisk aktivitet gjennom deltakelse i den frivillige idretten, og i følge Seippels undersøkelse (2005) er denne effekten større for jenter og kvinner enn gutter og menn.

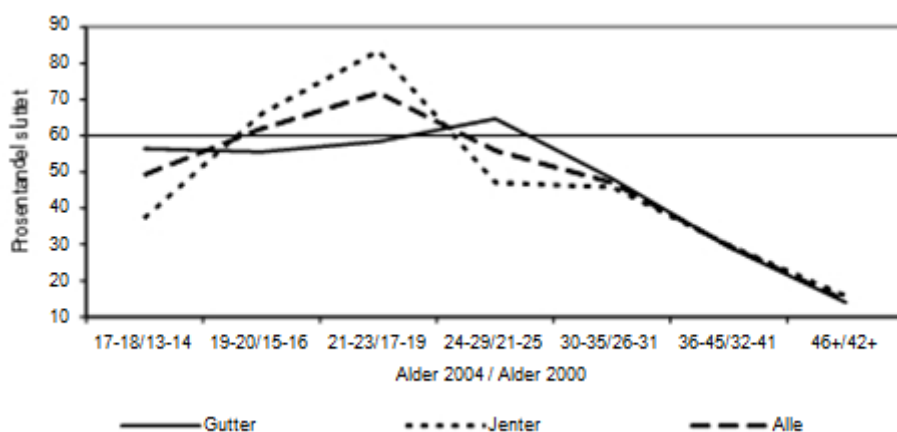
Noen teorier om frafall i ungdomsidretten

Når noe fremstår som et problem, er det et tegn på at noe er annerledes enn hva man skulle ønske at det var; man har et bilde av hvordan noe burde være som ikke er oppfylt. Som nevnt er det fire oppfatninger fra deltakelse i organisert idrett som sier noe om hva aktiviteten kan føre med seg: idretten bidrar til fysisk og psykisk helse, idrett gir trivsel og glede, man er med i et sosialt miljø gjennom deltakelse i den organiserte idretten, og man opparbeider seg en type kompetanse som kan være god å ha. Seippel (2005) trekker frem at det overordnede målet med idrettsdeltakelse kan synes å være avhengig av hvilke av disse nivåene man betrakter det fra, men at det å slutte i et idrettslag ikke utelukkende trenger å innebære et problem. For den enkelte er frafall først og fremst et problem i den grad visjonene man knytter til deltakelse i idretten, som fysisk aktivitet, glede og trivsel osv., oppfylles i mindre grad enn de ellers hadde. I tillegg viser tidligere forskning at (i) mange av medlemmene i norske idrettslag ikke er fysisk aktive i regi av idrettslaget, (ii) at trivsel og glede er en viktig grunn for å være i idrettslaget, men slett ikke for alle, (iii) og at en god del av de som er aktive i idrettslaget ikke inngår i sosiale relasjoner knyttet til idrettsaktiviteten. Med andre ord, det å være medlem i et idrettslag trenger ikke i seg selv å bety at de fire visjonene er oppfylt. Den andre grunnen til at det å slutte i et idrettslag ikke trenger å innebære et problem er at det finnes andre sosiale arenaer der de samme visjonene som ofte knyttes til idretten også kan virkeliggjøres: man kan være fysisk aktiv, ha det trivelig, møte andre mennesker og «lære organisasjon og samarbeid» på andre arenaer enn den frivillige idretten (Seippel 2005). Så hvor reelt er dette problemet? Hvem er det et problem for? Er frafall i ungdomsidretten et problem for idrettsorganisasjonen dersom årsakene er av ytre karakter, som ikke har med aktiviteten eller organisasjonen å gjøre? Og er det å slutte et problem for individet når en selv har valgt det?

Ørnulf Seippel (2005) trekker frem Mari Karin Sisjord (1994, 1995) som også er påpasselig med å gjøre oppmerksom på at man skal være skeptisk med hensyn til hva som er «naturlig» og hva som er problematisk i en slik utvikling. Det er klart at frafallet er en utfordring for veldig store deler av idretten når om lag halvparten av ungdomskullet er medlem av et idrettslag ved utgangen av ungdomsskolen, og når man slutter på videregående så er dette tallet sunket til noe nær en tredjedel. I løpet av tre år har altså omlag en tredjedel av de som er med i den organiserte idretten sluttet (Seippel 2005). Dette får konsekvenser for selve aktiviteten, ihvertfall i tilfellet med lagidrett hvor man er avhengig av et gitt antall utøvere. Det får også konsekvenser for idrettslagene, som med færre medlemmer også får færre økonomiske og menneskelige ressurser å benytte seg av.

Det er videre grunn til å tro at det er større endringer i aktivitet og medlemskap i enkelte aldersgrupper (f.eks. ungdomsårene) enn i andre, og tidligere forskning har også antydnet at jenter faller fra i større grad enn gutter. Det viser seg også at når det gjelder hvem som slutter i idrettslagene, så er det signifikante forskjeller både når det gjelder kjønn og alder. Det er vel syv prosent flere menn/gutter enn kvinner/jenter som er medlem av idrettslaget etter fire år. Det er også en tendens til at jenter og gutter slutter på noe ulike tidspunkt. Mens en høyere andel av gutter/menn i den yngste aldersgruppen (57 prosent) slutter - mot 38 % blant jentene - så er det i de to neste aldersgruppene er klar tendens til at flere jenter/kvinner slutter (Seippel 2005).

Tabellen under viser frafall blant jenter og gutter i forskjellige aldersgrupper.

(Seippel 2005)

Det er antakeligvis også slik at jenteidrett er noe mindre, eller senere, konkurranseorientert enn gutteidrett, slik at jentene møter konkurransepresset noe senere enn guttene. Når jenter så blir eldre, kan man spørre om det ikke er en form for idrettskultur - forventning om deltakelse, prestasjon, nytte/utbytte - som gjør idretten til et mindre selvsagt valg for dem enn gutter (Seippel 2005). Denne teorien kan delvis underbygges av det som skjer med jentelaget i løpet av feltarbeidet. Det ligger en forventning om økt deltakelse blant de høyere aldersgruppene, og om disse forventningene ikke samsvarer med jentenes egne ønsker fører det til frafall.

Daniel Gould (1987) viser til tre forsøk på å utvikle mer generelle teoretiske perspektiver knyttet til frafallsproblematikken. Det første av disse går på hvordan barns tilnærming til aktiviteten - hvor målorienterte de er, hvordan de opplever suksess/feil - slår ut på frafallet. Det andre, og beslektede perspektivet går på om man opplever seg som kompetent eller ei. Ingen av jentene jeg snakket med

etter at laget gikk i oppløsning sa noe om hvorvidt de følte at de mestret ferdighetsnivået, men man kan jo kanskje trekke de slutninger. Det siste perspektivet, og kanskje det mest interessante, er basert på en distinksjon mellom drop-out og burn-out. Når det gjelder drop-out gruppen slutter de fordi de ikke finner det verdt å drive med den opprinnelige idretten; de har noe annet de heller vil bruke tiden på, mens burn-out gruppen derimot slutter først og fremst fordi de opplever idrettsaktiviteten som frustrerende på en eller annen måte. Gould går så videre og sammenfatter de mange forskningsbidragene i en egen modell som igjen er basert på at frafall kan forstås som en prosess som foregår i tre steg. For det første må det skilles mellom ulike måter å slutte i idretten på: noen slutter helt, noen er aktive i en annen setting, noe er mindre aktive, andre er mer aktive. Derneft trekker Gould fram årsaker som er eksterne i forhold til frafallet, forhold som på sett og vis tvinger fram et frafall: skader, flytting osv kan være eksempler på dette. En tredje side ved frafallet er rene cost-benefit resonnementer der man rett og slett spør seg om dette er noe jeg ønsker å fortsette med eller om jeg heller ønsker å bruke tid og ressurser på noe annet. Eksempler her er når man slutter fordi man heller vil bruke tid på andre sosiale arenaer. Som en side ved denne siste tilnærmingen viser Gould igjen til motiver for å slutte som reflekterer negative erfaringer knyttet til aktiviteten: det er ikke gøy, man får ikke spille nok osv.

En utfordring for idretten er derfor kanskje å skape interessante og positive tilbud til ungdom og jenter generelt, både de med etnisk norsk bakgrunn og de med ikke etnisk norsk bakgrunn. Et tilbud for de som ønsker å drive mer tradisjonell trenings - eller konkurranseaktivitet, og de som ønsker en annen type aktivitetstilbud. I NIFs Idrettspolitiske dokument (2011 – 2015) er det et mål å bedre ivareta og beholde ungdomsgruppen gjennom å utvikle og tilrettelegge varierte aktivitetstilbud i tråd med ungdommenes egne forutsetninger, ønsker og behov.

Idrettsdeltakelse til markedspris

Siden forrige idrettsmelding for nærmere femten år siden har mange opplevd en generell velstandsutvikling i Norge. Dette har resultert i at majoriteten i befolkningen har opplevd inntektsøkning og økt kjøpekraft. Sammenlignet med resten av Norden har norske husholdninger et klart høyere inntektsnivå også når en tar hensyn til at prisnivået her til lands er noe høyere enn i våre naboland. I tillegg har forskjellen i inntekt mellom norske familier og andre familier i Norden økt de siste årene. Ifølge Eurostat lå den kjøpekraftsjusterte (KKP) medianinntekten til norske husholdninger i 2007 mellom 30 og 40 prosent høyere enn medianinntektene til danske, svenske og finske husholdninger (Kulturdepartementet, 2011-12).

Parallelt med, og som et resultat av, denne økonomiske utviklingen og forbruksmønsteret, har både tilbudet av varer og tjenester relatert til idrett og fysisk aktivitet økt. De aller fleste har råd og tid/mulighet til å skaffe seg og benytte mye utstyr for å drive ulike former for fysisk aktivitet (Kulturdepartementet 2011-12).

Samtidig vet vi at ikke alle har tatt del i den generelle velstandsutviklingen. Sosial ulikhet og skjev fordeling av godene er en utfordring som fortsatt er aktuell. En kartlegging fra 2010 av sosiale forskjeller i frivillig deltakelse i Norge, viser blant annet at sannsynligheten for å være aktivt medlem i en idrettsorganisasjon er størst for personer med høy inntekt, høy utdanning, heltidsansettelse og god helse (Kulturdepartementet 2011-12). Et utdrag fra NOU 2011 nr. 14 understreker at det er svært viktig at idretten utvikler lavterskeltilbud - lavterskel vil si at barrieren for deltakelse skal være lav, og mulighetene for deltakelse høye - ikke minst er det viktig at aktivitetstilbudet innenfor

idretten ikke medfører så store kostnader for deltakeren at det i praksis representerer en økonomisk barriere. Det er viktig at idrettsaktivitet er tilgjengelig for alle, uavhengig av økonomi (Barne-, likestilling – og inkluderingsdepartementet 2011).

«Jeg har lyst til å danse», sier hun. «Salsa». Jenta som står foran meg i hallen er kanskje 10-11 år. Hun er fra Polen, og snakker ikke veldig godt norsk, men godt nok til at jeg skjønner hva slags aktivitet hun ønsker å drive med etter skoletid. Det er andre gangen hun sier det til meg, sist gang var for to uker siden. Jeg har i mellomtiden funnet et dansetilbud for hennes aldersgruppe, ikke så langt fra der hun bor, men det koster. Jeg prøver å forklare det til henne, og ser at hun blir skuffet. «Det kan ikke koste penger», sier hun. Å melde seg på et dansekurs koster minimum 1200 kroner for kanskje 6-8 ganger. Det er organisert på en annen måte enn for eksempel fotball.

To uker senere kommer hun igjen. «Mamma sier at det kan koste 300 kroner». Nok en gang må jeg forklare at det koster mye mer enn det. Jeg spør om det er noe annet hun har lyst til å gjøre. Hun rister på hodet og smiler.

Som nevnt forvalter kulturdepartementet særskilte tilskuddsordninger som tar utgangspunkt i idrettslagenes evne og mulighet til å være inkluderingsarenaer i nærmiljøet, hvor det overordnede målet er å inkludere nye grupper inn i idrettslagenes ordinære aktivitetstilbud, gjennom å motvirke økonomiske og kulturelle barrierer som kan være til hinder for å delta i organisert idrettsaktivitet. Slike tiltak er i følge regjeringen avgjørende for at idretten fortsatt skal kunne nå alle og motvirke sosial ulikhet i deltakelsesmønstre (Kulturdepartementet 2011-12). Men selv om minoritetsbefolkningen statistisk sett har lavere inntekt enn resten av befolkningen, er ikke svak økonomi en utfordring kun for ikke etnisk norske. Tall fra 2013 viser at 11,2 prosent av den norske befolkning lever under eller på Europa sin fattigdomsgrense. I følge Eurostat sin rapport kan 7,3 prosent av de i aldersgruppen 0-59 år som har liten tilknytning til arbeidslivet regnes som fattige etter EU-norm. EU-normen legger til grunn at en person må ha 60 prosent av medianinntekten (gjennomsnittsinntekten i en region/land) for ikke å stå i fare for å havne i fattigdom, som igjen kan føre til sosial eksklusjon (Egeland 2013)

For det første snakker man om manglende ressurser som hindrer deg i å delta i organisert idrett overhode. Gitt at idretten er det sosiale rom, så vil man på grunn av manglende økonomiske ressurser ikke ha mulighet til å delta. Man får ikke fysisk ta del i det sosiale rom. Barn generelt begynner i organisert idrett i stadig yngre alder. De blir dermed mer avhengige av foreldre med ressurser som følger opp aktiviteten. I tillegg får disse barna et forsprang både når det gjelder ferdigheter og miljøtilpasning, og barrieren for deltakelse for dem som står utenfor øker (Loland 1995). Det kan også se ut som om den sosialt skjeve rekrutteringen blir sterkere etter hvert som vi kommer oppover i årsklassene. Prestasjonsnivået i ungdomsklassene er blitt høyt, og idretten krever mye trening og ressurser. Da er det først og fremst ungdom med små ressurser som faller fra (Loland 1995).

At den organiserte idretten koster penger, kommer man ikke utenom. Idrettslaget har utgifter som skal dekke alt fra vedlikehold og/eller leie av anlegg, utstyr, forsikringer osv. Forsvinnende lite går til å dekke lønn hos dagens tillitsvalgte. De fleste idrettslag opererer derfor med en medlemskontingent som alle må betale for å få være med. I tillegg må man gjerne betale en treningsavgift. Hva man har valgt å kalle det man betaler for varierer, men de to begrepene er ihvertfall mye brukt. Hvor høy kontingenten er tilsammen varierer fra en aktivitet til en annen, og fra idrettslag til idrettslag. I tillegg

til medlemskontingent gjennomfører de fleste idrettslag dugnadsarbeid for å hindre at kontingenten skal bli for høy. I et idrettslag vest i Oslo kostet det i 2013 6200kr for en 16 åring som hadde lyst å spille fotball, og 6800kr for en 16-åring som hadde lyst å spille håndball. Dette idrettslaget understreker at de ikke har noen form for dugnad i løpet av sesongen (Nordstrand Idrettsforening 2013).

Fotball er en av idrettene som har påberopt seg å være en såkalt lavterskelaktivitet, hvor muligheten for deltakelse skal være høy, og det ikke koste skal mye. Ser man på eksempelet over, er det rimelig å anta at man ikke er helt i mål på akkurat det området. Dette har også Norges fotballforbund bekreftet gjennom en kartlegging av kostnadene ved å spille fotball her til lands. Kartleggingen viser at selv om man kan spille fotball for under tusen kroner i året i syv av ti barnelag og i fire av ti ungdomslag, så er det ikke like rimelig i alle klubber. Funnene fotballforbundet har gjort viser at det er dyrest å delta i befolkningstette områder. Det betyr at der det bor flest barn og ungdom er det dyrest å delta, og dette kan da medføre at antallet barn som ikke har råd til å være med kan være betydelig. Fotball har altså en utfordring i forhold til å drive aktiviteten på en måte som gjør at økonomi ikke er et hinder (Lunde 2011).

Medlemskontingent og treningsavgift er heller ikke de eneste utgiftene knyttet til fotball. De fleste idrettslag driver med konkurranse på ulike nivåer, og det er vanlig at idrettslag deltar på på turneringer av varierende størrelse og lengde. Noen klubber har tradisjoner for å dra på én større turnering til sommeren, samtidig som de deltar på mindre helge-turneringer ellers i løpet av året.

Til sommerens fotballturnering var det bestemt at jentelaget skulle delta på en større internasjonal turnering. Den arrangeres i Norge, og varer i omtrent én uke. Kun 8 av lagets 13 jenter meldte seg på. Siden jentene spiller 7'er fotball, som forutsetter 7 spillere på banen samtidig, var det i utgangspunktet risikabelt å kun skulle ha med 8 spillere. Jeg ble spurt av lagets to mannlige trenere om å være med, noe jeg sa ja til. Som ung har jeg flere ganger vært med på lignende turneringer, og vet hvor artig det er.

Å delta på denne turneringen koster laget, eller klubben, én sum, i tillegg til at hver enkelt spiller må betale en deltakeravgift. De deltakende lagene har fire mulige alternativer, eller «pakker»: Det første er A-kortet, hvor påmeldingsavgiften er 1500kr per lag, samt en deltakeravgift på 2200kr per person (priser fra 2014). Velger man dette alternativet blir man innkvartert på skoler under oppholdet, og får alle måltider, det vil si frokost, lunsj og middag. I følge arrangørene er det å bo på skole sosialt, og uttaler på nettsidene at det pleier å være en veldig god stemning på de ulike skolene i forbindelse med turneringen. Ellers er turnerings t-skjorte til hver spiller, samt hovedleder, lagfoto med diplom til hver spiller, fri transport med buss, t-bane og trikk innenfor byens grenser hele uken, fri adgang til kommunale utebasseng, gratis adgang til flere av byens severdigheter, og turneringens eget diskotek også inkludert i A-kortet. Det er også mulig å kjøpe seng dersom man synes det er ubehagelig å skulle sove på gulvet i løpet av uken. Denne får du til odel og eie etter turneringen (Norway Cup 2014)

De siste årene er det derimot blitt populært for de deltakende lagene å bo på hotell under turneringen, og i følge turneringstarrangøren hadde de rundt 1400 personer boende på hotell sommeren 2012. Det er derfor blitt laget en egen pakkeløsning, H-kortet. Da betaler man hotellets egne priser for overnatting, i tillegg til 1500kr per lag til turneringsarrangøren som dekker det samme som A-kortet, med unntak av overnatting og frokost. Foreldre, søsken og andre som reiser sammen

med laget kan også bestille turneringens H-kort. Dette kan bestilles av spillere, foreldre, søsken eller andre som reiser sammen med laget (Norway Cup 2013). I tillegg til A-kort og H-kort, kan man også velge D-kortet som koster 2000kr per lag, og 495kr per hode. Inkludert i D-kortet er de samme fordelene som A-kortet har, med unntak av overnatting og måltider. Det siste alternativet er å ikke kjøpe noe kort, men stå for alt på egen hånd. Da betaler man 3000kr per lag (Norway Cup 2014).

For å gjøre tuningen rimeligere for jentelaget hadde trenerne bestemt seg for å kjøpe D-kortet, og på den måten få dekket transport og inngang til flere av byens og turneringens fasiliteter, men selv måtte stå for overnatting og måltider. Det ble derfor leid en større leilighet, med fire soverom, og kjøpt inn brød og pålegg slik at jentene selv kunne lage seg frokost. Middagene ble planlagt litt dag for dag, da jentene og trenerne ikke alltid var samlet på ettermiddagstid. En av trenere kjørte sin egen private bil over fjellet med fire av jentene, mens den andre tok fly sammen med to av jentene. De to siste jentene skulle på grunn av ferie med sine respektive familier komme seg til turneringen på egen hånd. Jeg forsøkt å finne ut hva turneringen til slutt kostet for klubben og for hver enkelt av jentene, og det ble anslått at utgiftene lå på omtrent 1500kr per hode i tillegg til 20 000kr dekket av klubben. Grovt regnet ender man opp med en totalutgift på 32000kr. Av den summen utgjør selve deltakelsen oppunder 6000kr, det vil si at leie av leilighet, mat og reise kostet til sammen 28000kr. Dersom laget hadde valgt å kjøpe A-kortet ville totalutgiftene for deltakelse kommet på 19100kr, men da hadde kost og losji vært inkludert. Reise til og fra måtte da ha kommet på opp imot 10000 kroner for at det alternativet trenere valgte skulle bli rimeligere. Det som uansett er viktigst her er at utgiftene *jentene* hadde med turneringen ble rimeligere, og hovedtreneren har i ettertid uttalt at turneringen totalt sett også *ble* rimeligere enn om de hadde kjøpt A-kortet, og fulgt det ordnære opplegget.

Kostbart utstyr

I tillegg til medlemskontingenter og turneringer må spillerne, da i all hovedsak foreldrene, sørge for korrekt utstyr. Innenfor fotball for eksempel vil det med dagens utvikling innen idrettsanlegg og underlag på banen, ikke være tilstrekkelig å ha kun ett par med fotballsko. Selv om det hovedsaklig idag finnes fire typer underlag; grus, kunstgress, gress og innendørs, er det varianter også innenfor de fire, og man får idag utstyr tilpasset det enkelte underlaget. På en hjemmesiden til en sportsbutikk på Østlandet finner du en guide som skal hjelpe deg med å finne rett utstyr, nærmere bestemt fotballsko. Ikke mindre enn seks forskjellige typer sko blir presentert. Her er et utdrag fra guiden:

Fotballsko med FG-knotter er beregnet til myke gressbaner. [...] Dette vil si at oppbyggingen, designet og robusthet er deretter. En FG-sko vil ved feil bruk, f.eks. på en hard kunstgressbane, få for mye slitasje og dermed bli kjappere ødelagt. [...] FG-knotter på feil underlag er heller ikke optimalt i forhold til din egen fysikk. Dette pga. at knottene er såpass få og harde. Slitasje på ledd og bein kan gi deg problemer, som du kan unngå ved å bruke riktige sko. [...]

Fotballsko med HG-knotter er beregnet for harde gressbaner. Noen modeller er også beregnet for de nyeste typene av kunstgress. [...] Her er sålen godkjent for kunstgress, mens tuppen på overdelen fortsatt er like utsatt for skader som på en FG-sko. Hard Ground-knotter er lik FG-knotter på mange måter, men det er noen viktige forskjeller. For det første er det litt flere knotter på en HG-sko kontra FG-sko. Flere knotter gjør at belastningen fra underlaget på kroppen blir spredt på flere punkter. For det andre er knottene som regel litt lavere enn på en FG-sko. [...] På harde gressbaner vil ikke knottene gå ned i underlaget, og for at man ikke skal komme for høyt over underlaget er knottene litt lavere. For det tredje er gummiblandingen i knottene noe mykere enn i en FG-sko. Dette er rett og slett for at skoene skal være komfortable og gi mindre slitasje. HG-sko fra Adidas har i tillegg ekstra demping

innlagt i hælen i sålen. Vi anbefaler HG-sko til alle som ønsker et godt og mer tilpasset alternativ til FG-sko. [...]

Fotballsko med AG-knotter er beregnet for kunstgressbaner. [...] Fotballsko med AG-knotter er på mange måter like fotballsko med FG og HG-knotter. Både formen på skoene, ballfølelsen man får med de, lengde på knottene, og ikke minst en avstivet såle er noen av likhetene. Området AG-knotter skiller seg ut fra alle andre knotter på er måten de er designet på. Knottene er strategisk plassert slik at man skal unngå å sitte fast i kunstgresset, og dermed unngå alvorlige skader. I tillegg er knottene en anelse mykere i gummiblandingen, og noen AG-modeller er også forsterket i tuppen for bedre holdbarhet. Skoene er også laget for å holde lengre på kunstgressbaner. Vi anbefaler alle som ønsker en sko, som er mest lik FG-sko og skal brukes på kunstgress, til å bruke fotballsko med AG-knotter. Man vil få den samme positive effekten, samtidig unngår man lettere skader og slitasje på kroppen. [...]

Fotballsko med TF-knotter er beregnet for grus og kunstgressbaner. Sålen inneholder mange små, lave og myke gummiknotter. Disse knottene gjør at slitasjen på både kropp og sko blir minimert. Fordi grus og kunstgress kan være hardt, så er demping og en myk gummiblanding i knottene på en TF-sko viktig for at de skal være mest mulig komfortabel å spille med. Lave TF-knotter er også med på å hindre at man uventet sitter fast i underlaget og får unødvendige vridninger i ankene og knærne. [...]

Fotballsko med TF-knotter er som regel forsterket foran på tærne slik at slitasjen på skinn og såle blir minimal. [...] På nyere kunstgressbaner kan man også merke at man sklir litt lettere enn om man bruker AG-knotter. Vi anbefaler TF-sko til absolutt alle som spiller på grus og gamle/harde kunstgressbaner. Spesielt til barn og unge spillere for å slippe fremtidige slitasjeskader, som kan komme ved bruk av andre knotter på disse underlagene. For de mer erfarne spillerne og de som trener mye er fotballsko med TF-knotter et godt alternativ til bruk på kunstgressbaner, uansett type, fordi man får avlastet foten og kroppen. På kampdag kan man da heller gå over til sko med litt større knotter.[...]

SG-knotter, også kalt skruknotter, er beregnet for våte gressbaner. Siden knottene kan skrus av og på, så kan man derfor bytte ut slitte knotter, evt. kan man bytte til lengre/kortere knotter. Denne type knotter må kun brukes på gressbaner hvor man lett går gjennom underlaget. Knottene tas i bruk dersom man sklir og har problemer med feste på banen. For keepere og forsvarsspillere er feste på underlaget helt essensielt, siden en feil fra disse posisjonene lett fører til store sjanser og mål i mot. Midtbanespillere og spisser bruker selvfølgelig også denne type sko. SG-knottene er, som oftest, laget av karbon/jern, men det finnes også varianter i hard plast. Pga. dette vil bruk av disse på feil underlag føre til stor slitasje på både føtter, bein, knær og rygg, og man vil følgende kunne oppleve å bli skadet. Det vil uansett kjennes helt feil å bruke slike knotter på et hardt underlag siden man sklir, kommer høyere over bakken og får dårligere kontroll på ballen. Vi anbefaler alle som spiller junior og senior-fotball å ha et par fotballsko med SG-knotter tilgjengelig. For skulle du virkelig trenge ekstra feste er SG-sko gull verdt. ps! Dersom man ikke er ferdigutviklet (gjelder de unge), så bør man ikke bruke SG. Det er ingen aldersgrense for dette, men veldig individuelt. Enkelt dommere slår blant annet ned på dette på aldersbestemt fotball.[...]

Innendørs fotballsko er beregnet for bruk i gymsaler, håndballbaner og idrettshaller med nevnt underlag. Fotballskoene med slike såler er de mest selvforklarende. Bruk er disse skoene på noe annet enn vanlig gulv, parkett eller kunststoffdekke vil hurtig ødelegge festet man trenger for ikke å skli. I tillegg vil overdelen lide av kontakt med hardt kunstgress, grus, sand, jord og gress. Vi anbefaler disse skoene til alle som driver med innendørs fotball eller futsal. Kan også brukes som gymsko.

(Torshov Sport 2012)

Det kommer tydelig frem av denne guiden at man bør ha mer enn ett par sko, avhengig av underlaget man spiller på. Utfordringen er at et lag idag spiller på flere typer underlag i løpet av en sesong, og vil da trenge flere par sko. For et barn ligger et par sko på rundt 400kr og oppover.

Blant guttene jeg trente var fokuset på nettopp fotballsko stort; hva slags merke det skulle være, hvilke tekniske spesifikasjoner de burde ha, og ikke minst hvilken internasjonal fotballspiller som hadde de nøyaktig samme skoene. Forskning viser at barn ofte har mer kunnskap enn sine foreldre når det kommer til teknisk utstyr, merkevarer og nyheter på markedet, og stadig oftere er delaktig i familiens innkjøp (Ekström og Forsberg 1999). Gjennom media kan en få inntrykk av at barn og unge utøver et nærmest uoverkommelig press på sine foreldre, enten det dreier seg om kjøp av dyre merkevarer eller ulike typer moteprodukter. Men hvem er det egentlig som skaper dette presset? Er det utøverne selv, som ønsker å bli så god som mulig i sin idrett, og derfor krever det beste utstyret? Eller er det utstyrindustrien som utnytter foreldres dårlige samvittighet knyttet til det at barna bør ha det beste tekniske utstyret for å forhindre skade? Industrien har definitivt klart å skape et behov blant befolkningen knyttet til utstyr som gjør det mulig å perfektionisere aktiviteten. Man finner for eksempel løpeklær med spesielle puste- og fukttransporterende egenskaper, joggesko for korte turer, lange turer, intensive turer, mengdetreningssko, konkurransesko, sko for asfalt, sko for grus, sko for terreng og sko for tredemølle. Sportsutstyr blir stadig mer spesialisert, og fokus på design gjør at fult ut brukbart utstyr blir byttet ut. Samtidig har spenningen i pris blitt enormt. I Ingfrid Mattingsdal Thorjusens (2010) avhandling om kjøpepress innenfor idretten viser Thorjusen til sitt feltarbeid fra sykkelmiljøet, hvor det blant landeveis- og terrengsykler eksisterer prisforskjeller på flere titalls tusen kroner.

Barn, og til en viss grad ungdom opp til 18 år, har ingen inntekt eller penger til disposisjon foruten gjennom foreldre eller foresatte, slik at til syvende og sist er det foreldrene som godkjenner hva familien skal bruke penger på. Markedskreftene vil sann sett ikke vinne frem dersom de ikke har foreldrene på lag. Mye tyder derimot på at idretten er en arena hvor markedet faktisk *har* foreldrene på sin side. Med stor støtte fra skole, myndigheter og idretten selv, har markedet klart å etablere behov og ønsker etter idrettsrelaterte produkter og tjenester. I følge Sportsbransjen AS⁶ ønsker nordmenn å identifisere seg med en «sporty» livstil, og på den måten rettferdiggjøres idrettsforbruket som en investering i egen og barnas gode helse. Tall hentet fra Sportsbransjen AS sin bransjeoppdatering i 2013 tyder også på at flere foreldre selv er storforbruker av idrettsrelaterte produkter (Sportsbransjen AS 2013)

I en undersøkelse om kommersielt press mot barn og unge i Norden, sier likevel omtrent 15 prosent av foreldre seg helt eller delvis enig i at barna utøver et forbrukspress som går ut over familiens økonomi (Brusdal 2005). Flere foreldre opplever at det å sette grenser for barna sitt forbruk er vanskelig når det ligger et sosialt press bak kravet/ønsket («alle andre har det...»), og mange er redd for å være aleine om å si nei. I tillegg er det flere foreldre som ser på idrettsarenaen som en trygg og positiv arena som kan bidra til å holde barna deres borte fra dårlige miljøer (Eliasson 2009), noe som også kan medvirke til at villigheten til å betale for et forbruk knyttet til idrett er så høy. Norge er idag

⁶ Sportsbransjen AS er en interesseorganisasjon for sportsbransjen i Norge. Selskapet eies 50/50 av to parter i sportsbransjen - Norspo AS (et selskap eiet av leverandører av sportsutstyr) og Sportskjedene AS (som er eiet av de syv store butikkjedene i sportsbransjen). Sammen utgjør dette bortimot 90 prosent av sportsbransjen i Norge (<http://www.sportsbransjen.no/om-oss>)

det landet i verden som selger mest sportsutstyr per innbygger, og sportsbransjen hadde i 2013 en økning i omsetning på 404 millioner kroner (Sportsbransjen AS 2013).

Med et så høyt forbruk knyttet til idretten, der deler av forbruket direkte er knyttet til utstyr, står man i fare for at idretten blir en arena hvor ulike grupper gjennom sine barn får mulighet til å vise sin økonomiske overlegenhet og kapital.

Sosial kapital

Selv om man skulle ha økonomiske forutsetninger til å delta i den organiserte idretten, kan sosial eksklusjon gjøre seg gjeldende i måten økonomisk kapital blir demonstrert på gjennom bruk av nettopp dyrt og avansert utstyr. Under mitt feltarbeid som fotballtrener var jeg aldri vitne til direkte ekskludering som følge av at ikke man ikke hadde moteriktig utstyr, men som nevnt var det, spesielt blant guttene, mye prat om det, og da la jeg merke til at enkelte av guttene ikke var like delaktige. Ifølge Goffman (1975) vil en maktesløs gruppe underkommunisere sin forskjellighet, mens den mektige gruppen vil overkommunisere den.

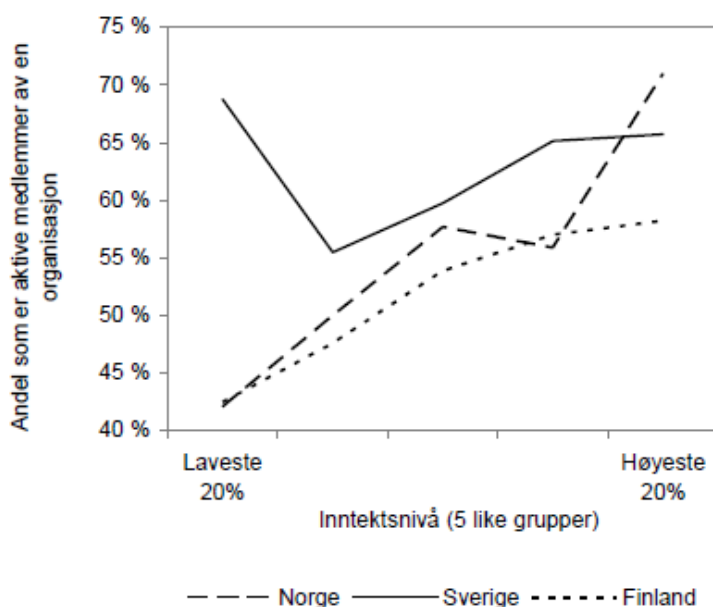
Denne formen for sosial ekskludering underbygges av Bourdieu (1995) som hevder av sosial kapital i utgangspunktet kun er en ressurs for dem som allerede er rik på økonomisk og kulturell kapital, som igjen blir brukt for å opprettholde deres posisjon i det sosiale hierarkiet. Sosial kapital er definert som sosiale relasjoner med signifikante andre, som sikrer aktørene ulike former for avkastning. Bourdieu argumenterer for at klasseinndelingen i det sosiale rom, i dette tilfellet idretten, bestemmes av den totale mengden av økonomisk, kulturell og sosial kapital. Økonomisk kapital defineres ut fra eiendomsforhold og inntekt, mens kulturell kapital handler om å ha kunnskap på kulturelle uttrykksformer.

De to sistnevnte formene for kapital er konvertible. En type kapital kan «veksles om» i en annen type kapital. Pengekapital kan byttes mot utdanning eller andre former for kulturkapital, og kulturkapital kan selges til høy pris på et marked. Dette gjør at aktørene har mulighet til å «flytte» seg i det sosiale rommet. Kulturell kapital kan også veksles i sosial kapital, dvs. tilgang til visse sosiale kretser som kan gi status og åpne dører for videre investeringer og utbytte av kulturkapitalen. Dersom man ser på sosial kapital som fristilt, og ikke som summen av økonomisk og kulturell kapital, kan også den «rette» sosiale kapitalen gi grunnlag for å kunne tilegne seg annen type kapital. La oss se på idrettslaget som det sosiale rom, avstanden er stor mellom de fleste fordi man ikke kjenner hverandre. Som trener vil man ha litt kjennskap til alle de voksne rundt laget, men relasjonene er formelle og preges av svake bånd. På en fotballkamp, kommer treneren i prat med en av foreldrene, og det viser seg at de deler samme interesse for klassisk musikk – et kulturelt uttrykk – de har samme smak. Hun ene har en godt betalt jobb, mens treneren er arbeidsledig. Avstanden blir mellom disse to i det sosiale rommet er likevel blitt mindre fordi treneren hadde «den rette» sosiale. Uten den rollen ville de to voksne ikke funnet ut at de hadde samme kulturelle smak, og bevegelse i det sosiale rom ville ikke nødvendigvis funnet sted.

Fra et kritisk perspektiv vil sosiale nettverk i realiteten føre med seg skille mellom dem som er «inne» i nettverket og dem som står «utenfor» nettverket. Ikke alle har tilgang. Som nevnt innledningsvis i forrige avsnitt kan mangel på økonomisk kapital hindre deg i å oppnå sosial kapital, enten i form av at man ikke kan delta i det sosiale rom, eller i form av at man i det sosiale rom inngår i en lavere klasse.

I undersøkelsen «Frivillige organisasjoner, sosial utjevning og inkludering» ser Bernard Enjolras og Dag Wollebæk (2010) nærmere på forholdet mellom aktivt medlemskap i en organisasjon og inntektsulikheter i Norge og i Skandinavia. Det viser seg at det er større forskjeller mellom inntektsgrupper i Norge enn i Sverige og Finland. Figuren under viser aktiv deltakelse etter inntektsgrupper i de tre landene. Sverige har i følge undersøkelsen tydelig den mest egalitære sosiale profilen: forskjeller mellom inntektsgrupper er liten og individer med lavere inntekt deltar mest. I tillegg er deltakelsesraten høyere enn i Norge for nesten alle inntektsgruppene (med unntak av de med de høyeste inntektene). Finland har en mindre deltakelsesrate for alle inntektsklasser enn Norge og en mer egalitær profil, særlig når det gjelder de høyeste inntektene. Norge har den samme profilen for de fire første inntektsklassene, men skiller seg klart når det gjelder de høyeste inntektene.

Figur 2: Aktivt medlemskap etter inntektsnivå i Skandinavia

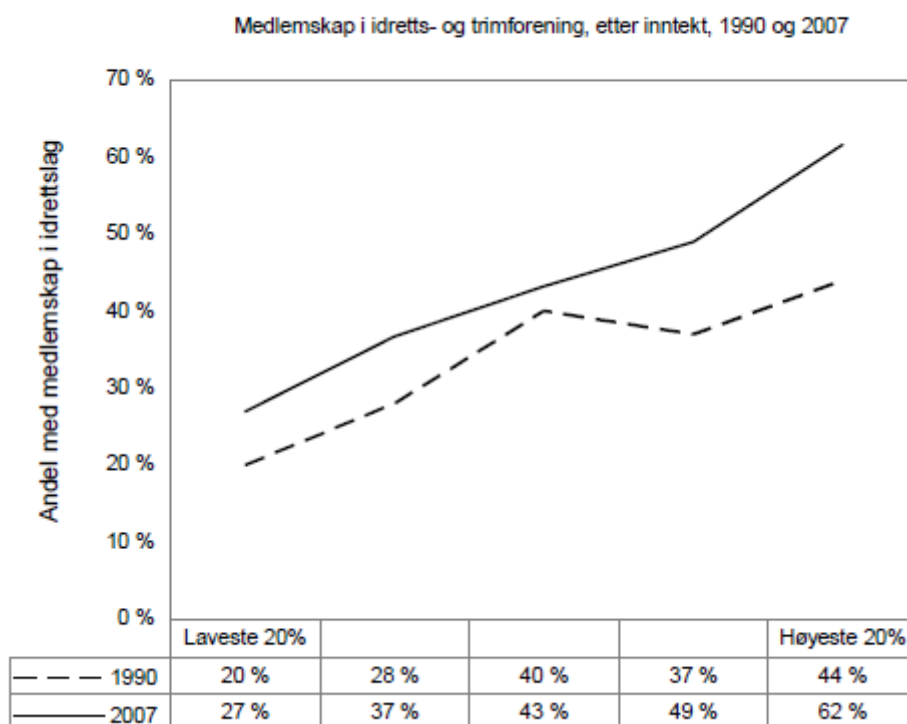
(Enjolras og Wollebæk 2010)

Undersøkelsen viser at det er de voksende segmentene av organisasjonssamfunnet – idrett, trim, kultur og fritid – som har de klareste sosiale forskjellene, og vi finner en sterk overrepresentasjon av høyinntektsgrupper innen idretten. Idretten skiller seg veldig klart ut med den minst egalitære fordeling av aktive medlemskap. Både høy inntekt, høy utdanning, heltidsansettelse og god helse øker sannsynligheten for å være aktiv innen idretten. Hvis man fokuserer på de to feltene som er sterkest preget av sosiale ulikheter (idrett og kultur) og sammenlikner med de andre nordiske landene, fremstår Norge som minst egalitært. Om man ser på aktive medlemskap innenfor idrettsforeninger etter inntekt i Norge, Sverige og Finland, avsløres det at det er større sosiale forskjeller i Norge enn Finland og Sverige. I Sverige er det nesten like mange i den laveste inntektsgruppen som er aktive som i den høyeste. I Norge, er det tre ganger så vanlig med aktivt medlemskap blant de rikeste.

Videre viser undersøkelsen at også sosiale forskjeller har økt i perioden, særlig når det gjelder idrett og trim hvor både inntekt og helse spiller en større rolle i 2007 enn i 1990. Dette tyder på økte sosiale

forskjeller innen organisasjonslivet. Tabellen under viser utviklingen mellom 1990 og 2007 av andel av befolkning med medlemskap i idrettsforeninger etter inntekt. Selv om andelen med medlemskap har økt for alle inntektsklassene har deltakelsen økt mest i de høyeste inntektsklassene. I 2007 var 62 prosent av den høyeste inntektsklassen medlemmer av en idrettsforening (de utgjorde 44 prosent i 1990) mens 27 prosent av den laveste inntektsklassen var medlemmer (de utgjorde 20 prosent i 1990). Utviklingen tyder på at classeskiller øker i Norge. Fysisk aktivitet ser ut til å ha blitt, i større grad enn den var tidligere, en sosial markør.

Figur 5: Medlemskap i Idrettsforeninger etter inntekt i 1990 og 2007

(Enjolras og Wollebæk 2010)

Statistisk sett har minoritetsbefolkningen i snitt lavere inntekt og utdanning enn resten av befolkningen. Spesielt for grupper med kort botid kan økonomi ha betydning. Utdanning, arbeid og inntekt henger tett sammen, og blant grupper som har kort botid vil ikke muligheten for å skaffe seg utdanning og arbeid være like stor som for gruppene med lengre botid. Samtidig er det viktig å understreke at det er store variasjoner innad i minoritetsbefolkningen (FAFO 2007).

Mitt argument hva angår økonomi er at det er en utvikling, også innenfor idretten som i følge Idrettspolitisk dokument skal være åpen og inkluderende, som gjør at ikke alle har mulighet til å delta, eller delta på lik linje med andre. Organisert idrett som tidligere var preget av en form for gaveøkonomi, hvor man som foreldre måtte bidra til å løse ulike oppgaver i idrettslaget for at barna skulle få ha noen aktivitet å delta på, er i dag blitt mer lik en markedsøkonomi hvor man kjøper en vare eller en tjeneste. Hvordan skal gå når organisert idrett er avhengig av menneskelige ressurser for å produsere aktivitet, og de som ønsker å delta ikke er villig til å bidra? Og når flere idrettslag må sette opp prisene på deltakelse for å ha råd til å betale andre for å gjøre den fysiske jobben? Det

hjelper lite om vi ønsker en idrett for alle, dersom idretten koster så mye penger at en del barn, unge og voksne faller utenom.

Foreldredeltakelse avgjørende for organisert idrett?

Det er lørdag formiddag, solen skinner. Det kryr av unger på parkeringsplassen da jeg kommer ut av hovedtrenerens bil. Guttelaget mitt skal spille turnering. «Dommerkort må fylles ut og leveres i sekretariatet» lyder det over speakeranlegget. Noen av guttene er blitt kjørt direkte til turneringen, mens jeg kjørte sammen med hovedtreneren og tre av spillerne. Vi møtes alle med banen hvor vi skal spille første kampen. Hovedtreneren står og prater med en av foreldrene, mens jeg samler guttene til oppvarming. Når guttene er kommet i gang går jeg bort til hovedtreneren for å hilse på noen av foreldrene. Av de ti guttene, er det fem som har med seg en forelder eller to. Én av dem er hovedtreneren selv. Jeg hilser på pappaen og mammaen til Dourum, pappaen og mammaen til Geir, mammaen til Even og mammaen til Nils. Det jeg mistenker er en slektning av Mahmoud så jeg i bilen på parkeringsplassen da vi kom. Jeg ser han igjen da kampene er ferdig, og han henter Mahmoud og to andre gutter. Jeg fikk ikke hilst på han.

I nesten ett år var jeg hjelpetrener for to lag, hvor de til sammen var nesten tredve barn. Jeg møtte foreldrene til omtrent tre prosent av barna. Av disse var fire personer en del av trenerapparatet, og to lagledere. På jentelaget hilste jeg på to foreldre som ikke var en del av trenerapparatet, mens hos guttene hilste jeg på noen flere. Hvor mange jeg hilste på i løpet av feltarbeidsperioden er ikke nødvendigvis representativt for den generelle foreldredeltakelsen, men jeg konstaterer at det er ikke mange som er tilstede på aktivitetene rundt laget.

I dette avsnittet skal jeg diskutere hvorvidt manglende foreldredeltakelse er et resultat av kulturforskjeller mellom etnisk norske og ikke-etnisk norske, eller om det henger sammen med en samfunnsutvikling der mennesker har for mye å gjøre, og for liten tid. Er det realistisk av den organiserte idretten å forvente at foreldre tar på seg roller i idrettslaget, kjører til og fra trening og konkurranser, stiller på dugnad, stiller på møter? Hva er alternativet?

Det som skiller de frivillige organisasjonene fra offentlig virke, er nær kobling mellom det å nyte organisasjonens produkt (en bestemt aktivitet) og det å yte til forming av dette produktet. Normen er: "For å nyte – må du yte". Organisasjonens gode, enten det er samspill i et musikkorps, friluftaktiviteter i speider'n, eller det er organisert fotballspill, har vanligvis vært et klubbgode. For å nyte godet må du være medlem i klubben eller foreningen, og gjennom et slikt medlemskap påtar du deg bestemte forpliktelser (Carlsson 1992 i Carlsson og Haaland 2004).

Gjennom å avgrense godet til medlemmene i klubben, kan en forhindre gratispassasjerer som nyter godet uten å yte. Problemet for idrettslagene er at dette ikke er reelt. Samtlige klubber jeg har vært i kontakt med gjennom mitt feltarbeid – uavhengig av hva slags idrett de driver med – har uttalt at de har medlemmer som ikke betaler kontingenten sin. Klubbene løser dette forskjellig, men felles for dem alle er at ingen av dem lar det gå ut over barna som driver med aktiviteten. Ingen blir kastet ut fordi foreldrene deres ikke betaler. Utfordringen med dette er at hvis for mange går inn i rollen som gratispassasjer, risikerer produksjonen av godet å rakne. En "rakne-logikk" starter når stadig flere stiller spørsmålet: "Hvorfor skal jeg yte, når så få andre gjør det, og hvor disse andre likevel kan nyte fruktene av min innsats"? Hvis stadig flere medlemmer tar konsekvensene av den erkennelse som ligger bak et slikt spørsmål, og enten trekker sin innsats tilbake eller melder seg ut av klubben, risikerer klubben å miste sin sosiale bærekraft.

Dette skjedde med en klubb i Drammen for noen år tilbake. Klubben ligger i et område som ble innflyttet av flere innvandrere på 80-tallet. De første som kom var tyrkere, som var arbeidsinnvandrere til papirfabrikkene i byen. Siden kom det flere grupper, fra Pakistan, India, Kosovo, Bosnia, Kroatia og senere fra Somalia. Klubben var den gang dominert av tre idretter, fotball, ski og bandy. Lederen av klubben på den tiden var veldig engasjert, og skapte store nettverk og kontakter rundt klubben. Resultatet ble blant annet en kunstgressbane, og oppmerksomheten ga klubben et navn, eller en «plass på kartet». Både kommune, fylket, departement og forbund fulgte opp, og penger strømmet på. Klubben valgte å bruke pengene på å engasjere to-tre personer til å opprettholde kontakten med de som sørget for midler, samt drive oppsøkende virksomhet ut mot den store innvandrerguppen i nærmiljøet. Det var viktig å ha folk tilgjengelig i klubbhuset på dagtid som kunne møte beboere, og ha ansvar for å planlegge aktivitet. Klubben lykkes på denne måten å komme i kontakt med foreldre i nærmiljøet, og på slutten av 80 - og midten av 90-tallet hadde klubben flere medlemmer og masse aktivitet. Småbarnsfamilier med både norsk og ikke etnisk norsk bakgrunn strømmet til, og i perioden hadde klubben opp imot tyve lag med barn fra 7 til 17 år.

Foreldredeltakelsen var likevel ikke stor. Kun tolv-femten foreldre var engasjert i klubben. Hvorfor ikke flere deltok er usikkert. Én forklaring kan være de forventninger som ligger knyttet til frivillighetsprinsippet i norsk idrett. Som nevnt er det et sentralt kjennetegn ved de frivillige organisasjonene i Norge generelt og idretten spesielt, at de bygger på en forutsetning om at medlemskap innebærer både plikter og rettigheter. Idretten er avhengig av at deltakerne betaler medlems- og aktivitetskontingent, at foreldre eller andre foresatte deltar i dugnadsaktivitet, og tar på seg verv som ledere og trenere. Disse særtrekkene kan være fremmed for mange innvandrereforeldre. Lederen i klubben viser til et eksempel med foreldre fra tidligere Jugoslavia, som – fra sitt land – er vant til at trenere og ledere i idrettslag får betalt for å gjøre den jobben de gjør. Noe som sjelden er tilfellet i Norge – i hvert fall ikke i aldersbestemt fotball. Det er nettopp dette som skiller frivillige organisasjoner fra foretak på markedet; at den ytelsen som forutsettes fra medlemmene i begrenset grad består av penger. Penger i form av kontingenter utgjør kun en begrenset del av de ressurser som er nødvendig for å frembringe godet. Mesteparten av innsatsen, også i idretten, består av frivillig og ulønnet arbeid (Carlson og Haaland 2004). Denne innsatsen er i stor grad regulert gjennom uformelle regler. De normer som regulerer slik deltakelse er ikke alltid tydelig formulert, men formidles ofte på utydelige og indirekte måter. Mennesker som ikke har vokst opp i Norge, og som kanskje har vansker med å forstå alle nyansene i vårt språk, kan ha vanskelig for å forstå slike uformelle regler.

Så lenge man har midler til å lønne ressurspersoner – slik denne klubben hadde – er ikke få frivillige noe stort problem. Utfordringen oppstår når midlene tar slutt, noe de også gjorde for denne klubben. Etterhvert som innvandrerbefolkningen i nærmiljøet klatret på den sosioøkonomiske rangstigen flyttet de til andre deler av byen, noe som resulterte i at barna også byttet klubb. Lav foreldredeltakelse, færre økonomiske ressurser, kombinert med stor gjennomtrekk av til – og fraflyttere i området, ble slutten for idrettslaget.

I lokalavisen gikk man i etttertid hardt ut, og hevdet at dette var nok et eksempel på feilslått integrering, at man ikke hadde stilt nok krav til innvandrerne, og derfor gikk klubben til grunne. Overskriften lød «Idretten er fargeblind, men dugnaden er hvit.» (Brekke 2008). Lav foreldredeltakelse er sagt å være et større problem i idrettslag hvor medlemsmassen er preget av etnisk mangfold. I det sier man også indirekte at problemet ligger hos «dem».

Skal man trekke noen slutninger etter avisoppslaget i Drammen tilbake i 2008, ser det ut til at det eksisterer en oppfatning av at minoriteter deltar i frivillig arbeid mindre enn etniske nordmenn. I en tidligere analyse av Levekårsdataene er det blitt vist at disse gruppene betydelig sjeldnere er organisasjonsmedlemmer enn majoritetsbefolkningen (Enjolras og Wollebæk 2010). Hvorvidt det samme kan sies om frivillig arbeid har Dag Wollebæk og Karl Henrik Sivesind (2010) forsøkt å finne ut av med rapporten «Fra folkebevegelse til Filantropi». Rapporten er ment å gi en oversikt over frivillig sektors nåtilstand. Den tar for seg økonomiske forhold, og analyserer endringer i sysselsetting og inntektskilder i et komparativt perspektiv. Deretter kartlegges de frivillige og medlemmene, med utgangspunkt i en spørreundersøkelse gjennomført i 2009.

Wollebæk og Sivesind (2010) påpeker at slutninger for minoritetsbefolkningen som helhet ikke kan trekkes på bakgrunn av rapporten, ettersom de som har besvart skjemaet for det første har en botid i landet på minst fem år, og for det andre har en språkkompetanse som gjør dem i stand til å besvare et spørreskjema på norsk. Dette er faktorer som tidligere har vist seg avgjørende for integrasjon i organsiasjonslivet. Den gruppen som analyseres, er derfor den delen av minoritetsbefolkningen som i utgangspunktet bør ha omtrent de samme vilkårene for integrasjon i organisasjonslivet som etniske nordmenn.

Gitt disse begrensningene, er tallene for minoritetsbefolkningens frivillige arbeid alt annet enn lave. Sammenlikner man 2. generasjon med minoritetsbakgrunn fra Afrika eller Asia med unge nordmenn under 25 år, er andelen som gjør frivillig arbeid omtrent den samme (40 prosent for majoritetsungdom og 37 prosent for ungdommer under 25 år med to utenlandsfødte foreldre). Blant innvandrere, som det er mer naturlig å sammenlikne med befolkningen som helhet, er andelen som gjør frivillig arbeid 36 prosent, mot 49 prosent i majoritetsbefolkningen. Her er det verdt å minne om at utdannings- og inntektsnivået er lavere i minoritetsbefolkningen, samt at et flertall er bosatt i byene, der deltakelsen jevnt over er lavere enn i distriktene.

Minoritetenes deltakelse i frivillig arbeid for organisasjoner er uansett på et såpass høyt nivå, at dersom førstegenerasjonsinnvandrere hypotetisk sett hadde utgjort hele den norske befolkningen, hadde vi fortsatt vært i verdenstoppen i frivillighet. Andelen frivillige ville vært omtrent på nivå med Danmark, og 9 prosentpoeng høyere enn i USA, som mange tenker på som frivillighetens hjemland. Det er klare forskjeller med hensyn til hvilke organisasjoner minoritets- og majoritetsbefolkningen deltar i (Wollebæk & Sivesind 2010).

Tabellen under viser frivillig arbeid etter majoritets- og minoritetsbakgrunn. Prosent av befolkningen som har arbeidet frivillig siste år.

	Majoritetsbefolkning	Minoritet med bakgrunn Afrika/Asia		
		Totalt	1. generasjon	2. generasjon
Alle organisasjonstyper	49	36	37	36
Kultur og fritid				
Kunst og kultur	12	4	4	5

Idrett	20	9	9	10
Hobby og fritid	13	6	6	8
Velferd				
Utdanning og forskning	5	10	10	8
Helse, pleie og redningsarbeid	4	6	6	5
Sosiale tjenester	4	5	4	8
Politiske, humanitære og miljø				
Miljøvern	2	0,6	0,3	3
Rettighets- og støttearbeid	0,6	6	7	0
Politiske partier	2	4	4	3
Internasjonale	3	8	8	8
Bolig og økonomi				
Velforeninger og grendelag	14	6	6	3
Borettslag	7	7	7	8
Arbeidslivsforeninger	5	5	4	3
Religion og livssyn	5	12	13	8
Andre	2	2	2	3
N (uvektet)	1464	358	152	206

a) Inkluderer bare respondenter i tilleggsutvalget til undersøkelsen, som etter vektning skal utgjøre etrepresentativt utvalg av minoritetsbefolkningen. Minoriteter med annen landbakgrunn og minoriteter med bakgrunn fra Afrika eller Asia som ble trukket i hovedutvalget er holdt utenfor analysen (Wollebæk og Sivesind 2010)

Som man kan se deltar minoritetene i mindre grad i frivillig arbeid innen kultur- og fritidssektoren, men tabellen gir ihvertfall tydelige signaler på at innvandreres manglende deltakelse på idrettsarenaen ikke handler om en manglende dugnadsånd, eller mangel på kultur for det. Tabellen viser for eksempel at minoriteter er mer aktive enn etniske nordmenn innen velferdsområdet, politisk arbeid og religiøse organisasjoner. Minoritetsorganisasjoner ble nevnt av intervjuerne som eksempel på rettighets- og støttearbeid, men det er sannsynlig at mange også har oppfattet «internasjonale» som en mer dekkende betegnelse. Grenseoppgangen mellom hvilke organisasjoner som er religiøse og ikke, kan også være vanskeligere innen minoritetsfeltet.

Deltakelsen er heller ikke, som vi kan se av tabellen over, kun begrenset til minoritetsorganisasjoner. Det er en relativt høy andel blant minoritetene (7 prosent) som deltar i frivillig arbeid i borettslag.

Etniske minoriteter er overrepresentert i borettslagene, og andelen skulle vært høyere enn majoritetsbefolkningens deltakelsesprosent ved helt proporsjonal representasjon. Dette tallet er likevel overraskende. Bernard Enjolras og Dag Wollebæk (2010) viser til SSBs analyser av Enhets- og foretaksregisteret som slo fast at 98.6 prosent av alle styreverv i norske borettslag innehas av etniske nordmenn (93.9 prosent) eller personer med innvandrerbakgrunn fra Europa (4.1 prosent). I hele befolkningen er det bare 72 personer med innvandrerbakgrunn fra Afrika eller Asia som innehar et styreverv i et norsk borettslag. Dette betyr at mens minoritetene deltar i dugnader og annet frivillig arbeid i relativt stort omfang, har de svært liten medbestemmelse over viktige forhold i nærmiljøet (Enjolras & Wollebæk 2010: 15).

Man kan altså med trygghet si at lav foreldredeltakelse blant minoritetsforeldre ikke handler om manglende dugnadsånd, men den lave deltakelsen kan ha rot i referanserammene de er vant til å forstå verden ut ifra, hvor idrett ikke er en arena man forbinder med frivillighet.

Travle foreldre

Foreldredeltakelse er i idretten et veldig vidt begrep. Deltakelse handler ikke kun om å stå på sidelinjen når lille Lise eller lille Ali skal spille kamp. Selv om støtte og oppfølging har stor betydning (Seippel 2002), er det å kjøre til og fra kamp, stå i kiosken under hjemmekampene, selge lodd, skaffe dommer, merke banen til hjemmekampene, vaske draktene, organisering og administrering av treningstider ting som er avgjørende for at barn og unge i det hele tatt kan drive organisert idrett. I «Idrettslagsundersøkelsen 1999-2000» kom det frem at i nesten 90 prosent av alle idrettslag i landet gjøres 90 prosent eller mer av arbeidet av frivillige, dvs foreldre, søsken, besteforeldre, og andre. Idrettslag i Norge er i all hovedsak tuftet på frivillig arbeid. Om man sammenligner disse funnene med studier fra andre land blir inntrykket av at det frivillige arbeidet står sterkt i norsk idrett forsterket (Seippel 2002).

Den undersøkelsen er nesten 15 år gammel, men det er rimelig å anta at fortsatt i dag gjøres store deler av arbeidet i idrettslag av frivillige. Samtlige idrettslag jeg har vært i kontakt med har likevel uttalt at de ønsker å tilknytte seg flere frivillige, at de trenger flere ressurser til å drive klubben og produsere aktivitet. Hva er årsaken til at ikke flere bidrar? Handler det om vilje eller om kapasitet?

La oss si at en familie består av mor og far og tre barn, hvor alle tre barna driver med hver sin idrettsaktivitet. I tillegg til å kjøre barna til og fra trening og konkurranser, må foreldrene delta på møter og tilstelninger i sammenheng med skolen de går på, og kanskje har barna andre fritidssysler som korps, speider, kor eller lignende i tillegg til idrett. For en storfamilie kan en uke potensielt være fylt av forpliktelser knyttet til barnas fritid hver eneste dag. Selv med bare ett barn kan det være vanskelig å strekke til, både økonomisk og fysisk. Et annet eksempel er alenemødre eller fedre. Idrettsdeltakelse tar sjeldent hensyn til hvorvidt en familie har én eller to inntekter. Kanskje må mor eller far jobbe ekstra for å kunne ha råd til å forsørge barnet og dekke utgiftene det medfører å delta blant annet i organisert idrett, og derfor er forhindret fra å delta på barnets aktiviteter.

Jeg har i løpet av feltarbeidet pratet med foreldre som sier de har møter, kamper, dugnader og andre tilstelninger hver dag, og ofte flere som overlapper hverandre i løpet av dagen. Er det ikke barnas fritidssysler, så er det deres egne; møte i velforeningen, kurs med jobben, generalforsamling i borettslaget. Det man ofte ser er at de personene som tar på seg frivillige verv på én arena, er de samme personene som tar på seg frivillige verv på andre arenaer. Hvor man velger å delta eller ikke delta kan være tilfeldig.

Et annet spørsmål som gjør seg gjeldende er hva det er som gjør at det er så problematisk at foreldrene er lite tilstede? Hvem er det problematisk for? I en artikkel i Adresseavisen uttaler høyskolelektor i pedagogikk ved Høyskolen i Oslo og Akershus, Tone Strømøy, at barn som får for mye oppmerksomhet kan miste medfølelsen til andre. Dette kan føre til at barna blir aggressive, og at de havner lettere i bråk i oppveksten. Senere i livet kan de også bli asosiale og ensomme (Adresseavisen 2012). Så hvorfor reagerer idrettsorganisasjonen så sterkt på den lave foreldredeltakelsen?

Det man risikerer med denne utviklingen er nettopp det som skjedde i Drammen, at idrettslaget opphører som "aktivitetsprodusent", og ringvirkningene av det er at den også slutter å produsere de positive sekundære effektene som frivillige organisasjoner er kjent for, som fellesskap, god fysisk og psykisk helse, opplæring i demokrati osv. (Carlson & Haaland 2004). Lav foreldredeltakelse vil altså i første omgang få konsekvenser for idrettslaget, som uten menneskelige ressurser vil opphøre. Dette vil i andre omgang få konsekvenser for samfunnet, da idrettsarenaen også representerer en av de viktigste integrerings – og opplæringsarenaene.

Men dersom utviklingen nå er slik at færre og færre foreldre, av ulike årsaker ikke deltar og bidrar, er det realistisk å tro at man kan fortsette å drive organisert idrett på denne måten? Hva er alternativet? Det ble så vidt antydnet en konsekvens i avsnittet om kostnadene ved å drive idrett. Dersom man går over til å ansette mennesker til å utføre oppgavene i et idrettslag, vil det føre til økte omkostninger for hvert enkelt medlem.

Når grunnlaget for sosial samhandling forsvinner

Som en følge av lav foreldredeltakelse forsvinner også grunnlaget for voksnes mulighet til sosial samhandling i organisert idrett. I diskusjonen rundt rekruttering av minoritetsjenter, har tidligere kulturminister, Hadia Tajik, uttalt at nøkkelen ligger hos foreldrene (Dagsavisen 2013), og det har vist seg å være positivt å vektlegge det sosiale aspektet ved deltakelse i idretten møte med foreldre med minoritetsbakgrunn. Det er rimelig å anta at dette har fungert bra fordi man som innflytter til et nytt sted, by eller land, gjerne føler behov for å knytte nettverk og bli kjent med mennesker, få en følelse av at man hører til. Hva skal idrettslaget tilby når grunnlaget for sosial samhandling blir borte?

Et idrettslag i Oslo hadde for en tid tilbake, og har delvis fortsatt idag, utfordringer med å få foreldre med minoritetsbakgrunn til å stille på foreldremøter. De valgte å forsøke en litt annerledes måte å invitere til møtet på. For det første fjernet de ordet «møte», og kalte det istedet en samling. Invitasjonen, som den gang var i papirform, eller det man kanskje kaller «ranselpost», hadde fokus på det å møtes, bli kjent, dele erfaringer, og i tillegg ville det bli gitt litt informasjon. Foreldrene ble også oppfordret til å ta med noe å spise, og om det var vanskelig å finne plass til yngre barn, var det fullt mulig å ta dem med. Selve layouten på invitasjonen var laget i sterke farger, og var pyntet med vakre mønstre. Den ettermiddagen kom det over tyve foreldre, noen med småbarn, andre aleine. Alle hadde med seg hjemmelagde småretter, kjeks eller kaker, og samlingen var alt i alt vellykket.

Dette kan tolkes som et signal på at det å møte mennesker og bli kjent veier tyngre enn interesse for selve aktiviteten. Muligheten til å bygge nettverk er også nevnt innledningsvis som en av fordelene ved å delta i organisert idrett. Men hvordan skal man få mulighet til å bygge nettverk dersom færre og færre foreldre er tilstede i og rundt idrettslaget? Lokker man minoritetsforeldre inn i idrettslaget på feilaktig grunnlag? Jo færre foreldre som deltar, jo mindre blir muligheten for nettverksdannelse.

Jeg har vært trener for tre lag i voksen alder. Ett av dem var et jentelag på Østlandet tilbake i 2007, og de to andre var guttelaget og jentelaget jeg trente under feltarbeidet i 2012. Tendensene har vært de samme i alle tre tilfellene, foreldrene er mindre og mindre tilstede, uavhengig av etnisk bakgrunn. I løpet av det halvåret jeg trente jentene på Østlandet møtte jeg ikke én eneste forelder. Jeg dro alene både på kamp og på trening med dem. Siden jeg selv har spilt forball som ung, er det enkelt for meg å sammenligne tendensene nå med tendensene tilbake på slutten av 90-tallet. Jeg var omtrent like gammel da, som de jentene jeg har trent de siste syv årene, det vil si 14-15 år gammel. I tillegg var jeg trener for et minijentelag da jeg var omtrent 16 år, da var de jentene omtrent 11 år vil jeg tro. Den gangen var majoriteten av foreldrene med på hver eneste kamp, og hver eneste turneringen. Og på lagene vi spilte mot var det også alltid stor oppslutning. Dersom noen av foreldrene ikke var med var det fordi dem var forhindret fra å komme, det var aldri slik at enkelte aldri dukket opp.

Om jeg skal analysere foreldredeltakelse med utgangspunkt i erfaringer gjort under feltarbeidet, kan det se ut som om foreldre er mer tilstede rundt barnas fritidsaktiviteter når de er små. Jeg møtte flere foreldre på guttelaget enn på jentelaget, og mellom de to årskullene er det 5 års forskjell. Kan grunnen til at foreldrene var mer tilstede rundt guttenes lag ha vært at guttene var yngre? Er det slik at barn etterhvert som de blir eldre, har mindre behov for oppfølging?

I sin undersøkelse «Foreldredeltakelse i flerkulturelle idrettslag» viser Yngve Carlsson og Thomas Haaland (2004) til Green og Chaplin (1997) som mener det er god grunn til å anta at foreldrenes interesse for idrett og vilje til å følge opp barna, spiller en viktig rolle i å motivere barna til å begynne med idrett og til å fortsette med de idrettslige aktivitet over tid (Carlson og Haaland 2004). Hva skjer da når denne viljen og interessen hos foreldre avtar? Hva skjer med barnas motivasjon når foreldrene ikke lenger følger opp? Vil det påvirke barnas interesse til å fortsette med aktiviteten?

Utfordringen presentert i dette avsnittet er altså todelt; foreldre spiller ikke bare en rolle som motivatorer for barna i den organiserte idretten. De spiller også en nøkkelrolle som produsenter. Spørsmålet er om dette er en bærekraftig modell i dagens samfunn.

Kapittel 4. Åpen og inkluderende idrett

I alle styringsverktøy og verdidokumenter tilknyttet idretten fremheves det at den skal være åpen og inkluderende, ingen skal stenges ute. Direkte har jeg heller aldri vært vitne til at dette har skjedd i aldersbestemt organisert idrett, som nevnt tidligere, er ikke engang ubetalte medlemsavgifter en grunn til å nekte barn og unge å drive aktivitet. Denne tanken står sterkt, og det er bra. Men hva vil si at idretten er åpen og inkluderende? Hva innebærer det? Er idretten som produsenter av aktiviteten oppmerksomme på de faktorene som kanskje indirekte er med på å stenge folk ute? Jeg har vært inne på én allerede, de økonomiske kostnadene. I dette kapittelet vil jeg drøfte flere aspekter ved organisert idrett som man kanskje ikke umiddelbart ser som en barriere for deltakelse, men som har fått meg, som både produsent og bruker av den, til å stille spørsmål ved hvor åpen og inkluderende idretten egentlig er. Disse aspektene er knyttet til idrettsarenaen som en trygg arena for barn og unge, og som en formidler av sunne og gode verdier.

Det handler vel så mye om trygghet

Folk som kjenner den organiserte idretten godt, som har deltatt fra de var små, og som har vært engasjert over lengre tid, vil gjerne være mindre skeptisk til hva idretten representerer. De har hatt ulike tillitsverv i det lokale idrettslaget, de har foreldre som har hatt det, og de følger sine barn til idrettsparken to dager i uken. Den fremstår som kjent, og det som er kjent føles gjerne trygt. Men hvordan fremstår den organiserte idretten for alle andre, som ikke kjenner den på samme måte? Hvilke faktorer er viktig for at de som ikke kjenner den organiserte idretten skal se på idrettsarenaen som en trygg, åpen og inkluderende arena?

Til sommerens årlige fotballturnering hadde som nevnt 8 av lagets 14 jenter meldt seg på. Dette er en stor turnering, hvor man reiser bort og overnatter i omtrent en ukes tid. Jeg ble spurt av lagets to mannlige trenere om å være med, noe jeg sa ja til. Jeg har flere ganger vært med på lignende turneringer. Derfor vet jeg også litt om hva som kreves av planlegging og organisering rundt en slik tur, og hvor viktig det er å gi både utøvere, og ikke minst foreldre informasjon i god tid før planlagt avreise.

Denne informasjonen uteble frem til omtrent 1 måned før avreise, og flere av spillerne kom til meg med spørsmål om når de skulle reise, hvordan de skulle reise, hvor de skulle bo, hva de skulle pakke med seg, og lignende. Jeg var selv blitt spurt om å være med kun for et par dager siden, og hadde ikke fått tildelt noe ansvar, eller blitt gitt noe videre informasjon om turen, så jeg kunne naturligvis ikke gi jentene noe svar. Da jeg henvendte meg til de to mannlige trenerne, fikk jeg beskjed om at ting ikke var helt avklart enda. Da jeg videreformidlet dette til jentene, kommenterte en av dem at moren hennes vurderte å ikke la henne reise på turneringen i det hele tatt fordi hun ikke fikk vite noe om opplegget.

Etter hvert kom det frem at planen var å kjøre i to private biler, og at de hadde leid en leilighet med flere soverom sentralt i byen. På grunn av jobb, ordnet jeg selv med min reise. Halvannen uke før avreise ble det derimot endring i planene, da sjåføren for den ene privatbilen plutselig var reist til Spania. Siden de nå kun hadde én bil, og fortsatt 8 personer (ikke inkludert meg) som skulle reise, ble resultatet at to av jentene, samt den ene treneren, måtte fly. Jeg tok også fly.

Da vi kom frem hadde ingen av de mannlige trenerne noen videre plan på hvordan vi skulle komme oss til leiligheten, og visste vel egentlig ikke helt hvor den lå. Da de to trenerne ei heller nå tok noe initiativ til å finne ut av det, valgte jeg å ta ansvar. Etter litt om og men, ble det avgjort at all bagasjen skulle fraktes til leiligheten med bil, mens spillerne, en av trenerne og jeg, skulle ta trikken. Etter en liten tur med trikken, og en lengre spasertur, fant vi til slutt frem.

Ansvarlige voksne

Eksempelet over kan virke ubetydelige, men som tillitsvalgt i idretten følger det med et ansvar. Når man da som voksen person reiser på tur i regi av idrettslaget, med en gruppe jenter i alderen 14-17 år, så er man ansvarlig for deres sikkerhet. I organisert idrett idag må alle tillitsvalgte som skal arbeide med barn og unge under 18 år og/eller psykisk utviklingshemmede fremlegge politiattest. Dette ble innført i 2009, og er vedtatt som en del av NIFs lovverk.⁷ Dette er for å sikre at idrettsarenaen er en trygg arena. Nå er kanskje ikke tilfellet nevnt over noe som direkte hadde innvirkning på jentenes trygghet, men det oppsto flere situasjoner.

⁷ <http://www.idrett.no/tema/politiattest/Sider/bakgrunn.aspx>

Da laget spilte sin siste kamp torsdag, ble det diskutert hvorvidt vi skulle reise hjem eller bli værende til turneringen offisielt var over lørdagen. Dette var det ikke tatt noe standpunkt til på forhånd. En av trenerne ga tydelig uttrykk for at han ikke ønsket å være noe lenger enn nødvendig, mens det var litt forskjellige meninger blant jentene.

Fredag formiddag møttes vi uansett på turneringsanlegget for å ta lagbilde. Etter at bildet var tatt, gikk de fleste av jentene bort til en av banene for å se på et guttelag fra Bergen som spilte kamp. Jeg og de to trenerne kom litt etter, fordi vi måtte levere inn noen opplysninger til arrangøren som skulle sende oss lagbildene. En av trenerne spør meg på veien bort hvor lenge jeg har tenkt å være i byen. Jeg svarer at jeg trolig reiser hjem på lørdag, og spør «hvordan det?» Det viser seg da at begge trenerne har tenkt å kjøre hjem samme dag, og ta med seg tre av jentene. «De andre fem jentene da?», spør jeg, «hva skal de gjøre?» «Vi tenkte de kunne ta toget i morgen tidlig», får jeg til svar. Min umiddelbare respons var at jeg ikke var interessert i å ta ansvar for de resterende fem jentene aleine her i storbyen. «Neida, men de klarer seg aleine de», fikk jeg da beskjed om. For å forsikre meg om at jeg hadde forstått trenerne riktig, måtte jeg spørre, og det var nok ganske tydelig i min formulering at jeg ikke var helt enig i at forslaget var bra: «Mener dere helt seriøst at dere tenker å la fem 14-16 åringer være aleine i en leilighet midt i storbyen fra fredag til lørdag?» Av ansiktsuttrykkene deres fikk jeg inntrykk av at dette ville være uproblematisk. Fortsatt ganske uenig, følger jeg opp med spørsmålet: «hva tror dere foreldrene deres vil syns om dette?» «De behøver jo ikke få vite noe» kommer det kjapt fra den eldste treneren, som også er far til en av jentene på laget. «Dette vil jeg ikke vite noe om», sier jeg.

Da jentene ble fortalt om ideen var responsen positiv blant de to – tre jentene som i løpet av turen hadde vært mest opptatt av utenomsportslige ting, mens en av jentene reagerte med sterk misnøye. Hun kommenterte til meg at dersom moren fikk vite om dette hadde hun blir kjempe sint. Det første som kan diskuteres her er hvorvidt man som 14-16 åringer er gammel nok til å bli overlatt til seg selv, og reise aleine. Det kan være stor forskjell mellom jentene når det kommer til grad av selvstendighet. Som nevnt er en av spillerne også datteren til en av trenerne, og han kjenner både henne og resten av jentene godt. På bakgrunn av dette kan det å overlate noen av jentene til seg selv, og la dem reise aleine hjem oppleves som uproblematisk. Nå ble det ikke slik at trenerne dro tidlig, og jentene ble overlatt til seg selv. En av trenerne dro med tre av jentene fredag ettermiddag, mens den andre treneren ble igjen med resten til lørdag.

Hvordan kan idrettsorganisasjonen forhindre at slike hendelser som nevnt over ikke oppstår? Gir idretten inntrykk av å være en trygg arena dersom slike ting forekommer? Den lave deltakelsen blant barn og unge med minoritetsbakgrunn, da spesielt jenter, er delvis begrunnet med foreldrenes bekymring for å sende barna sine med fremmede voksne (Kulturdepartementet, 2011-12). Nå antar jeg at slike ting som dette ikke skjer ofte, ei heller over alt, men det kan skje, og er det da greit? Eller er hendelser som dette med på å bidra til en økende skepsis blant mennesker som ikke kjenner den organiserte idretten i forhold til å skulle la sine barn delta i den.

Kjønnssegregert aktivitet

Jeg har vært en del av den organiserte idretten i over tyve år, og tør påstå at jeg kjenner den godt. Hendelsen beskrevet over var noe jeg reagerte på, som ville gjort meg skeptisk til å la mine barn delta dersom jeg var forelder. Likevel er det funn som tyder på at skepsisen til det å overlate jenter til fremmede voksne er sterkere hos foreldre med etniske minoritetsbakgrunn. Særlig dersom de

fremmede voksne også er menn (Walseth 2004), noe de ofte er i en mannsdominerende idrett som fotball. Jeg har hatt flere mannlige trenere og ledere i løpet av min tid som fotballspiller, men vi har alltid hatt med oss en kvinnelig lagleder eller hjelpetrener når vi har reist på turnering. De mannlige trenerne/lederne sov for seg selv, mens den kvinnelige sov med oss.

Sommerturneringen som jentene jeg var med og trene var planlagt før jeg ble introdusert for laget. Min rolle på turen var altså ikke som den *kvinnelige* treneren eller lederen, men en hyggelig gest siden jeg nå var en del av trenerteamet. Turen ville blitt gjennomført selv om jeg ikke hadde hatt mulighet til å bli med. Ingen av foreldrene skulle være med, ei heller noen av de andre voksne i trenerapparatet.

I følge NOU 2011 nr. 14 er bekymringer knyttet til det å sende unge jenter med fremmede voksne (for eksempel mannlige lagledere) en av årsakene til innvandrerjenters lave deltakelse i den organiserte idretten, kanskje spesielt blant de som kommer fra land hvor nettopp kjønn er sterkt segregert. På den annen side er det rimelig å anta at dette også gjør seg delvis gjeldende i Norge når jenter kommer opp i pubertetsalder, og kroppene deres utvikler seg. Det å ha en mannlig trener på fotballbanen er som oftest uproblematisk, men når det kommer til turer med overnatting, hvor man delvis trer inn i en privat sfære, kan man kanskje føle seg ukomfortabel dersom det er menn tilstede. Jo fjernere kjennskap man har til vedkommende, jo mer ukomfortabel vil man kanskje bli. Det vil for eksempel være forskjell på hvordan datteren til treneren opplever situasjonen, og en av hennes lagvenninner opplever situasjonen.

Manglende kjønnssegregerte tiltak har i enkelte tilfeller strukket seg ut over det å sende jentene sine med fremmede mannlige trenere på tur. I en klubb på Østlandet har de erfart at det å ha mannlige trenere eller ledere, også på fotballbanen, kan være problematisk. Høsten 2013 arrangerte klubben et åpent og gratis fotballtilbud kun for jenter, ledet av en kvinnelig trener. Nærmere femti jenter deltok, både ikke-etnisk norske og etnisk norske. Etter en stund ble det introdusert en kostnad ved aktiviteten, for som jeg har vært inne på tidligere, koster det klubben penger å skulle drive aktivitet. En etter en begynte jentene å falle fra, til slutt var det ingen igjen. To faktorer gjør seg gjeldende her; det faktum at aktiviteten var kjønnssegregert og gratis. Dette ga oppslutning. Det var også det *økonomiske* hinderet som var agjørende den manglende for kontinuiteten. Min oppfatning er at kjønnssegregert aktivitet med kvinnelige trenere og ledere er positivt, og det gir enkelte foreldre en trygghet, men det er ikke en forutsetning for deltakelse. Da Norges første cricketklubb kun for jenter, ble startet for et par år siden, var oppslutningen enorm. Idag er de tre cricketklubber som utgjør jentedivisjonen i norsk cricket, med tilsammen nærmere seksti jenter. Majoriteten blant disse jentene har ikke-etnisk norsk bakgrunn, og samtlige lag har mannlig trener.

Hvorfor oppleves det som et problem for enkelte fotballklubber å ha mannlige trenere dersom jentene på laget er minoriteter, mens det i cricket er uproblematisk? Laglederen på et av cricketlagene holdt tidligere i vår et innlegg på en konferanse hvor jeg deltok. Der ble det fremhevet hvor viktig det første møtet med idrettslaget er. I innlegget ble idrettsledere oppfordret til å oppsøke foreldrene, hilse på dem og ta seg tid til å bli kjent med dem. «Enda viktigere, la foreldrene få bli kjent med dere.» Avsluttet hun.

Det er altså rimelig å anta at det ikke er det at treneren eller lederen er *mann* som opptrer som hinder for deltakelse, men at det i større grad handler om hvorvidt foreldrene føler at de *kjenner* treneren eller lederen som barna blir overlatt til.

Alkoholfri idrett

Siden jentene hadde kamp samme ettermiddag som vi ankom byen, var det egentlig ikke tid til så mye annet enn å innkvartere jentene på rommene, og skifte til kamp-tøy. Ute var det skyfri himmel og varmt. Det hadde for en av trenerne vært en lang natt med kjøring over fjellet, og det var tydelig etterlengt da han satt seg ned i sofaen. «Åh, nå hadde det vært godt med en pils!» kommenterte han. Den andre treneren var enig. Jeg spurte om det på en tur som dette, med mindreårige tilstede, ville være greit å nyte alkohol. De to mannlige trenerne mente at det ville vært helt uproblematisk.

Idrett og alkohol har lenge vært sett på som uforenlig av verdimessige grunner. Dette kommer blant annet til uttrykk gjennom NIF sitt vedtak om idrettens holdninger til alkohol. Det slås blant annet fast at man skal fremstå som en organisasjon som arbeider mot bruk av alkohol i idrettslige sammenhenger. Vedtaket ble gjort av av Idrettsstyret i 2004, og det forventes at alle klubber og lag forholder seg til denne.⁸ Også NFF har klare retningslinjer om at miljøet i aldersbestemte klasser skal være helt alkoholfritt, og arbeider for at fotballmiljøet skal være et trygt og godt sted for barn og unge å være. Implisitt sier organisasjonen at fravær av alkohol er en del av et trygt og godt fotballmiljø.

Drikkeatferd påvirkes i stor grad av nærmiljøet, og vår drikkekultur er direkte og indirekte et resultat av vaner i vår omgangskrets. Noen av de viktigste rollemodellene for barn og unge, er individer og grupper som de er nært relatert til og har mye kontakt med – eksempelvis foreldre, venner og trenere (Watten 1999). Det er fra idrettsfaglig hold pekt på at den organiserte idrettsaktiviteten får en stadig større rollemodellfunksjon, ettersom familiemønsteret er i endring. Idretten som miljø vil følgelig ha stor innflytelse på idrettsungdoms forhold til alkohol. Både venner i og utenfor idretten, trenere og familie er viktige rollemodeller for drikking (Randen u.d.)

Trenere og ledere bør derfor fremstå som gode eksempler ved å unngå alkohol på reiser og arrangementer i idrettsklubbens regi. Når en slik diskusjon oppstår tyder det på at det eksisterer et gap mellom idrettens verdigrunnlag, lagt ned av Norges Idrettsforbund og olympiske og paralympiske komite, og praksis i det enkelte idrettslag. For at idretten skal være alkoholfri, må de involverte både være enig i budskapet og handle deretter.

På den annen side har det nok sannsynligvis skjedd en endring i idrettens rollebilde og verdier generelt over tid (Watten 1999), noe også hendelsen som er beskrevet over bærer preg av. Det å være idrettsungdom beskytter ikke lenger like godt mot alkoholbruk som det gjorde før (Randen u.d.). Undersøkelser i dag viser at selv om de fleste har et klart bilde av seg selv som idretts ungdom, drikker disse like mye som de som ikke opplever å ha en slik identitet. Dette betyr at det sportslige selvbildet ikke lenger er i konflikt med atferd som innebærer bruk av alkohol. Omfattende undersøkelser om idrettsungdom dokumenterer faktisk at alkohol er det mest utbredte rusmidlet blant idrettsutøvere. Nå er det ikke slik at ungdom ofte drikker i direkte forbindelse med idrett. Idrettsungdom ser ut til å foretrekke drikkesituasjoner utenfor idretten, for eksempel hjemme hos venner. Én av forklaringene som ble oppgitt på hvorfor man drikker, er at drikkingen er en sosial aktivitet; man drikker på fest, og man drikker sammen med andre. Den sterkeste drivkraften for alkoholbruk er at kameratene drikker, og derfor er turneringer, treningsleire eller fester på klubbhuset blant de vanligste stedene for drikking i forbindelse med idrett (Randen u.d.).

⁸ <http://www.idrett.no/tema/folkehelseogskole/nyttunderomrade/Sider/alkohol.aspx>

Er det på grunn av denne holdningsutviklingen blant utøverne at de to mannlige trenerne mente at det å drikke alkohol i sammenheng med et idrettsarrangement ville være uproblematisk, eller er det trenernes holdninger som er årsak til ungdommenes forhold til alkohol? Hvem har størst påvirkningskraft? Hva slags konsekvens ville det fått om trenerne tok seg en øl den ettermiddagen? Ingen av jentene var tilstede da samtalen mellom meg og trenerne fant sted, og jeg spurte heller ikke jentene i ettertid om hva de synes. Er det sannsynlig at jentene ville reagert negativt? Hadde de reagert i det hele tatt? I løpet av feltarbeidet ble jeg venner med de fleste jentene på sosiale medier, og der er et par av jentene avbildet med alkoholholdig drikke. Det er derfor rimelig å anta at disse allerede har prøvd alkohol. Disse jentene kunne reagert på at trenerne fikk lov til å drikke alkohol, mens de selv måtte avstå, selv om jentene ikke er gammel nok. Alder er også et argument i diskusjonen; hvorfor skal man ikke som voksen få lov til å ta seg en øl, «bare» fordi man er på et idrettsarrangement med spillere under 18 år? Er man i dagens samfunn så redd for skadeeffekten det kan ha på barn å drikke alkohol i deres påsyn, at man ser på det å ta seg en øl som ensbetydende med usunt og farlig? Er det ikke flere nyanser her?

Alkoholbruk hos majoritetsungdommen har uansett vist seg å spille en rolle som hinder for integrasjon når for eksempel enkelte religioner formidler forbud mot alkohol, og det blir oppfattet som «ikke passende» for eksempel for muslimske jenter og gutter å ferdes i miljø hvor det konsumeres alkohol. Kristin Walseth (2004), førstestamanuensis ved Høgskolen i Oslo og Akershus, trekker frem hvordan alkohol kan virke ekskluderende, da hun i en avhandling fra Norges Idrettshøgskole tilbake i tok for seg idretten som arena for integrasjon av etniske minoriteter. En av hennes informanter sa følgende om hvorfor hun ikke deltar på turneringer med idrettsklubben:

Sumeyie: «Mamma kjenner ikke så mange på laget mitt, om de drikker, om de røyker, om de driver med narkotika. For selv om det ikke skal være noe av det, så vet jeg med meg selv at på turneringer og sånn så skjer det en del, alt fra festing til voldtekter og litt av hvert. Hun er jo veldig påvirket av det.»

Kristin: «Hun er litt redd for at du skal bli påvirket eller noe sånt da?»

Sumeyie: «Nei, ikke påvirket akkurat .. ja, bli utsatt for folk som drikker, kanskje jeg må hjelpe folk hjem som drikker eller opp til sovestedene, at jeg må bli med de ut.» (Walseth, 2004)

Også 95 prosent av de spurte i undersøkelsen gjort av Karin Randen (u.d) i organisasjonen, AV- OG -TIL⁹, slutter seg uansett til påstanden om at man bør la være å drikke alkohol når man er leder eller trener ved et idrettsarrangement, og det forventes av både foreldre (92 prosent) og utøvere (72 prosent) at trenere og ledere går foran som et godt eksempel med klare holdninger angående alkoholbruk. Dersom dette ikke overholdes, og idretten ikke lenger fremstår som alkoholfri oppstår det et tillitsproblem i forhold til idrettsorganisasjonen, i tillegg til at det påvirker idrettens grunnleggende visjon om idrettsglede for alle.

Hvilke slags inntrykk gir den organiserte idretten?

Dersom idretten ønsker en arena som er trygg, åpen og inkluderende, er det viktig at det også defineres hva dette innebærer. Idretten har definert dette i «Idrettspolitisk dokument» (2011-15),

⁹ AV-OG-TIL er en kampanjeorganisasjon for alkoveit. Ved å sette fokus på situasjoner der alkohol utgjør en særlig risiko eller kan være til ulempe for andre, vil AV-OG-TIL bidra til å redusere de negative følgene av alkoholbruk i samfunnet og gjøre hverdagen tryggere for alle (<http://avogtil.no/om-av-og-til/>)

men disse begrepene vil også ha forskjellig innhold for hver enkelt bruker av aktiviteten. Dersom det som kommuniseres fra aktørene på idrettsarenaen ikke samsvarer med det som man kjenner som idrettens verdier eller det som samsvarer med egne definisjoner av disse begrepene, oppstår det utfordringer som kan føre til at enkelte velger å ikke delta i den organiserte idretten.

Som for eksempel når en mor ikke lar sin datter være med å spille fotball fordi hun ikke kjenner den mannlige treneren på laget. Hun føler ikke seg trygg. Det står ikke nedfelt i noe dokument at en trygg arena innebærer at alle jentelag skal ha kvinnelige trenere og ledere, fordi idrettsorganisasjonen mener det er fortsatt trygt dersom treneren eller lederen er en mann. Det står derimot at

[...]. Aktiviteten skjer innenfor trygge miljøer, hvor betydningen av menneskeverd og likeverd er styrende. (Idrettspolitisk dokument 2011-15).

Problemet oppstår fordi idrettens definisjon av trygghet ikke samsvarer med hennes. Forskjellene er ikke nødvendigvis knyttet til kultur, de kan være knyttet til egne erfaringer, situasjon, personlige preferanser, hva som helst. Det som er viktig når dette skjer, er å ta seg tid til å finne ut hva årsaken er, ikke konkludere med at det er kultur og tenke at det derfor ikke kan gjøres noe med. Deretter gå i dialog om hvordan dette kan løses.

I min jobb som klubbveileder, hvor jeg bisto klubber i små og store utviklingsprosesser, fikk jeg mulighet til å arbeide med mange forskjellige idrettslag, og møte mange nye mennesker. Det er satt som mål at deltakelse i idrettsorganisasjonen skal gjenspeile mangfoldet i samfunnet, og det er viktig at underrepresenterte grupper blir gitt informasjon og tilbud om frivillighet (Idrettspolitisk dokument 2001-15). Fortsatt er tillitsvalgte i idrettslagene stort sett etniske nordmenn. Tidligere i oppgaven har jeg vist til at dette ikke er fordi etniske minoriteter ikke er engasjerte, så hva er da årsaken?

For en tid tilbake besøkte jeg en fotballklubb på Østlandet, og gjennomførte et par møter med flere av medlemmene. En av dem, var en mann fra Marokko, som nettopp var blitt valgt inn i hovedstyret i klubben. Han forteller at han føler mange etniske nordmenn går rundt med skylapper:

Dersom én innvandrere er kriminell, tror man automatisk at *alle* innvandrere er det. Det stemmer ikke. Nordmenn er redd for å snakke med folk de ikke kjenner. Hadde du rullet ut hånden til en innvandrere, så hadde han ikke slått den bort. Men det er det ingen som gjør. Jeg syns det er viktig å engasjere seg i nærmiljøet, der barna mine skal vokse opp. Det var ingen som rakk ut en hånd, og spurte om jeg ville være med. Han måtte ta initiativet selv.

Kanskje det er derfor en mor velger å ikke la datteren få spille fotball, ikke fordi treneren er en mann, men fordi treneren aldri har rullet ut en hånd, og tatt initiativ til å bli kjent med henne. Kanskje mangelen på trygghet ligger i det man ikke kjenner? Både for de som er etnisk norsk, og for de som ikke er det.

Tause forventninger

Dersom det som skal kjennetegne idrettsarenaen her i Norge er at den er trygg, åpen og inkluderende, hva bør man som idrettsleder kommunisere da, hvordan bør man oppføre seg mot nye potensielle medlemmer? Jeg opplever i min rolle som klubbveileder at svært få tenker over dette:

Det er tirsdag ettermiddag. Jeg står utenfor et stort trehus. På fotballbanen bak meg kan jeg høre lystige barnestemmer, og lyden av en ball som treffer bakken. Jeg trekker i den tunge døren, og går

inn. Det første som møter meg er lukten av pizza. Det står fire åpne pizzaesker på to bord langs veggene midt i mot meg. Jeg snur meg til venstre. Bak bordene sitter det kvinner og menn. Flest menn. Kanskje ti stykker til sammen. De sitter spredt. Som om de ikke kjenner hverandre. I en sofa sitter det en mann aleine. Agenda for kveldens klubbbesøk er å finne ut hvordan det står til med klubbe, og finne ut hvordan de ønsker å ha det. I løpet av kvelden blir det tydelig at klubben ønsker flere foreldre med rundt lagene, og de skjønner ikke hvordan de skal få det til. «Er de blitt spurt?» spør jeg. Det er stille. Jeg ser rundt på ansiktene. «Ja, eller nei», er det en som prøver seg. Han forteller at de har forsøkt å sende med barna brev hjem hvor det står at det er dugnad på søndag, eller foreldremøte på tirsdag, at medlemsavgiften må betales innen fredag, at det er bortekamp på torsdag eller lignende. Vanligvis har ikke idrettslederen engang møtt vedkommende han eller hun sender brev hjem til. De har aldri hilst, presentert seg for hverandre, ikke sett hverandre. Likevel forventer man at vedkommende skal motta, forstå og akseptere informasjonen. Er det slik man idag kommuniserer en trygg, åpen og inkluderende idrett?

Fordi organisert idrett er avhengig av både menneskelige og økonomiske ressurser for å produsere aktivitet, kan idretten også tillate seg å stille enkelte krav, og de fleste klubber er flinke til å kommunisere nettopp dette; hvilke plikter man har som medlem av et idrettslag. De positive aspektene ved idrettsdeltakelse som er nevnt innledningsvis i denne oppgaven blir ikke kommunisert i like stor grad. I tillegg er det ytterst få som tenker noe over *hvordan* det kommuniseres. Kan måten informasjon blir kommunisert på ha noen innvirkning på hvordan budskapet blir mottatt, om det blir forstått, og eller om det i det hele tatt når mottaker? Idag kommuniserer veldig mange idrettslag via internett, da enten i form av epost eller gjennom idrettslagets nettsider. Noen få operer også med skriftlige kanaler, som informasjonsbrev man sender med spillerne hjem, og oppslag på på tavlen på det lokale kjøpesenteret. Dette er litt avhengig av hva slags informasjon man ønsker å nå ut med. Sjelden bruker idrettslag tid på å oppsøkende virksomhet, slik laglederen for cricketklubben gjorde da de skulle starte et lag for jenter. Likevel sliter både idrettsleder og politikere med å forstå hvorfor så få barn og unge med minoritetsbakgrunn deltar i den organiserte idretten, og hvorfor så få av deres foreldre stiller opp og baker kake til kiosken eller er med å kjører til bortekamp.

For de som kjenner den organiserte idretten i Norge, er det lettere å vite hvor man skal finne informasjon, hva som forventes av en, og hva man får igjen for å delta. Det har vært slik siden man først begynte å sette lek og aktivitet i system. Det virker som det råder en stille forventning i den organiserte idretten om at dette er noe folk vet, og noen nærmere forklaring eller introduksjon blir derfor ikke gitt.

Nå er ikke situasjonen helt svart hvitt. Flere idrettslag har idag skjønnet at måten man organiserer aktivitet på her i Norge, ikke nødvendigvis er kjent for alle, og man forsøker idag i form av brosjyrer, kurs og kampanjer å si litt mer om hva som forventes av medlemmene, og hva man som medlem kan få tilbake ved deltakelse. Både Norges Fotballforbund, Norges Håndballforbund, og sikkert flere med dem, har utarbeidet brosjyrer som sier noe om dette. Disse er også oversatt til flere andre språk.

Enkelte idrettslag har også valgt å opprette utvalg eller komiteer som skal jobbe eksklusivt mot målgrupper som gjerne ikke kjenner organiseringen av idretten i Norge så godt. Klubben jeg gjorde hoveddelen av feltarbeidet mitt i, opprettet et slikt utvalg i 2012. Utvalget har blant annet, på forespørsel fra Somalisk kvinneforening, startet en mosjonsgruppe hvor man kan spasere være i fysisk aktivitet. Leder i Somalisk kvinneforening uttaler at det lenge har vært et ønske å opprette et

trygt og samlende trimtilbud, hvor de også kan møte mennesker fra andre kulturer. Istedet for å løpe på fjellet, og bli så anpusten at man ikke klarer å prate, har klubben tatt utgangspunkt fine turløyper i nærmiljøet. Nestleder i klubben sier at det er et ønske at nærmiljøet skal føles som en trygg arena å være i aktivitet i. Trimtilbudet stiller derfor med to turledere hver gang. Et annet ønske er også å ufarliggjøre mosjonen, og legge terskelen for deltakelse så lav som mulig. Tilbudet vil være tilgjengelig tre ganger i uken, og man velger selv om hvor mange ganger man ønsker å delta.

Manglende samsvar mellom det idretten sier den skal være, og det den er

En annen viktig side ved hvordan man kommuniserer er hvorvidt det er samsvar mellom det aktørene i idretten sier og det de faktisk gjør. Kommunikasjon er nemlig mye mer enn ord, og samsvar mellom det som sier og det som vises er viktig for troverdigheten. I følge den amerikanske kommunikasjonsforskeren Albert Mehrabian så står det vi formidler med hjelp av ord kun for omlag 10% av det kommuniserte budskapet, mens de resterende 90% står kroppsspråk, stemme og andre ikke-verbale signaler for (Mehrabian 1981). Det er derfor viktig at det er samsvar mellom det man sier at idretten skal være, og det den faktisk er.

Tidligere i oppgaven drøftet jeg hvordan individualisme og fremheving av egne ferdigheter ikke er helt allment akseptert innenfor idrett i Norge, eller i det norske samfunnet generelt. Individualisme innenfor idretten knyttes ofte til diskusjonen om topp versus bredde, hvor individualisme er et kjennetegn ved toppidrett, mens differensiering kjennetegner bredden; alle skal få mulighet til å delta ut ifra egne forutsetninger og behov. Sistnevnte skal i teorien favne om begge siden noen vil ha ønske om å utvikle seg, og noen om å bare drive idrett for moro skyld, men breddeidrett er blitt et begrep man bruker som motstykket til toppidrett. Idrettsorganisasjonen er opptatt av å verne om begge. Man har for eksempel utarbeidet retningslinjer for både barne – og ungdomsidrett, som legger føringer for hva som skal prege aktiviteten. I tillegg har idretten lovfestet egne barneidrettsbestemmelser, som blant annet sier at barn under 11 år ikke har lov til å delta i regionale konkurranser, og at man ikke har lov å delta i internasjonale konkurranser før man er fylt 13 år. Idrettens barnerettigheter er et politisk virkemiddel for å sikre barnet som individ og aktiv idrettsutøver, og det er trenere, ledere og foreldre som er ansvarlig for å følge opp disse i praksis. I tillegg har hvert særforbund ansvar for å utdype Bestemmelser om barneidrett innenfor rammen av sin idretts egenart og særpreg. Dette må imidlertid skje ut fra rettighetenes intensjon og innhold, og gjøres på en måte som overholder bestemmelsenes aldersgrenser.¹⁰ På den ene siden vil nok noen hevde at det å fjerne fokuset fra konkurranse og prestasjoner i tidlig alder fører til en svekket utvikling av talenter. Mange er for eksempel raske til å hevde at fokuset på breddefotball er årsaken når fotballandslaget oppnår dårlige resultater. På den annen side er det flere som får kjenne på kroppen når de når ungdomsalder, som i idrettssammenheng er fra 13 år, at det kun plass til de med størst ferdigheter. Hvordan løser den organiserte idretten denne utfordringen? Hvordan skal idrett sørge for å opprettholde et tilbud til alle?

Som nevnt er det trenere, ledere og foreldre som er ansvarlig for ivaretagelsen av barn og unges behov på idrettsarenaen, og for enkelte klubber er dette en utfordring. Mangel på trenere eller utøvere kan gjøre det vanskelig å gi barn og unge et tilbud overhodet. Ta lagene jeg var med å trene som eksempel. På jentelaget falt en etter en fra, slik at de få jentene som var igjen ikke var nok spillere til å gjennomføre en trening. Da de fikk mulighet til å trene med en eldre årsklasse, ble

¹⁰ <http://www.idrett.no/tema/barneidrett/bestemmelserogrettigheter/barnebestemmelser/Sider/default.aspx>

utfordringen for stor for enkelte i forhold til ferdighetsnivået, og klubben ender opp med å miste fem jenter. Det er vanskelig å skulle rette skyld mot noen i en slik sammenheng, og si hvem som er ansvarlig for at slike ting skjer.

På guttelaget var også ferdighetsnivået veldig varierende, og når man kun er én trener blir det vanskelig å skulle gi alle utøverne utfordringer ut ifra eget ferdighetsnivå. For de som ikke er så gode, blir enkelte øvelser for vanskelig, mens for de som har litt større ferdigheter kan enkelte øvelser blir enkle, og dermed kjedelig. Dette er med på å påvirke barnas trygghets- og mestringsfølelse, og gjør igjen noe med deres følelse av trivsel, som er viktige verdier i bestemmelser om barnefotball.¹¹

I tilfeller hvor det oppstår et gap mellom det man sier at idretten skal være, og slik den oppfattes og oppleves, enten det er snakk om alkohol, økonomiske kostnader eller muligheten til å delta ut ifra egne forutsetninger, kan integrering bli en utfordring.

Kapittel 5 . Avslutning og tanker om veien videre

Dette gapet mellom teori og praksis gjør seg selvfølgelig ikke gjeldende over alt, ei heller hele tiden, men det er viktig at man som idrettsorganisasjon synliggjør hvilke holdninger og verdier som skal være gjeldende gjennom handling, fra øverste hold i organisasjonen helt ned til hver enkelt tillitsvalgt på klubbnivå. Det bør være et minimumskrav at de menneskene som ønsker å bidra eller delta i i den organiserte idretten deler de samme verdiene som organisasjonen. Selv om idretten trenger flere frivillige, er ikke organisasjonen idag så dårlig stilt at klubbene ikke kan tørre å stille krav til hvilke holdninger den enkelte tillitsvalgte skal ha.

I tillegg må man som organisasjon være enig om hvilke holdninger som skal være rådende. Man behøver ikke nødvendigvis være enig, men om man skal være en del av den organiserte idretten, enten som utøver, trener eller leder, så er man ihvertfall nødt til å følge dem. Det er viktig å preisere at jeg ikke med dette antyder at den organiserte idrettens største problem er de tillitsvalgte, et stort flertallet av de frivillige i idrettsorganisasjonen er engasjerte og hardtarbeidende mennesker som gir sitt ytterste for barna, idrettslaget og nærmiljøet.

Oppsummering

Siktemålet i denne oppgaven har vært å finne ut om det er slik at organisert idrett er en godt egnet integreringsarena for etniske minoriteter. Som jeg har vist i kapittel 1, råder det en oppfatning blant både politikere og innad i idrettsorganisasjonen om at idrettens positive egenskaper og karakter gjør den til en av de viktigste integreringsarenaene i samfunnet. Likevel viser undersøkelser at enkelte grupper deltar i langt mindre grad i den organiserte idretten, enn det majoritetsbefolkningen gjør, og man har i mange år forsket på årsakene til dette.

I enkelte tilfeller er det blitt referert til såkalte «kulturelle barrierer» for å forklare den lave deltakelsen. Jeg har i kapittel 3 forsøkt å vise hvordan slike slutninger kan være problematisk først og fremst fordi en del av begrepene brukt i diskusjonen om integrering ikke har et entydig innhold. For det andre har jeg gjennom mitt feltarbeid observert at enkelte utfordringer som man har knyttet til kultur gjør seg gjeldene også blant etniske nordmenn. At minoritetsjenter deltar i mindre grad i den organiserte idretten kan ha sammenheng med at jenter generelt deltar i mindre grad. Jenter har vært

¹¹ https://www.fotball.no/Barn_og_ungdom/Barnefotball/Retningslinjer/Barnefotballens-verdigrunnlag/

underrepresentert i organisert idrett fra starten av, og jeg tror det er viktig at man tar det i betraktning, og har fokus på å arbeide for å få opp den generelle andelen jenter. Et annet utfordrende aspekt er at kostnadene ved å skulle drive organisert idrett er i stadig økende utvikling. På grunn av markedsprisene og et økt fokus på spesialisert, moteriktig og kostbart utstyr står idretten i fare for å bli en arena hvor økonomiske og sosiale forskjeller blir fremhevet, fremfor å være en arena hvor slike forskjeller blir utjevnet. Det er ikke kun innvandrere med lav inntekt som vil lide under denne utviklingen. Kostnadsutviklingen kan også henge sammen med den lave deltakelsen blant foreldre tilknyttet den organiserte idretten. Undersøkelser viser at man ikke kan snakke om manglende dugnadsånd blant minoritetsforeldre, da deltakelsen deres er stor på andre områder i samfunnet. I tillegg opplevde jeg under mitt feltarbeid, foreldredeltakelsen som mer eller mindre ikke-eksisterende uavhengig av etnisk bakgrunn.

Målet med kapittel 3 har vært å vise hvordan utfordringer som man velger å knytte til kultur kan være mye mer kompleks, og at det å «skyld» på kultur kan ha en stigmatiserende og ekskluderende effekt, noe som mest sannsynlig ikke vil bidra til en løsning.

I løpet av feltarbeidet mitt har jeg observert situasjoner som har fått meg til å reflektere over hva det innebærer å være en arena godt egnet for integrering. Dette ble grunnlaget for kapittel 4, hvor jeg fokuserer på at integrering handler mye om å føle tilhørighet og trygghet. Idretten selv har som mål å være åpen og inkluderende, og det fremheves at alle skal føle seg trygge. Hva trygghet innebærer er derimot forskjellig fra person til person. Hva idretten har valgt å definere som trygg behøver ikke samsvare med hva for eksempel mammaen til Nadja definerer som trygg. Dette er idretten nødt til å være bevisst på. En annen utfordring er når idretten ikke oppleves slik som det er sagt at den skal være, når praksisen ikke stemmer overens med teorien. Når idretten hevder at den skal være alkoholfri, og den ikke er det, når man snakker om Fair Play, og treneren til motstanderlaget står og roper «klipp han nå ned da for pokker!» til sine egne spillere, når man sier at alle skal få delta ut ifra egne forutsetninger, og det kun er plass til de med størst ferdigheter.

De positive aspektene som jeg presenterer i introduksjonskapittelet har jeg personlig erfart, og med de til grunn er jeg ikke i tvil om at organisert idrett har potensiale til å være en godt egnet arena for integrering. Gjennom feltarbeidet – da inkludert både trenerjobben, arbeidet på skolen for barn med minoritetsbakgrunn, samt min jobb som klubbveileder og kursholder i idrettsorganisasjonen – har jeg etterhvert sett nye sider ved idretten som gjør at min oppfatning av den som integreringsarena likevel ikke er utelukkende positiv. Jeg har gjennom denne oppgaven pekt på en del utfordringer, og disse tror jeg det er viktig å ta tak i for å skulle komme noe videre. Idrettsorganisasjonen som helhet må fortsette arbeidet med å få flere jenter med i idretten, det må arbeides for å holde kostnadene med å drive idrett stabil, og fokuset på dyrt og avansert utstyr kan med fordel tones ned. Når det gjelder foreldredeltakelse så tror jeg enten at idrettsorganisasjonen må akseptere at utviklingen går i retning av en markedsøkonomi, eller så må man som organisasjon gjøre aktive endringer både for å ta vare på de tillitsvalgte man allerede har, og tiltrekke seg nye. Som klubbveileder har jeg sett flere gode eksempler på hva som fungerer. Når det gjelder å ivareta de frivillige klubb allerede har så er det viktig at forholdet mellom plikter og rettigheter balanseres. De tillitsvalgte må føle at de får noe igjen for å bidra. Det handler om å gi og ta, ikke ta noe for gitt. Det samme gjelder egentlig dersom man ønsker å rekruttere flere tillitsvalgte. Ikke ta for gitt at de kjenner organisasjonen. Gi informasjon, gi konkrete oppgaver, forklar. Spør hva de har kompetanse på, og hva de ønsker å bidra med. Forsøk å kommunisere mer direkte, ansikt til ansikt, vis interesse. Det finnes hjelp og veiledning

og mange gode eksempler innad i organisasjonen, men det krever tid og arbeid av det enkelte idrettslag. Så må man som klubb stille seg spørsmålet om det er verdt det.

Litteraturliste

- Arbeids-, - og sosialdepartementet. 2008-09 "Handlingsplan for integrering og inkludering av innvandrerbefolkningen og Mål for inkludering".
<http://www.regjeringen.no/nb/dep/asd/dok/regpubl/stprp/2008-2009/stprp-nr-1-2008-2009-/15.html?id=529519>.
- Archetti, E. 1994. *Game without frontiers : football, identity and modernity*. Aldershot: Arena
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. 2011. "Bedre integrering. Mål, strategier og tiltak". NOU 2011:14
- Bernard, R.H. 1994. *Research methods in anthropology: qualitative and quantitative approaches*. Thousand Oaks, California: Sage
- Bourdieu, P. 1995. *Distinksjonen*. Oslo, Bokklubben
- Breivik, G., og O. Vaagbø. 1998. "Utvikling av fysisk aktivitet i den norske befolkningen". NIF/NOK-rapport, Oslo
- Brekke, P.J. 2008. «Ikke helt fargeblind.» *www.dt.no*. u.d. <http://www.dt.no/nyheter/ikke-helt-fargeblind-1.3407357>.
- Brusdal, R. 2005. "Kommersiell press mot barn og unge i Norden. Foreldre og barn i en kommersiell oppvekst". København, Nordisk Ministerråd
- Carling, J. 1999. *Arbeidsinnvandring og familiegjennforening 1967-1980*. Bergen: Høyskoleforlaget
- Carlsson, Y., og T. Haaland. 2006. "Foreldredeltakelse i flerkulturelle idrettslag. En kartlegging". Oslo, Norsk institutt for by- og regionforskning
- Døving, C.A. 2009. *Integrering. Teori og empiri*. Oslo, Pax Forlag A/S
- Egeland, K. 2013. *Nye meninger*. *www.dagsavisen.no*.
http://www.dagsavisen.no/nyemeninger/alle_meninger/cat1003/subcat1010/thread281168/.
- Ekström, K. og Forsberg, H. 1999. *Den flerdimensionella konsumenten: en antologi om svenska konsumenter*. Gøteborg, Tre böcker
- Eriksen, R. 1999. *Bilder fra byens idrettshistorie*. Bergen, Eide
- Eriksen, T.H. 2006. *Kulturforskjeller i praksis. Perspektiver på det flerkulturelle Norge*. Oslo, Gyllendal Akademiske,
- Eriksen, T.H. 2010. *Samfunn*. Oslo, Universitetsforlaget A/S
- Eriksen, T. H. 2011. "Hva betyr "vi"?" s. 9-42 i T.H. Eriksen og H.E. Næss (red.) *Kulturell kompleksitet i det nye Norge*. Oslo, Unipub.
- Goffman, E. 1959. *The presentation of self in everyday life*. New York, Doubleday

- Gould, D. 1987. «Understanding Attritions in Children's Sport.» i D. Gould og M. Weiss (red.) *Advances in Peadiatric Sport Sciences*. Illinois, Human Kinetics Publ.
- Gullestad, M. 2002. *Det norske sett med nye øyne*. Oslo, Universitetsforlaget A/S
- Guttmann, A. 1978. *From ritual to record. The Nature og Modern Sports*. New York, Columbia University Press
- Helse, - og omsorgsdepartementet. 1998. "Det er bruk for alle. Styrking av folkehelsearbeidet i kommunene". NOU 1998: 18
- Helse, - og omsorgsdepartementet. 2002-03. "Resept for et sunnere Norge. Folkehelsepolitikken". St. Meld. 16, 2002-03
- Justis – og beredskapsdepartemenetet. 2000. "Lov om behandling av personopplysninger" (personopplysningsloven). http://lovdata.no/dokument/NL/lov/2000-04-14-31#KAPITTEL_2
- Kjersem, A. 2007. Fotballbanen som "sosialt hengsted". En sosialantropologisk studie av jenter, fotball og integrering. Masteravhandling, Oslo: Universitetet i Oslo
- Krange, O., og Å. Strandbu. 2004. "Ungdom, idrett og friluftsliv. Skillelinjer i ungdomsbefolkningen og endringer fra 1992 til 2002". Rapport 16/2004, NOVA
- Kulturdepartementet. 2011-12. "Den norske idrettsmodellen". Meld. St. 26, 2011-12.
- Kulturdepartementet. 2013. "Tilskudd til inkludering i idrettslag." http://www.regjeringen.no/nb/dep/kud/tema/idrett/spillemidler_til_idrettsanlegg/tilskudd-til-inkludering-i-idrettslag.html?id=449247.
- Lidén, H. 2005. *Mangfoldig barndom. Hverdagskunnskap og hierarki blant skolebarn*. Oslo, Unipax
- Loland, S. 1995. *Idrett, kultur og samfunn*. Oslo, Universitetsforlaget A/S
- Loland, S. 2002. "Lek, spill og idrettens egenart." S. 13-27 i Ø. Seippel (red.) *Idrettens bevegelser. Sosiologiske studier av idrett i et moderne samfunn*. Oslo, Novus Forlag
- Lunde, H. 2011. "Hva koster det å spille fotball? En rapport om kostnadene ved å delta på aldersbestemte fotball-lag". Oslo, Norges Fotballforbund
- Mehrabian, A. 1981. "Silent Messages - A Wealth of Information About Nonverbal Communication (Body Language)". [www.kaaj.com](http://www.kaaj.com/psych/smorder.html). <http://www.kaaj.com/psych/smorder.html>.
- Mikkelsen, M. 2011. "Jeg bruker folk som helt normale kilder og dropper hele etnograia': erfaringer fra flerkulturelle journalister i Norge." S. 175-190 i T. H. Eriksen og H. E. Næss (red.) *Kulturell kompleksitet i det nye Norge*. Oslo: Unipub
- Nielsen, F. S., og Å. Brottveit. 1996. *Nærmere kommer du ikke. Håndbok i antropologisk feltarbeid*. Bergen, Fagbokforlaget
- Norges fotballforbund. 2008-11 "NFFs handlingsplan 2008-2011". www.fotball.no. u.d. http://www.fotball.no/Documents/PDF/2009/handlingsplan_2008-2011.pdf.

- Norges fotballforbund. 2014. "Farvel Fargerik Fotball". <http://www.fotball.no/nff/Inkludering/Farvel-Fargerik-fotball/>.
- Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komite. 2011-15. *Idrettspolitisk dokument 2011-2015*
- Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komite. 2013. "Årsrapport 2013" www.idrett.no.
http://www.idrett.no/omnif/idrettsstyret/Documents/NIF%20%C3%85rsrapport%202013_LR.pdf.
- Randen, K. u.d. "Idrett en alkoholfri sone. En rapport om forholdet mellom idrett og alkohol". AV-OG-TIL. http://www.fotball.no/Documents/PDF/2011/Breddefotball/Idrett_en_alkoholfri_sone-ferdig%20trykket.pdf
- Samdal, O., Leversen, I., Thorsheim, T., Manger, M.S., Brunborg, G.S. og Wold, B. 2009. "Trender i helse og livsstil blant barn og unge 1985-2005. Norske resultater fra studien 'Helsevaner blant skoleelever. En WHO-undersøkelse i flere land.'" HEMIL-rapport 3/2009. HEMIL-senteret, Universitetet i Bergen
- Seippel, Ø. 2002. "Frivillighet og profesjonalitet i norsk idrett: visjoner, fakta og fremtidsutsikter." S.202-2008 i Ø. Seippel (red.) *Idrettens bevegelser. Sosiologiske studier av idrett i et moderne samfunn*. Oslo, Novus Forlag
- Seippel, Ø. 2005. "Orker ikke, gidder ikke, passer ikke? Om frafallet i norsk idrett". Rapport 2005:3, Institutt for samfunnsforskning
- Simonsen, B. 2011. "Ubehaget i majoriteten: Kan man være norsk og flerkulturell samtidig?"s. 43-56 i T. H. Eriksen og H. E. Næss (red.) *Kulturell kompleksitet i det nye Norge*. Oslo, Unipub
- Sterk, C. 2000. *Tricking and tripping: prostitution in the era of AIDS*. Putnam Valley New York, Social Change Press
- Strandbu, Å. 2002. «Idrett sin betydning som flerkulturell integrasjonsarena.» S. 123-153 i Ø. Seippel (red.) *Idrettens bevegelser. Sosiologiske studier av idrett i et moderne samfunn*. Oslo, Novus Forlag
- Thorjusen, I.M. 2010. Kjøpepress? En kvalitativ stuide av foreldres betydning for ungdom si idrettsdeltaking i forbrukarkultur. Masteravhandling, Norges Idrettshøgskole
- Wadel, C. 1991. *Feltarbeid i egen kultur. En innføring i kvalitativ orientert samfunnsforskning*. Flekkefjord: Seek A/S
- Walseth, K. 2004. *En problematisering av idretten som arena for integrasjon av etniske minoriteter*. Artikkel, Oslo: Norges Idrettshøgskole
- Wollebæk, D., og B. Enjolras. 2010. "Frivillige organisasjoner, sosial utjevning og inkludering". Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor

Wollebæk, D., og K.H. Sivesind. 2010. "Fra folkebevegelse til filantropi? Frivillig innsats i Norge 1997-2009". Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor

Kilder fra internett

Adresseavisen. 2012. «Grenseløse foreldre ødelegger barna.»
<http://www.adressa.no/nyheter/innenriks/article1817285.ece>.

Aftenposten. 2013. «Veldig rart å gå med andre flagg enn det norske.» http://www.osloby.no/--Veldig-rart-a-ga-med-andre-flagg-enn-det-norske-7191414.html#.U4-nmfl_t1Y

AV-OG-TIL. u.d. Om AV-OG-TIL. <http://avogtil.no/om-av-og-til/>

Dagsavisen. 2013. «Foreldre er hindringen.» <http://www.dagsavisen.no/samfunn/foreldrene-er-hindringen/>.

De nasjonale forskningsetiske komiteene. u.d. «Forskningsetikk.»
<https://www.etikkom.no/Forskningsetikk/Etiske-retningslinjer/Samfunnsvitenskap-jus-og-humaniora/Forskningsetikk/>.

Nordstrand idrettsforening. 2013. «Treningsavgiften 2013» <http://www.nordstrand-if.no/sider/tekst.asp?side=2746>.

Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komite. u.d. «Bestemmelser om barneidrett.»
<http://www.idrett.no/tema/barneidrett/bestemmelserogrettigheter/barnebestemmelser/Sider/default.aspx>

Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komite. u.d. «Politiattest, bakgrunn.»
<http://www.idrett.no/tema/politiattest/Sider/bakgrunn.aspx>

Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komite. u.d. «Retningslinjer alkohol.»
<http://www.idrett.no/tema/folkehelseogskole/nyttunderomrade/Sider/alkohol.aspx>

Norges fotballforbund. 2010. «Barnefotballens verdigrunnlag.»
https://www.fotball.no/Barn_og_ungdom/Barnefotball/Retningslinjer/Barnefotballens-verdigrunnlag/.

Norges fotballforbund. 2013. «NFF i tall.» <https://www.fotball.no/toppmeny/Om-NFF/NFF-i-tall/>.

Norges fotballforbund. U.d. «Kvalitetsklubb i SFK.»
<https://www.fotball.no/Kretser/sunnmore/Kvalitetsklubb/Nyheter/Konseptbeskrivelse/Innledningbakgrunn/>.

Norway Cup. 2013. «Bo på hotell.» <http://norwaycup.no/Nyheter/Bo-pa-hotell/>.

Norway Cup. 2014. «Priser deltakelse.» <http://norwaycup.no/Nyheter/Priser-deltakelse-2014/>.

NTB. 2013. «Northug trekker seg ut av landslaget.» <http://www.langrenn.com/northug-trekker-seg-ut-av-landslaget.5214367-1743.html>

Sportsbransjen AS. 2013 «Presentasjon av sportsbransjen.» <http://sportsbransjen.no/presse-om-bransjefakta/>.

Statistisk sentralbyrå. 2014. «Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, 1. januar 2014.» <http://www.ssb.no/innvbef/>.

Statistisk sentralbyrå. 2013. «Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, 1 januar 2013» <http://www.ssb.no/befolkning/statistikker/innvbef/aar/2013-04-25?fane=om>

Store norske leksikon. U.d. "Assimilering» <http://snl.no/assimilering>

Torshov sport. 2012. «Guide - velg riktige knotter på fotballskoene.» <http://torshovsport.no/fotball/artikkel/guide-velg-riktige-knotter-pa-fotballskoene/>.

VG. 2007. «Northug: Barneskirenn!» <http://www.vg.no/sport/langrenn/ski-vm-2007/northug-barneskirenn/a/156192/>

VG. 1999. «Molde-nei til halv RBK-bonus.» <http://www.vg.no/sport/fotball/champions-league-1999-00/molde-nei-til-halv-rbk-bonus/a/3536759/>

Wikipedia. 2012. «Det er typisk norsk å være god.» http://no.wikipedia.org/wiki/Det_er_typisk_norsk_%C3%A5_v%C3%A6re_god

Vedlegg

SAMTYKKEERKLÆRING

Jeg er masterstudent i sosialantropologi ved Universitetet i Bergen, og holder nå på med den avsluttende masteroppgaven. Temaet for oppgaven er integrering av innvandrere, og jeg skal undersøke hvordan fotball kan fungere som verktøy og arena i en slik prosess. Jeg er interessert i å finne ut hvordan aktiviteten kan oppleves som inkluderende hos barn og voksne med innvandrerbakgrunn.

For å finne ut av dette, ønsker jeg å observere og prate med medlemmer av idrettslaget (eksempelvis utøvere, trenere, foreldre). Jeg vil ta notater mens vi snakker sammen, og i noen tilfeller bruke båndopptaker.

Alle opplysninger vil bli behandlet konfidensielt, og ingen enkeltpersoner vil kunne gjenkjennes i den ferdige oppgaven. Opplysningene anonymiseres og opptakene slettes når oppgaven er ferdig, innen utgangen av 2013.

Det er frivillig å være med og du har mulighet til å trekke deg når som helst underveis, uten å måtte begrunne dette nærmere.

Dersom du har lyst å være med på intervjuet, og/eller tillater ditt barn å delta, er det fint om du skriver under på den vedlagte samtykkeerklæringen og leverer den til meg.

Hvis det er noe du lurer på kan du ringe meg på 97013657, eller sende en e-post til miriam.olsbo@student.uib.no. Du kan også kontakte min veileder Anne Karen Bjelland ved Institutt for sosialantropologi på epost anne.bjelland@sosantr.uib.no.

Med vennlig hilsen
Miriam Kristine Salame Olsbø

Samtykkeerklæring:

Jeg har mottatt og forstått informasjon om studien av integrering av innvandrere gjennom fotball, og ønsker å delta/tillater mitt barn å delta:

Dato.....

